

ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GIETRZWAŁD

CZEŚĆ I

DIAGNOZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJU

Tekst ujednolicony

(z wyróżnieniem wprowadzonych zmian – czerwona czcionka)

JEDNOLITY TEKST STANOWI ZAŁĄCZNIK NR 1
DO UCHWAŁY NR XXIX/209/2020
RADY GMINY GIETRZWAŁD
Z DNIA 15 grudnia 2020 r.

Gietrzwałd 2020

WYKONAWCA ZMIANY STUDIUM Z 2020 r.

MD PROJECT Pracownia Projektowa
ul. Kościuszki 113/1, 10-554 Olsztyn

GŁÓWNY PROJEKTANT:

dr inż. Dariusz Łaguna

ZESPÓŁ GŁÓWNEGO PROJEKTANTA:

mgr inż. Karolina Zielska

mgr inż. Monika Jabłońska

WYKONAWCA ZMIANY STUDIUM Z 2016R.

EKOPLAN Pracownia Urbanistyczna Wojciech Kwiatkowski
ul. Władysława Trylińskiego 2/115, 10-683 Olsztyn

GŁÓWNY PROJEKTANT:

inż. urb. Wojciech Kwiatkowski

ZESPÓŁ GŁÓWNEGO PROJEKTANTA:

inż. Wioletta Kwiatkowska

mgr inż. Paulina Lubińska

mgr inż. Aleksandra Rymer

STUDIUM GMINY OPRACOWANE W 2002R.

GŁÓWNI PROJEKTANCI:

mgr inż. arch. Kazimierz Grządka

mgr inż. Teresa Szymankiewicz - Szarejko

ZESPÓŁ GŁÓWNYCH PROJEKTANTÓW:

mgr Zbigniew Zaprzelski

mgr Marta Gwiazdzińska

ekon. dypl. Bożena Kowalczyk

inż. Hanna Jędrasik

mgr inż. Hanna Kurowska

inż. Karol Więckowski

Elżbieta Markowska

Iwona Bohdziewicz

Czesława Pawlikowska

SPIS

TREŚCI

1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY GIETRZWAŁD	7
2 POWIĄZANIA GMINY GIETRZWAŁD Z GMINAMI SĄSIEDNIMI	10
3 STAN ZAGOSPODAROWANIA	11
3.1 WYBRANE UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE ROZWOJU GMINY	11
3.2 MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	13
3.3 FIZJOGRAFICZNE JEDNOSTKI STRUKTURALNE	18
4 UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEG	20
4.1 GEOMORFOLOGIA I BUDOWA GEOLOGICZNA	21
4.3 WODY POWIERZCHNIOWE	22
4.4 WODY PODZIEMNE	25
4.5 KOPALINY.....	26
4.6 KLIMAT	27
4.7 HAŁAS	28
4.8 PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE NIEJONIZUJĄCE.....	29
4.9 OSUWISKA	29
4.10 POWIETRZE.....	29
4.11 TERENY POWODZIOWE	30
4.12 MAŁA RETENCJA	30
5 OCHRONA PRZYRODY	31
5.1 OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU	31
5.2 OBSZARY NATURA 2000	31
5.3 REZERWAT PRZYRODY	32
5.4 POMNIKI PRZYRODY	32
5.5 LASY OCHRONNE	35
6 RYS HISTORYCZNY I DZIEDZICTWO KULTUROWE	35
6.1 CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH MIEJSCOWOŚCI GMINY GIETRZWAŁD	35
6.2 PRAWNE ZASADY OCHRONY WARTOŚCI KULTUROWYCH	42
6.3 GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW	42
6.4 REJESTR ZABYTKÓW WOJ. WARM.-MAZ.....	43
6.5 PARK KULTUROWY	44

6.6 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE	44
6.7 STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	45
6.8 ALEJE TYPOWANE DO OCHRONY	53
7 DEMOGRAFIA	54
8 GOSPODARKA	61
9 TURYSTYKA	64
10 INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA.....	66
11 ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA	70
12 LEŚNA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA	73
13 STRUKTURA WŁASNOŚCI	74
14 SYSTEM KOMUNIKACJI	76
14.1 TRANSPORT DROGOWY	76
14.2 TRANSPORT KOLEJOWY	79
14.3 TRANSPORT ZBIOROWY	79
14.4 SZLAKI ROWEROWE.....	79
14.5 SZLAKI PIESZE.....	79
14.6 SZLAKI WODNE	79
15 SYSTEM INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	80
15.1 SYSTEM SIECI WODOCIĄGOWEJ	80
15.2 SYSTEM SIECI KANALIZACJI SANITARNEJ	81
15.3 SYSTEM SIECI GAZOWEJ	81
15.4 SYSTEM ELEKTROENERGETYCZNY	82
15.5 SYSTEM CIEPŁOWNICZY.....	82
15.6 GOSPODARKA ODPADAMI	82
15.7 ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	83
16 Podsumowanie	84
17 aneksy.....	86
18 wykaz tabel, rysunków, fotografii i wykresów	97
19 Bibliografia.....	100

Wstęp

Podstawa formalno-prawna:

- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy;
- **Uchwała Nr X/72/2019 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 26 czerwca 2019 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd.**

Głównym celem studium jest ustalenie kierunków rozwoju oraz zasad polityki przestrzennej gminy na podstawie rozpoznanych uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.

Podstawowe zadania studium, to:

- koordynacja przestrzenna podejmowanych przez samorząd decyzji w sprawie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- płaszczyzna negocjacji wprowadzania zadań rządowych i zadań samorządu wojewódzkiego służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych wpisanych do rejestru;
- koordynacja czasowa i przestrzenna podejmowania przez samorząd przedsięwzięć komunalnych;
- prowadzenie długofalowych działań w gospodarce nieruchomościami komunalnymi;
- programowanie w gminach przedsięwzięć publicznych;
- wspomaganie działań podmiotów gospodarczych i promocji gminy.

Metoda opracowania:

Przy opracowaniu „Zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd” przyjęto następującą kolejność wykonywanych prac:

- rozpoznanie zasobu istniejących materiałów oraz opracowań, dotyczących terenu gminy i obszarów stykowych;
- analiza zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań rozwoju gminy;
- określenie diagnozy uwarunkowań rozwoju gminy;
- określenie celów rozwoju gminy;
- przyjęcie koncepcji kierunków rozwoju gminy;
- określenie zasad polityki przestrzennej na obszarze gminy;
- dokonanie czynności formalno-prawnych.

Poszczególne etapy opracowania są konsultowane z władzami Gminy oraz społecznością lokalną.

Podstawową fazą prac nad zmianą Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, decydującą o kierunkach jej rozwoju oraz zasadach zagospodarowania przestrzeni jest analiza a następnie diagnoza uwarunkowań rozwoju, zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych.

Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju wynikają z położenia gminy w województwie w istniejących i projektowanych systemach oraz układach zewnętrznych. Dotyczą one różnych dziedzin np. środowiska przyrodniczego, infrastruktury technicznej, systemów transportowych, wdrażanych programów rządowych, zawartych umów międzynarodowych.

Uwarunkowania wewnętrzne stanowią o wartości i możliwości wykorzystania głównych potencjałów rozwoju tj. przyrodniczego, społecznego oraz gospodarczego. Podsumowaniem uwarunkowań rozwoju jest diagnoza, w której przedstawiony jest pełen obraz gminy z określeniem barier, ograniczeń, konfliktów oraz zagrożeń i preferencji rozwoju.

Elaborat studium:

Elaborat „Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd ” składa się z dwóch części.

Pierwszą część opracowania uzasadniającą przyjęte rozwiązania w „Zmianie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” stanowi „Diagnoza uwarunkowań rozwoju”, składająca się z części tekstowej - załącznik nr 1 do uchwały oraz z załącznika graficznego w skali 1:25 000 - załącznik nr 2 do uchwały.

Drugą część opracowania stanowi tekst wraz z syntezą uwarunkowań zatytułowany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd. Kierunki zagospodarowania przestrzennego i polityka przestrzenna”, składająca się z części tekstowej - załącznik nr 3 do uchwały oraz z załącznika graficznego w skali 1:25 000 – załącznik nr 4 do Uchwały.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o zagospodarowaniu przestrzennym, nie jest aktem prawa miejscowego i nie stanowi podstawy wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY GIETRZWAŁD

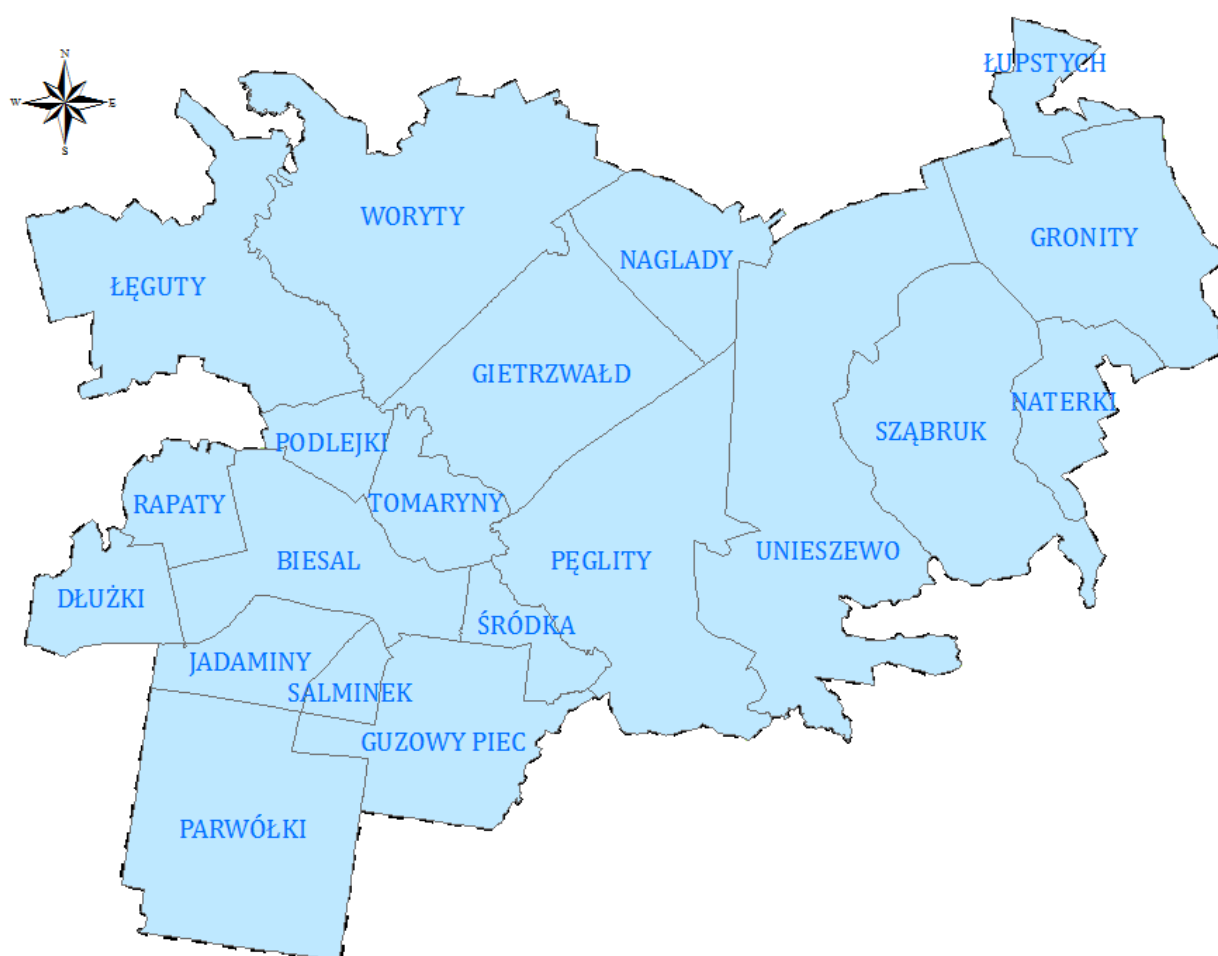
Gmina Gietrzwałd położona jest w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie olsztyńskim. Graniczy z gminami: Stawiguda, Olsztynek, Łukta, Ostróda, Jonkowo oraz z miastem Olsztyn.

Na koniec 2019 r. gminę zamieszkiwało 6906 osób. Cechą charakterystyczną gminy jest to, że główny ośrodek obsługi – wieś Gietrzwałd jest czwartą co do wielkości miejscowością w gminie (miejscowość liczy 555 mieszkańców¹). Największą liczbę mieszkańców w gminie posiadają następujące miejscowości: Sząbruk (898 mieszkańców), Unieszewo (856 mieszkańców) i Biesal (608 mieszkańców).

Powierzchnia ogólna gminy Gietrzwałd wg. stanu na początek 2018r. wynosi 17233 ha (powierzchnia geodezyjna²).

Rysunek 1.

Podział gminy Gietrzwałd na obręby geodezyjne

Źródło: Opracowanie własne Ekoplan Pracownia Urbanistyczna

¹ Dane wg. stanu na 31.12.2014r.

² § 75, ust. 2 Rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków: „W zbiorczych zestawieniach gruntów oprócz pól powierzchni wynikających z ewidencji, zwanych dalej „powierzchniami ewidencyjnymi”, wykazuje się również pola powierzchni jednostek podziału terytorialnego państwa według państwowego rejestru granic i powierzchni jednostek podziałów terytorialnych kraju, zwane dalej „powierzchniami geodezyjnymi”, oraz różnice między tymi powierzchniami.”

Struktura funkcjonalno-przestrzenna

W dotychczasowym rozwoju gminy głównymi funkcjami gospodarczymi były: rolnictwo, turystyka i leśnictwo. Podstawową funkcją rozwoju jest rolnictwo oraz działalność produkcyjno-usługowa. Niewielkie zakłady produkcyjne zlokalizowane są głównie w miejscowości Gietrzwałd oraz we wsiach: Łajsy i Naterki. Powiązanie gminy z regionem i krajem zabezpiecza droga krajowa nr 16.

Wieś Gietrzwałd posiada ukształtowaną strukturę funkcjonalno – przestrzenną. Usługi związane z obsługą ludności skoncentrowane są w centralnej części wsi wzdłuż ulicy Kościelnej i Szkolnej, położonej w ciągu dawnej drogi powiatowej Woryty-Gietrzwałd-Tomaszkowo. Północna część wsi to teren związany z dominującą funkcją na obszarze gminy, a także liczącą się w województwie i kraju – jest to obszar związany z zespołem pielgrzymkowym Sanktuarium Maryjnego.

Zabudowa mieszkalno - usługowa i zagrodowa obejmuje pozostały teren wsi rozciągając się równolegle do obejścia w ciągu drogi krajowej nr 16.

Na krańcach miejscowości przy wlotach do drogi krajowej nr 16 zlokalizowane są urządzenia związane z obsługą rolnictwa oraz produkcją i oczyszczalnią ścieków.

Na obszarze gminy zaczynają się kształtować i zaznaczać jednostki funkcjonalno - przestrzenne związane z ciążeniem do dużych ośrodków obsługi:
--

a) niewielka obszarowo część północno – wschodnia ciążąca do miasta Olsztyna i powiązana z nim funkcjonalnie (rejon miejscowości Łupstych);b) część wschodnia i południowo – wschodnia związana z wsią Sząbruk;c) środkowa związana z Gietrzwałdem;d) oraz zachodnia związana z Biesalem.

Uwarunkowania przyrodnicze

Teren gminy odznacza się wysokimi walorami przyrodniczymi. Pozostaje to w związku z urozmaiconą rzeźbą terenu, bogactwem jezior i rzek, interesującą i bogatą w gatunki florą i fauną oraz zróżnicowaną szatą roślinną. Ważnym składnikiem szaty roślinnej są lasy oraz grunty zadrzewione i zakrzewione, łącznie zajmujące około 50% powierzchni gminy tj. 8973 ha. Są one ostoją występujących w tej gminie chronionych gatunków roślinnych, a także dla chronionej awifauny i innych gatunków zwierzęcych.

Na terenie gminy Gietrzwałd znajdują się m. in. obszary chronionego krajobrazu, obszary ochrony Natura 2000, rezerwat przyrody oraz kilkadziesiąt pomników przyrody ożywionej i nieożywionej.

Uwarunkowania kulturowe

Największą atrakcją turystyczną gminy i jednocześnie miejscem o wysokiej wartości kulturowej oraz religijnej jest Sanktuarium Maryjne w Gietrzwałdzie. Na terenie obszaru opracowania znajduje się kilkadziesiąt obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego m. in.: kościoły czy kapliczki. W wielu miejscowościach zachował się historyczny układ wsi. Wzdłuż drogi Gietrzwałd-Woryty znajduje się Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty.

Warunki geograficzno-topograficzne

Gmina znajduje się na Warmii i na Mazurach jednocześnie, ponieważ przepływająca przez ten teren z południa na północ rzeka Pasłęka jest naturalną granicą między tymi dwoma historycznymi krainami. Tereny gminy cechują się różnorodnością form terenu z dużą ilością lasów typowych dla krajobrazu młodogłacialnego, związanego z postojem i recesją lądolodu ostatniego zlodowacenia Wisły. W budowie geologicznej dominują utwory czwartorzędowe. Wyróżnić tu można osady morenowe powstałe w wyniku akumulacyjno-erozyjnej działalności

lodowca oraz osady piaszczysto-żwirowe powstałe w wyniku działalności lodowca i wód polodowcowych. Obszar gminy Gietrzwałd charakteryzuje się również wysoką jeziornością (12 jezior).

Powiązanie z ośrodkiem wojewódzkim

Cała gmina znajduje się w bezpośrednim oddziaływaniu miasta Olsztyna co widoczne jest w rozwoju poszczególnych funkcji gospodarczych, mniejszym niż na pozostałym obszarze województwa bezrobociem oraz korzystniejszymi wskaźnikami demograficznymi.

2 POWIĄZANIA GMINY GIETRZWAŁD Z GMINAMI SĄSIEDNIMI

Aglomeracja Olsztyn

Północno-zachodnia część gminy Gietrzwałd znajduje się na terenie aglomeracji Olsztyn (Rozporządzenie Nr 43 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w sprawie wyznaczenia aglomeracji Olsztyn i Rozporządzenie Nr 31 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego zmieniające rozporządzenie w sprawie wyznaczenia aglomeracji Olsztyn).

Aglomeracja Olsztyn o równoważnej liczbie mieszkańców 360 000 z oczyszczalnią ścieków w miejscowości Olsztyn, obejmująca swoim zasięgiem Miasto Olsztyn, miejscowości z terenu gminy Barczewo, Stawiguda, Purda, Dywity, Jonkowo oraz miejscowości z terenu gminy Gietrzwałd: Kudypy, Gronity, Naterki, Sząbruk, Unieszewo, Barwiny, Łupstych, Siła – zgodnie z Uchwałą Nr III/73/14 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30.12.2014r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Olsztyn oraz likwidacji dotychczasowej aglomeracji Olsztyn.

Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich

Gmina Gietrzwałd przynależy do Warmińskiego Związku Gmin. Obszar działania Związku obejmuje m. in. gminy z powiatu olsztyńskiego takie jak: Dobre Miasto, Dywity, Purda, Stawiguda i Świątki. Wymienione ośrodki znajdują się w granicach administracyjnych powiatu olsztyńskiego i stanowią bezpośrednie sąsiedztwo okolicy miasta Olsztyn.

Ogólnie związek zrzesza ponad 60 gmin. Związek Gmin Warmińsko - Mazurskich został wpisany do Rejestru Związków Międzygminnych 09.05.1992 r. pod nr. 66.

Lokalna Grupa Działania

Gmina Gietrzwałd to jeden z członków Związku Stowarzyszeń „Kraina Drwęc i Pasłęki”. Związek stanowi organizację pozarządową działającą jako Lokalna Grupa Działania (LGD). Związek Stowarzyszeń został zarejestrowany 13.03.2006r. w Krajowym Rejestrze Sądowym w Olsztynie pod numerem 252922. Opracowano również Statut regulujący zasady działania Związku. Celem Grupy jest przeprowadzanie działań zmierzających do rozwoju obszarów wiejskich poprzez m. in. aktywizację mieszkańców, promowanie obszaru, wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych.

Tereny znajdujące się na obszarze działania LGD „Kraina Drwęc i Pasłęki” charakteryzują wybitne walory turystyczne, duży udział jezior i lasów. Gospodarka w gminach członkowskich opiera się głównie na rolnictwie, turystyce i usługach. Teren jest też jednolity pod względem charakterystyki społeczności lokalnych, które cechują: mała aktywność społeczna czy nieduża liczba działających organizacji pozarządowych.

W Lokalnej Strategii Rozwoju Związku gminę Gietrzwałd opisano następująco³:

- duży dział ludności w produkcyjnym wieku;
- niski wskaźnik ludności w wieku nieprodukcyjnym do 100 osób w wieku produkcyjnym;
- dodatni przyrost naturalny i dodatnie saldo migracji;
- znaczny udział ludności z wykształceniem zasadniczym zawodowym;
- duży udział osób bezrobotnych stanowią osoby z wyższym wykształceniem;
- największy dochód budżetu gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

³ Zaprezentowane niżej dane odniesione są / porównane do sytuacji w innych gminach członkowskich

3 STAN ZAGOSPODAROWANIA

3.1 WYBRANE UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE ROZWOJU GMINY

I. Cele i zasady zagospodarowania przestrzennego ustalone w planie zagospodarowania przestrzennego województwa

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego z 2018r. (~~Uchwała Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr VII/164/15 z dnia 27 maja 2015r.~~) wskazano nadrzędny cel polityki przestrzennej, do którego należy dążyć:

„Zrównoważony rozwój przestrzenny województwa, realizowany poprzez wykorzystanie cech i zasobów przestrzeni regionu, dla zwiększenia jego spójności w wymiarze przestrzennym, społecznym i gospodarczym, z uwzględnieniem ładu przestrzennego oraz zachowania wysokich walorów środowiska i krajobrazu.”

Osiągnięcie celu możliwe będzie poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

1. Dążenie w gospodarowaniu przestrzenią do uporządkowania i harmonii pomiędzy różnymi elementami i funkcjami tej przestrzeni dla ochrony ładu przestrzennego, jako niezbędnego wyznacznika równoważenia rozwoju.
2. Podwyższenie konkurencyjności regionu, w szczególności poprzez podnoszenie innowacyjności i atrakcyjności jego głównych ośrodków miejskich.
3. Poprawa jakości wewnętrznej regionu poprzez promowanie integracji funkcjonalnej i tworzenie warunków dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, z wykorzystaniem potencjałów wewnętrznych.
4. Poprawa dostępności terytorialnej regionu w relacjach zewnętrznych i wewnętrznych poprzez rozwijanie systemów infrastruktury technicznej, w tym infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
5. Zachowanie i odtwarzanie wysokiej jakości struktur przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych regionu oraz zrównoważone korzystanie z zasobów środowiska, stanowiące istotny element polityki rozwoju województwa.
6. Zwiększenie odporności przestrzeni województwa na zagrożenie naturalne i antropogeniczne oraz utratę bezpieczeństwa energetycznego, a także uwzględnienie w polityce przestrzennej regionu potrzeb obronnych państwa.

Gminę Gietrzwałd w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego, zaliczono do obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Olsztyna. Gmina Gietrzwałd wraz z gminami: Dywity, Jonkowo, Purda, Stawiguda, Barczewo stanowi tzw. strefę zewnętrzną.

Gmina Gietrzwałd jest ukazana jako gmina, która w latach 2000-2010 odnotowała przyrost ludności w wieku produkcyjnym. Po części było to spowodowane położeniem w bliskim sąsiedztwie Olsztyna i napływem ludności miejskiej. Wzrosła koncentracja budownictwa mieszkalnego jednorodzinnego. Występuje też znaczna koncentracja gospodarstw nieprowadzących działalności rolniczej. Sytuacja pod względem dostępności do sieci kanalizacyjnej również jest jedna z największych w województwie jeśli chodzi o gminy.

W opracowaniu zwrócono uwagę na problematykę związaną z nasileniem niekorzystnych zjawisk związanych z procesami osadnictwa. Gietrzwałd i inne sąsiadujące z Olsztynem gminy odczuwają tego negatywne skutki.

Gminę wyróżnia też wysoki wskaźnik nasycenia bazą noclegową w przeliczeniu na 1,0 km² powierzchni. Na terenie gminy wskazany jest rozwój turystyki religijnej (sakralnej).

II. Strategia Rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Strategia rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego do 2025 roku wskazuje politykę rozwoju opartą na następujących priorytetach strategicznych: konkurencyjna gospodarka, otwarte społeczeństwo i nowoczesne sieci, przy uwzględnieniu walorów środowiska przyrodniczego. Niejednokrotnie to środowisko przyrodnicze stanowi determinantę zachowań inwestorów czy charakteru relacji człowiek-gospodarka.

W Strategii województwa gminę Gietrzwałd scharakteryzowano jako ośrodek charakteryzujący się wzrostem potencjału ludnościowego. Gmina uplasowała się na 85 pozycji w rankingu ogólnopolskim.

III. Studium Obszaru Problemowego Strefy Podmiejskiej Miasta Olsztyna. Projekt.

Opracowanie pt. „Studium obszaru problemowego strefy podmiejskiej miasta Olsztyna” to dokument stanowiący realizację polityki przestrzennej odnoszącej się do miasta Olsztyna i strefy podmiejskiej. Gmina Gietrzwałd jako jedna z gmin została zakwalifikowana do strefy podmiejskiej Olsztyna.

W opracowaniu wskazano, iż w gminie Gietrzwałd należy chronić ruralistyczne układy i zespoły zabudowy w niektórych miejscowościach gminy. Wymienione miejscowości zostały wyróżnione ze względu na walory krajobrazowe, dobre zachowanie substancji architektoniko-budowlanej. Kilka z nich cechuje się również dobrze zachowaną warstwą ruralistyczną i architektoniczną.

W dalszej części dokumentu gminę scharakteryzowano jako jedną z gmin podmiejskich Olsztyna o najwyższej gęstości zaludnienia. Obserwuje się trend rosnącej liczby mieszkańców. Strukturę wieku cechuje korzystna struktura. Jest to też jedna z gmin o niższym wskaźniku bezrobocia. Niski wskaźnik bezrobocia wynika z faktu, iż duża część mieszkańców gminy dojeżdża do pracy w Olsztynie.

Wieś Gietrzwałd stanowi gminny ośrodek obsługi o charakterze wielofunkcyjnym. Ciekawostką jest fakt, iż w samej wsi Gietrzwałd zaobserwowano mniejszą dynamikę rozwoju, co jest związane z dalszą odległością od Olsztyna. Atrakcyjniejsze pod względem zabudowy dla inwestorów były tereny bezpośrednio przyległe do Olsztyna.

Należy też nadmienić, iż w system kanalizacji miejskiej Olsztyna zostały włączone osiedla w miejscowościach: Kudypy, Naterki, Sząbruk, Gronity, Łupstych i Unieszewo. Przez Gietrzwałd przebiega też sieć gazowa niskiego i średniego ciśnienia.

Gminę Gietrzwałd cechuje również duża koncentracja terenów chronionych. Teren leśny w gminie Gietrzwałd oraz w gminach Stawiguda i Purda – jest proponowany do ujęcia w ciąg korytarza ekologicznego Polski – Korytarza Północnego.

We wsi Gietrzwałd zlokalizowane jest również Sanktuarium Maryjne, stanowiące ważne miejsce pielgrzymkowe i kultu religijnego o randze krajowej. To jedyne w Polsce miejsce, gdzie miały miejsce objawienia oficjalnie zaakceptowane przez Kościół. Inna z atrakcji turystycznych znajduje się we wsi Naterki – jest to pełnowymiarowe golfowe pole. W gminie znajduje się wiele miejsc noclegowych, szczególnie zlokalizowanych nad jeziorem Wulpińskim.

Głównym kierunkiem rozwoju przestrzennego są kierunki: wzdłuż drogi krajowej nr 16 Nagłady-Gietrzwałd, wzdłuż projektowanej obwodnicy Olsztyna we wsiach: Gronity, Sząbruk, Unieszewo, Naterki.

W zakresie zadań ponadlokalnych na terenie gminy Gietrzwałd wskazano: przebudowę odcinka drogi krajowej nr 16 na odcinku: Stare Jabłonki-Gietrzwałd, budowę południowej obwodnicy Olsztyna, przebudowę odcinka drogi powiatowej 1370 N Gietrzwałd-Unieszewo-Sząbruk-Tomaszkowo, przebudowę odcinka drogi powiatowej 1457 N Sząbruk-Naterki-Kudypy, przebudowę odcinka drogi powiatowej 1425 N Olsztynek-Mańki-Biesal.

Obszar gminy zaliczono do obszaru problemowego. Następuje m. in. opuszczanie siedlisk – wyludniają się tereny wiejskie, przestają być użytkowane w sposób rolniczy. Ludność migruje do miast w celu poszukiwania pracy. Szczególnie zauważalny jest ten trend w mniejszych miejscowościach położonych z dala od ciągów komunikacyjnych.

3.2 MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Dla terenów gminy Gietrzwałd uchwalono szereg miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (tabela nr 1):

Tabela 1.

Wykaz obowiązujących miejscowych planów dla terenów gminy Gietrzwałd

L. P.	NAZWA PLANU	UCHWAŁA RADY GMINY GIETRZWAŁD	DATA PUBLIKACJI I NR DZIENNIKA URZĘDOWEGO WOJEWÓDZTWA
1	Ustalenia miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego terenów położonych nad jez. Wulpińskim w Gminie Gietrzwałd	XXVI/238/97 z 20 marca 1997r.	Nr 12, poz. 147 z 18.04.1997r.
2	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Woryty nad Jeziorem Rentyńskim	XXXI/281/97 z 25 września 1997r.	Nr 31, poz. 434 z 13 listopada 1997r.
3	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Gietrzwałd polegająca na wprowadzeniu funkcji mieszkalno-usługowej	XXVIII/256/97 z 15 maja 1997r.	Nr 20, poz. 272 z 01.07.1997r.
4	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego-wieś Naterki, Gmina Gietrzwałd	IV/32/99 z 25 marca 1999r.	Nr 16, poz. 140 z 01.04.1999r.
5	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie geodezyjnym Woryty	VI/67/99 z 29 kwietnia 1999r.	Nr 27, poz. 423 z 02.06.1999r.
6	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębach geodezyjnych Gietrzwałd, Tomaryny, Rapaty	VI/68/99 z 29 kwietnia 1999r.	Nr 27, poz. 424 z 02.06.1999
7	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębach geodezyjnych Śródka i Guzowy Piec	VIII/84/99 z 29 lipca 1999r.	Nr 57, poz. 1022 z 08.09.1999r.
8	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębach geodezyjnych Sząbruk i Naterki	VIII/85/99 z 29 lipca 1999r.	Nr 57, poz. 1023 z 08.09.1999
9	Miejscowy plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego otoczenia Jeziora Ukiel w Olsztynie (osiedle Łupstych w obszarach oznaczonych symbolami: 74ZNI, 87ZN, 101ZL.	XVI/178/2000 z 1 czerwca 2000r.	Nr 40, poz. z 06.07.2000r.
10	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego fragmentu Gminy Gietrzwałd w obrębie geodezyjnym Sząbruk, dotycząca zabudowy mieszkalno-usługowej	XVIII/200/2000 z 29 września 2000r	Nr 69, poz. 861 z 06.11.2000r.
11	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Parwółki	XXV/282/2001 z 29 sierpnia 2001r.	Nr 87, poz. 1311 z 20.09.2001r.
12	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Woryty	XXV/283/2001 z 29 sierpnia 2001r.	Nr 87, poz. 1312 z 20.09.2001r.
13	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Sząbruk w m. Siła	XXIX/343/2002 z 28 lutego 2002r.	Nr 47, poz. 746 z 28 lutego 2002r.
14	2002 Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkalno-usługowej we wsi Naterki w Gminie Gietrzwałd	XXX/360/2002r z 25 kwietnia 2002r.	Nr 67, poz. 1014 z 2002r.

L. P.	NAZWA PLANU	UCHWAŁA RADY GMINY GIETRZWAŁD	DATA PUBLIKACJI I NR DZIENNIKA URZĘDOWEGO WOJEWÓDZTWA
15	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu osiedla Łupstych w Gminie Gietrzwałd	XXX/361/2002 z 25 kwietnia 2002r.	Nr 67, poz. 1015 z 2002r.
16	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu przeznaczonego pod zabudowę rekreacyjną indywidualną (letniskową) w m. Rentyny, obręb Woryty	XXXII/378/2002 z 28 czerwca 2002r.	Nr 93, poz. 1432 z 01.08.2002r.
17	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębach Unieszewo i Pęglity	XXXIII/388/2002 z 29 sierpnia 2002r.	Nr 137, poz. 1899 z 25.10.2002r.
18	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w rejonie wsi Rentyny na działkach 229/20, 229/21, 229/22 w obrębie Woryty, Gmina Gietrzwałd	XXXV/410/2002 10 październik 2002	Nr 8, poz. 156 z 2003r.
19	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego fragmentu Gminy Gietrzwałd w obrębie Sząbruk dotyczącej zabudowy mieszkaniowej	II/13/2002 z 28 listopada 2002r.	Nr 8, poz. 157 z 09.01.2003r.
20	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w otoczeniu Jeziora Wulpińskiego (obręb geodez. Unieszewo)	V/35/2003 z 27 marca 2003r.	Nr 65, poz. 920 z 19.04.2003r.
21	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów w sąsiedztwie Sanktuarium Maryjnego wieś Gietrzwałd	XII/107/2003 z 30 grudnia 2003r.	Nr 25, poz. 340 z 01.03.2004r.
22	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Nagłady Gmina Gietrzwałd	XIX/162/2004 z 17 września 2004r.	Nr 151, poz. 1859 z 3 listopada 2004r.
23	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług w zakresie kliniki rehabilitacyjnej miejscowości Jadaminy Gmina Gietrzwałd	XXVIII/260/05 z 10 listopada 2005r.	Nr 12, poz. 311 z 17 stycznia 2006r.
24	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkalno-usługowej miejscowości Unieszewo Gmina Gietrzwałd	XXVIII/261/05 z 10 listopada 2005r.	Nr 12, poz. 312 z 17 stycznia 2006r.
25	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w miejscowości Sząbruk	XXXIV/328/2006 z 25 maja 2006r.	Nr 89, poz. 1510 z 04 lipca 2006r.
26	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Łupstych Gmina Gietrzwałd	XXXIV/329/2006 z 25 maja 2006r.	Nr 89, poz. 1511 z 04 lipca 2006r.
27	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Gronity Gmina Gietrzwałd	XXXIV/330/2006 z 25 maja 2006r.	Nr 89, poz. 1512 z 04 lipca 2006r.
28	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zakazu zabudowy w części obrębów Nagłady i Gietrzwałd	XXXIV/335/2006 z 25 maja 2006r.	Nr 92, poz. 1539 z 10 lipca 2006r.
29	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów mieszkalno- usługowych i rekreacyjnych w obrębie Unieszewo, Gmina Gietrzwałd	XXXVI/349/2006 z 07 września 2006r.	Nr 155, poz. 2275 z 19.10.2006r.
30	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej we wsi Unieszewo, Gmina Gietrzwałd	IV/29/2007 z 14 lutego 2007r.	Nr 36, poz. 592 z 16.03.2007r.
31	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Gietrzwałd	X/108/2007 z 23 sierpnia 2007r.	Nr 143, poz. 1850 z 23.08.2007r.
32	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Sząbruk w gminie Gietrzwałd	XIX/189/08 z 24 kwietnia 2008r.	Nr 100, poz. 1751 z 23.06.2008r.
33	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Nagłady, Gmina Gietrzwałd	XVIII/169/2008 z 6 marca 2008r.	Nr 66, poz. 1301 z 25.04.2008r.

L. P.	NAZWA PLANU	UCHWAŁA RADY GMINY GIETRZWAŁD	DATA PUBLIKACJI I NR DZIENNIKA URZĘDOWEGO WOJEWÓDZTWA
34	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Sząbruk	XXIII/223/08 z 28 sierpnia 2008r.	Nr 164, poz. 2327 z 17.10.2008r
35	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkalno-usługowej, położonych w obrębie Sząbruk gmina Gietrzwałd	XXIV/235/08 z 25 września 2008r.	Nr 173, poz. 2538 z 07.11.2008r.,
36	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy rekreacyjnej i sportowej w rejonie wsi Naterki w gminie Gietrzwałd	XXVII/267/2008 z dnia 30 grudnia 2008r.	Nr 26, poz. 483 z dnia 19.02.2009r.
37	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w miejscowości Gietrzwałd	XXVII/266/2008 z 30 grudnia 2008	Nr 26, poz. 482 z dnia 19.02.2009r.
38	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w części miejscowości Naterki, gmina Gietrzwałd	XXX/314/2009 z dnia 23 kwietnia 2009r.	Nr 88, poz. 1482 z dnia 26.06.2009r.
39	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w miejscowości Sząbruk w gminie Gietrzwałd - część B	XXXIV/342/2009 z 3 września 2009r	Nr 151, poz. 2185 z dnia 13.10.2009
40	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy usługowej położonego w obrębie Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd	XLIII/476/2010 z 22 lipca 2010r.	Nr 136, poz. 1826 z dnia 06.09.2010r.
41	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej położonych w obrębie Sząbruk, gmina Gietrzwałd	XLIII/474/2010 z 22 lipca 2010r.	Nr 136, poz. 1825 z dnia 06.09.2010r
42	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd w obrębie Sząbruk - działki nr 147/1 i 192/199	XLIII/475/2010 z 22 lipca 2010	Nr 156, poz. 1995 z dnia 05.10.2010r
43	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu części miejscowości Woryty, gmina Gietrzwałd	XLIV/487/2010 z 2 września 2010	Nr 160, poz. 2062 z dnia 13.10.2010r
44	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w miejscowości Sząbruk w gminie Gietrzwałd (część „A”)	XLIV/485/2010 z 2 września 2010	Nr 160, poz. 2061 z dnia 13.10.2010r
45	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowo-usługowej w miejscowości Łupstych, gmina Gietrzwałd	Y/31/2011 z 24 lutego 2011r.	Nr 49, poz. 795 z dnia 20.04. 2011r.
46	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd w obrębie geodezyjnym Woryty -działka Nr 243	YII/43/2011 z 21 kwietnia 2011r.	Nr 71, poz. 1246 z dnia 08.06. 2011r.
47	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla Parku Kulturowego Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty	XX/82/2011 z 25 sierpnia 2011r.	Nr 139, poz. 2192 z dnia 26.09. 2011r.
48	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych położonych nad jeziorem Wulpińskim w obrębie Unieszewo, gmina Gietrzwałd	XV/139/2011 z dnia 28 grudnia 2012r.	poz. 769 z dnia 17 lutego 2012r.
49	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Sząbruk	XVI/147/2012 z 26 stycznia 2012r.	poz. 770 z dnia 17.02.2012r.
50	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w miejscowości Unieszewo, działka Nr 178/4 i działki o numerach od 172/11 do 172/19	XXIV/224/2012 z dnia 11 października 2012r.	poz. 3459 z dnia 12.12.2012r.

L. P.	NAZWA PLANU	UCHWAŁA RADY GMINY GIETRZWAŁD	DATA PUBLIKACJI I NR DZIENNIKA URZĘDOWEGO WOJEWÓDZTWA
51	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Unieszewo	XXV/241/2012 z dnia 8 listopada 2012r.	poz. 3697 z dnia 28.12.2012r
52	Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części działki Nr 3348/14 w obrębie Gronity i części działki Nr 3342/7 w obrębie Naterki, gmina Gietrzwałd	XXVI/257 /2012 z dnia 29 grudnia 2012r.	poz. 667 z dnia 11 lutego 2013r.
53	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Sząbruk, gmina Gietrzwałd	XXIX/278/2013 z dnia 31 stycznia 2013r.	poz. 1287 z dnia 21.03.2013r.
54	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd w obrębie Woryty	XXXI/3 06/2013 z dnia 28 marca 2013r.	poz. 1873 z dnia 15.05.2013r.
55	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej w obrębie Łęguty, gmina Gietrzwałd	XXXIV/340/2013 z dnia 20czerwca 2013r.	poz. 2508 z dnia 20.08.2013r.
56	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w otoczeniu Jeziora Wulpińskiego - obręb Unieszewo	XXXV/347/2013 z dnia 22 sierpnia 2013r.	poz. 2813 z dnia 08.10.2013r.
57	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu obrębu Łupstych, gmina Gietrzwałd	XXXVII/3 76/2013 z dnia 30.10.2013r.	poz. 3762 z dnia 27 grudnia 2013r.
58	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w części obrębu geodezyjnego Gietrzwałd	XLV/463/2014 z dnia 24.06.2014r.	poz. 2608 z dnia 21 lipca 2014r.
59	<i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy rekreacyjnej w części obrębu Unieszewo, gmina Gietrzwałd</i>	<i>V/34/2015 z dnia 17 marca 2015 r.</i>	<i>poz. 1614 z dnia 29 kwietnia 2015r.</i>
60	<i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Woryty, gmina Gietrzwałd</i>	<i>V/34/2015 z dnia 17 marca 2015 r.</i>	<i>poz. 1615 z dnia 29 kwietnia 2015r.</i>
61	<i>Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów położonych nad jeziorem Wulpińskim w obrębie Unieszewo, gmina Gietrzwałd</i>	<i>V/33/2015 z dnia 17 marca 2015 r.</i>	<i>poz. 1613 z dnia 29 kwietnia 2015r.</i>
62	<i>Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy rekreacyjnej i sportowej w rejonie wsi Naterki, gmina Gietrzwałd obejmującego fragment pola golfowego.</i>	<i>XIII/136/2015 z dnia 29 grudnia 2015r.</i>	<i>Poz. 600 z dnia 29 stycznia 2016r.</i>
63	<i>Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w części obrębu Woryty</i>	<i>XIII/137/2015 z dnia 29 grudnia 2015 r</i>	<i>Poz. 601 z dnia 29 stycznia 2016r.</i>
64	<i>Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Woryty nad jeziorem Rentyńskim</i>	<i>XV/148/2016 z dnia 23 lutego 2016r</i>	<i>Poz. 1266 z dnia 16 marca 2016</i>
65	<i>Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w części obrębu Sząbruku</i>	<i>XV/147/2016 z dnia 23 lutego 2016 r.</i>	<i>Poz. 1281 z dnia 21 marca 2016r.</i>
66	<i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obrębu Biesal, gmina Gietrzwałd</i>	<i>XXI/216/2016 z dnia 27.10.2016r.</i>	<i>poz. 4759 z dnia 30 listopada 2016r.</i>
67	<i>Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zakazu zabudowy w części obrębów Nagłady i Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd</i>	<i>XXI/218/2016 z dnia 27.10.2016r.</i>	<i>poz. 4949 z dnia 06 grudnia 2016r.</i>

L. P.	NAZWA PLANU	UCHWAŁA RADY GMINY GIETRZWAŁD	DATA PUBLIKACJI I NR DZIENNIKA URZĘDOWEGO WOJEWÓDZTWA
68	<i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd</i>	<i>XXVI/274/2017 z dnia 29.05.2017r.</i>	<i>poz. 2718 z dnia 14 czerwca 2017r.</i>
69	<i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Woryty, gmina Gietrzwałd</i>	<i>XXVI/275/2017 z dnia 29.05.2017r.</i>	<i>poz. 2719 z dnia 14 czerwca 2017r.</i>
70	<i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd w części obrębu Unieszewo</i>	<i>XXXIII/335/2017 z dnia 28.12.2017r.</i>	<i>poz. 579 z dnia 31 stycznia 2018r.</i>
71	<i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych we wschodniej części obrębu Unieszewo, gmina Gietrzwałd</i>	<i>XXXIX/397/2018 z dnia 20.06.2018r.</i>	<i>poz. 3384 z 25 lipca 2018r.</i>
72	<i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych nad jeziorem Wulpińskim w obrębie Unieszewo, gmina Gietrzwałd</i>	<i>I/10/2018 z dnia 19.11.2018r.</i>	<i>poz. 5357 z 27 grudnia 2018r.</i>
73	<i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd</i>	<i>II/22/2018 z dnia 27 grudnia 2018r.</i>	<i>poz. 622 z 25 stycznia 2019r.</i>
74	<i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w zachodniej części wsi Unieszewo, gmina Gietrzwałd</i>	<i>VI/47/2019 z dnia 21 marca 2019r.</i>	<i>poz. 1974 z dnia 10.04.2019r.</i>
75	<i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd</i>	<i>IX/66/2019 z dnia 4 czerwca 2019r.</i>	<i>poz. 3610 z dnia 11.07.2019r.</i>

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego zostały opracowane dla obszaru gminy o powierzchni wynoszącej ok. 1624 ha (co stanowi ok. 9,4 % ogólnej powierzchni gminy Gietrzwałd). Około 80 % wszystkich terenów objętych miejscowymi planami stanowią tereny o przeznaczeniu pod funkcje związane z zabudową terenu: mieszkalną, mieszkalno-usługową, turystyczną, wielofunkcyjną itd.

Wiele z tych terenów jest do dzisiaj niezagospodarowana. Opracowanie tylu planów pod rozwój zabudowy spowodowało zmiany w strukturze władania gruntami, co nie przełożyło się na dynamiczny i skoncentrowany rozwój zabudowy. Tym samym w wielu przypadkach wielohektarowe tereny przeznaczone pod rozwój zabudowy cechują się charakterem zabudowy rozproszonej, dla której nieekonomiczne jest realizowanie inwestycji gminnych w zakresie budowy dróg czy zaopatrzenia w podstawowe sieci infrastruktury technicznej. Z punktu widzenia ekonomii więcej korzyści finansowych przyniosłoby gminie realizowanie sieci infrastruktury technicznej dla terenów zwartej zabudowy.

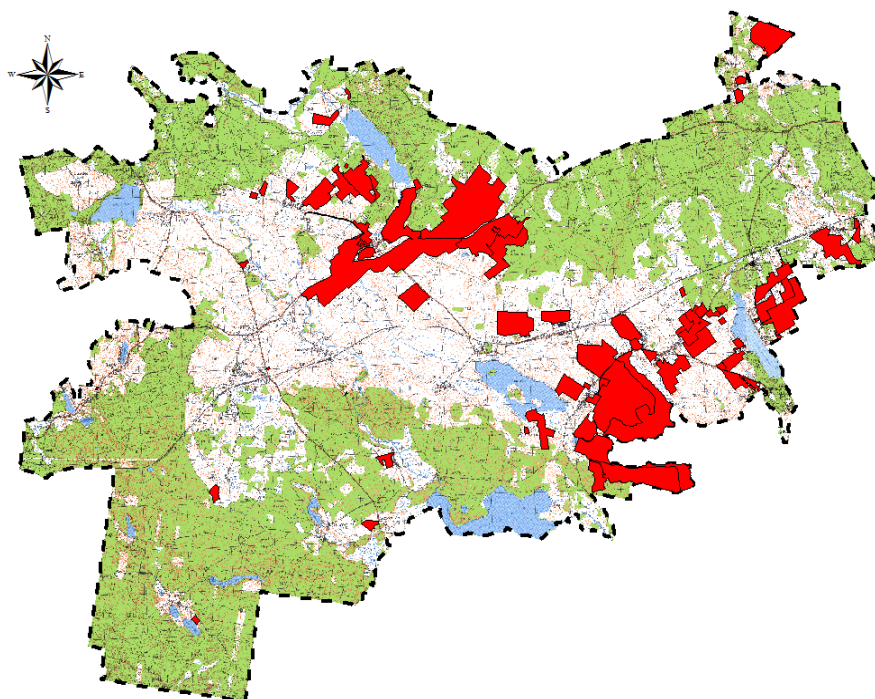
Innym problemem wynikającym z uchwalonych planów miejscowych jest brak zapewnienia na terenach rozwojowych możliwości realizacji podstawowych usług publicznych czy ogólnodostępnych terenów zieleni urządzonej a także usług sportu i rekreacji. W efekcie powyższego na terenach rozwojowych zauważalny jest brak urządzonych przestrzeni publicznych stanowiących podstawową cechę tożsamości wsi, gminy a w większej skali - również regionu.

Na poniższym rysunku wskazano kolorem czerwonym tereny, dla których obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Największe zagęszczenie przedmiotowych terenów występuje w obrębach geodezyjnych:

- Gietrzwałd, Woryty, Nagłady (tereny rozwoju zabudowy, Gietrzwałd stanowi siedzibę władz administracyjnych, teren zlokalizowany przy drodze krajowej nr 16 związany z obsługą podróżnych);
- Naterki, Gronity, Sząbruk, Unieszewo (tereny zabudowy mieszkalnej i rekreacji indywidualnej, obszary położone nad jeziorem Wulpińskim i Naterskim);
- Łupstych (tereny przyległe pod względem administracyjnym do miasta Olsztyn, zlokalizowane nad jeziorem Ukiel).

Rysunek 2.

Przestrzenne rozmieszczenie terenów, dla których obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

Źródło: Opracowanie własne. Ekoplan Pracownia Urbanistyczna

3.3 FIZJOGRAFICZNE JEDNOSTKI STRUKTURALNE

Obszar gminy Gietrzwałd charakteryzuje się zróżnicowanymi warunkami fizjograficznymi. Dało to podstawę do wydzielenia obszarów (jednostek strukturalnych) różniących się między sobą, a wewnętrznie mających podobne cechy środowiska przyrodniczego (tabela nr 2). Głównymi kryteriami ich wydzielenia były: przydatność funkcjonalna, walory przyrodniczo – krajobrazowe i wrażliwość środowiska na działalność ludzką. Przestrzenne rozmieszczenie poszczególnych jednostek zostało zobrazowane na rysunku nr 2.

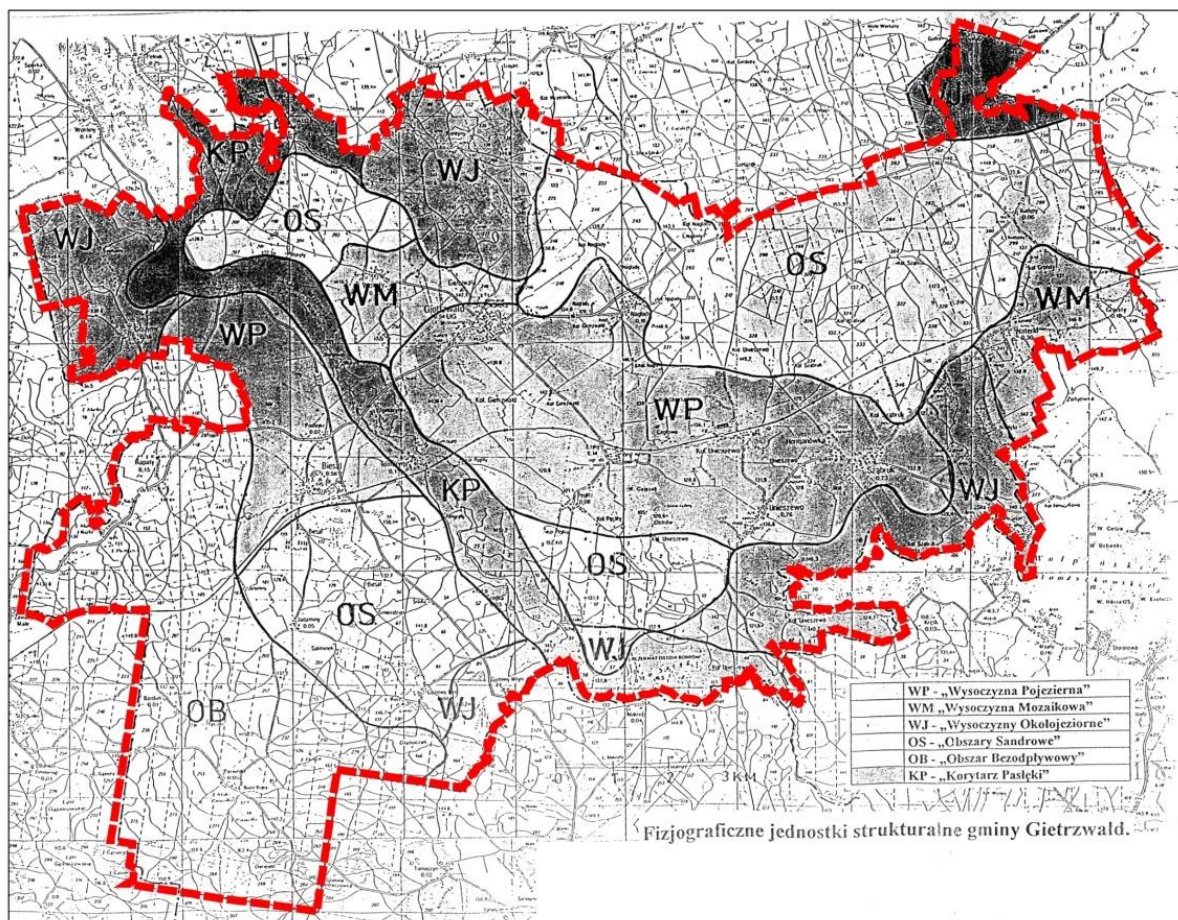
Tabela 2. Fizjograficzne jednostki strukturalne gminy Gietrzwałd.

FIZJOGRAFICZNE JEDNOSTKI STRUKTURALNE GMINY GIETRZWAŁD		
SYMBOL	CHARAKTERYSTYKA JEDNOSTEK	ZASADY UŻYTKOWANIA
„WP”	„WP” „Wysoczyzna Pojezierna” Tereny rolnicze, charakteryzujące się występowaniem w przewadze urodzajnych gleb. Niska lesistość. W podłożu dominuje glina zwałowa i ilasto-pylaste osady zastoiskowe. Położone w zlewni pojezierniej, ale w oddaleniu od jezior. Wody podziemne na ogół izolowane od powierzchni terenu. Położone na obszarze chronionego krajobrazu.	Obszary stosunkowo odporne na działalność ludzką, lecz oddziaływujące pośrednio na mało odporne jeziora. Warunki przyrodnicze predestynują te obszary gminy do utrzymania funkcji rolnej jako podstawowej funkcji gospodarczej, a także rzemiosła i drobnego przemysłu. Postulowane formy przyjazne środowisku oraz ograniczanie rozwoju wielkoobszarowych monokultur, sprzyjanie mozaikowości krajobrazu. Zasadą w jednostkach osadniczych powinno być odprowadzenie ścieków kolektorem do oczyszczalni w ramach gminnego systemu. W zabudowie rozproszonej dopuszczalne indywidualne rozwiązania gospodarki ściekowej.
„WM”	„WM” „Wysoczyzna Mozaikowa”. Obszary faliste i pagórkowate, w przewadze	Obszary stosunkowo odporne na działalność ludzką, lecz oddziaływujące pośrednio na mało odporne jeziora.

FIZJOGRAFICZNE JEDNOSTKI STRUKTURALNE GMINY GIETRZWAŁD		
SYMBOL	CHARAKTERYSTYKA JEDNOSTEK	ZASADY UŻYTKOWANIA
	rolnicze, w części obecnie rolniczo nieużytkowane. Przydatność rolnicza gleb zróżnicowana, podobnie mozaikowa budowa podłoża gruntowego. Położone w zlewni pojezierniej, ale w oddaleniu od jezior. Wody podziemne na ogół izolowane od powierzchni terenu. Położone na obszarze chronionego krajobrazu.	Predestynowane do rozwoju wielofunkcyjnego: funkcja rolna, osadnictwo, drobny przemysł i rzemiosło. Postulowane formy przyjazne środowisku. Zasadą w jednostkach osadniczych powinno być odprowadzenie ścieków kolektorem do oczyszczalni w ramach gminnego systemu. W zabudowie rozproszonej dopuszczalne indywidualne rozwiązania gospodarki ściekowej.
„WJ”	„WJ” „Wysoczyzny Okołojeziorne”. Obszary podobne w charakterze do „WM”, lecz położone w pobliżu jezior. Lokalnie znaczny udział kompleksów leśnych, głównie na siedliskach borowych. Na ogół bardzo wysokie walory krajobrazowe. Położone na obszarach chronionego krajobrazu.	Obszary oddziałujące bezpośrednio na środowisko przyrodnicze jezior. Predestynowane głównie do funkcji rekreacyjnej w powiązaniu z jeziorami. W użytkowaniu terenów pożądaną wysoką udział trwałej zieleni, w tym dolesień. Na dopływach do jezior sugeruje się tworzenie zbiorników wodnych redukujących zanieczyszczenia (zbiorniki te można tworzyć np. przez wyeksploatowanie pokładów torfu i kredy jeziornej). Zasadą powinno być odprowadzenie ścieków kolektorem do oczyszczalni w ramach gminnego systemu.
„OS”	„OS” „Obszary Sandrowe”. Obszary równinne i faliste o wysokiej lesistości, z dużym udziałem zwartych kompleksów leśnych. W podłożu dominują osady piaszczyste. Lasy głównie sosnowe na siedlisku boru świeżego. Przydatność rolnicza gleb na ogół niska. Znaczna część terenów ma charakter wododziałowy i źródłiskowy. Lokalnie można się spodziewać wzmożonej infiltracji do wód wglębnych. Położone na obszarach chronionego krajobrazu.	Obszary o wysokiej randze przyrodniczej. Ważne dla stabilności stosunków wodnych. Predestynowane głównie do funkcji leśnej (lasów wielofunkcyjnych), a także lokalnie – do funkcji rekreacyjnej, osadnictwa. Zasadą powinno być odprowadzenie ścieków kolektorem do oczyszczalni w ramach gminnego systemu.
„OB”	„OB” „Obszar Bezodpływowy”. Obszar pagórkowaty z dominacją zwartego kompleksu leśnego. W podłożu dominują osady piaszczyste. Lasy głównie sosnowe na siedlisku lasu mieszanego świeżego. Przydatność rolnicza gleb niska. Obszar, którego wody nie mają powierzchniowego powiązania z ogólną siecią hydrograficzną. Jest to obszar wzmożonego zasilania wód wglębnych. Położone na obszarach chronionego krajobrazu.	Obszar o wysokiej randze przyrodniczej i krajobrazowej, szczególnie istotny dla jakości wód wglębnych. Predestynowany głównie do funkcji leśnej (lasów wielofunkcyjnych), a także lokalnie rekreacyjnej. Zasadą powinno być odprowadzenie ścieków kolektorem poza obszar, do oczyszczalni w ramach gminnego systemu. Nie powinno się odprowadzać ścieków w grunt.
„KP”	„KP” „Korytarz Pasłęki”. Dolina Pasłęki, dolnej Gławy i tereny przyległe. Ośią pasa terenu jest rzeka Pasłęka, i rezerwat przyrody „Rzeka Pasłęka”. Wysoka ranga przyrodnicza o znaczeniu europejskim. Położone na obszarach chronionego krajobrazu.	Teren ważny jako naturalny korytarz środowiskowy o znaczeniu regionalnym oraz spełniający rolę strefy ochronnej rezerwatu rzeki Pasłęki. W celu zachowania drożności przyrodniczej korytarza zalecane jest ekstensywne użytkowanie terenu. Powinno się unikać tworzenia barier utrudniających migrację zwierząt.

Rysunek 3.

Rozmieszczenie fizjograficznych jednostek strukturalnych na terenie gminy Gietrzwałd

4 UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEG O

4.1 GEOMORFOLOGIA I BUDOWA GEOLOGICZNA

Gmina Gietrzwałd położona jest w obrębie jednostki fizjograficznej zwanej Pojezierzem Olsztyńskim.

Pierwszą i dominującą przestrzennie jednostką geomorfologiczną jest sandr o rzeźbie przeważnie falistej. Budują go utwory piaszczyste i piaszczysto – żwirowe, osadzone przez wody lodowcowe w fazie pomorskiej zlodowacenia północnopolskiego. Jego rzeźba jest w przewadze falista. Miejscami jego powierzchnia jest niemal równinna- jak w północno-zachodniej części gminy (między jeziorami Giłwa i Isąg) oraz na południe od Biesala. Natomiast w południowo-zachodniej części gminy charakteryzuje się on dynamiczną, pagórkowatą rzeźbą, którą podkreślają pagórki i wzgórza czołowo morenowe. Piaszczyste i piaszczysto-żwirowe strefy czołowo morenowe o intensywnym urzeźbieniu występują też na południowy-wschód od Biesala, na północny-wschód od jeziora Giłwa oraz w rejonie wsi Rapaty i wsi Dłużki.

Drugą jednostką geomorfologiczną o znacznym rozprzestrzenieniu jest wysoczyzna morenowa zbudowana w przewadze z glin zwałowych, będąca osadem moreny dennej lodowca fazy pomorskiej zlodowacenia północnopolskiego. Rzeźba terenu jest na ogół falista. Rozciąga

się ona niemal równoleżnikowym pasem od północno-zachodniej do południowo-wschodniej części gminy. Wśród niej występują płyty ilasto-pylastych utworów zastoiskowych np. w rejonie Gietrzwałdu, Łajs i Naterek.

Obszary wysoczyznowe rozczłonkowane są licznymi dolinami o przebiegu najczęściej zbliżonym do NW-SE, wypełnionymi osadami holoceniowymi. W mniejszym stopniu są to osady rzeczne (głównie piaski) a na większych powierzchniach osady jeziorne (mułki, gytie) lub organiczne (namuły i torfy). Wypełniają je też wody licznych jezior.

Znaczna część tych dolin to rynny subglacjalne, na ogół głęboko (do 30-50m) wcięte w obszary wysoczyznowe. Większe z nich to:

- rynna biegnąca od jez. Isąg poprzez jez. Mielnik, jez. Dłużki (z odgałęzieniem do jez. Rapaty) do jez. Barduń i jez. Parwółki (z odgałęzieniem do jez. Helgut);
- rynna jez. Sarąg obejmująca też znaczną część doliny Pasłęki;
- rynna jez. Wulpińskiego obejmująca też długi odcinek doliny Giławki;
- rynna jez. Giłwa.

Powierzchnie terenów wyniesionych położone są przeważnie na wysokościach 120-150 m n.p.m. z kulminacją ok. 175 m n.p.m. w południowo-zachodniej części gminy. Natomiast główne doliny leżą na wysokościach 95-110 m n.p.m.

Mięszość utworów osadzonych w epoce lodowcowej jest zróżnicowana. Przeważnie wynosi 100-150 m, ale w podczwartorzędowych dolinach o przebiegu NW-SE występujących w rejonie Biesala i Naterek-dochodzi do 200-250 m. Podłoże podczwartorzędowe stanowią na ogół osady neogenu wykształcone w przewodzie jako ily i mułki.

Według podziału geologicznego obszar gminy leży w obrębie syneklizy perybałtyckiej, w jej strefie przejściowej do wyniesienia mazursko – suwalskiego. Prekambryjska platforma skał krystalicznych nadbudowana jest skałami osadowymi o miąższościach rzędu 1,8 – 2,2 km. Powierzchnia stropowa skał krystalicznych dość stromo zapada w kierunku zachodnim.

4.2 GLEBY

Według danych, jakimi dysponuje Starostwo Powiatowe w Olsztynie, w 2018r. geodezyjna powierzchnia gminy Gietrzwałd wynosiła 17 233 ha. Użytki rolne zajmowały 36,7 % ogólnej powierzchni gminy tj. 6321 ha. Największy udział w strukturze użytków rolnych miały grunty orne (69,7 % powierzchni użytków rolnych) a następnie łąki i pastwiska trwałe (ok. 27% ogólnej powierzchni użytków rolnych).

Dominującym typem są gleby brunatne właściwe. Gleby bielcowe i brunatne wyługowane zajmują niewielką powierzchnię i skupiają się głównie w rejonie wsi Tomaryny, Podlejski, Łęguty i Gronity.

Najbardziej przydatne rolniczo w obrębie gminy są gleby kompleksu pszenno dobrego i pszenno-żytniego w przewodzie IIIb i IVa klasy bonitacyjnej. Występują one na dużych powierzchniach w rejonie Sząbruka, Unieszewa, Łajs, Gietrzwałdu, Pęglit, Podlejski, Biesala i Łęgut. W składzie mechanicznym przeważają gliny lekkie, a w rejonie Łajs i Gietrzwałdu - ily i pyły ilaste. Gleby tych kompleksów charakteryzują się zasobnością w składniki pokarmowe i na ogół prawidłowymi stosunkami wodnymi.

Taki sam skład mechaniczny mają gleby kompleksu pszenno wadliwego występujące głównie na obszarach silnie skonfigurowanych i zboczach wysoczyzny. Są one mniej przydatne do upraw płużnych ze względu na trudności w uprawie mechanicznej, podatność na erozję i okresowo zbyt małą wilgotność. Większe ich skupienia występują na północnych obrzeżach jez. Wulpińskiego, a także na południe od Woryt oraz koło Sząbruka i Naterek.

Natomiast gleby kompleksu zbożowo-pastewnego mocnego o podobnym do wyżej wymienionych składzie mechanicznym występują na ogół w zagłębieniach terenu i są zwykle nadmiernie wilgotne. Zajmują one nieduże powierzchnie głównie w rejonie Nagład, Łajs i Pęglit.

Gleby średniourodajne kompleksu żytniego dobrego w przewodzie IVb klasy bonitacyjnej zalegają na większych powierzchniach w rejonie Gronit, Naterek, na południe od Nagład, na

północ od Woryt i koło Łęgut. W składzie mechanicznym przeważają piaski gliniaste lekkie na glinie lekkiej lub na piaskach, względnie - pyły. Są to gleby mniej zasobne w składniki pokarmowe i bardziej wrażliwe na suszę. Na północ od Łajs występują gleby pylaste podmokłe, kompleksu zbożowo-pastewnego lekkiego.

Gleby słabourodajne kompleksu żytniego słabego i żytnio-łubinowego, głównie V i VI klasy botanicznej zalegają na znacznych powierzchniach w południowo-zachodniej części gminy - w rejonie Dłużek, Rapat, Biesala, Jadamin, Guzowego Pieca, a także w rejonie Woryt i Gronit oraz w dolinie Pasłęki. Są to gleby wytworzone z piasków słabogliniastych zalegających na piaskach luźnych, wrażliwe na suszę, często trwale za suche. Obecnie są one na ogół rolniczo nieużytkowane. W wyniku naturalnej sukcesji wtórnej, znaczne powierzchnie ugorowanych od lat terenów rolnych porastają młode zadrzewienia, głównie sosny i brzozy.

Trwałe użytki zielone, których największe obszary znajdują się w dolinie Giławki oraz Pasłęki należą głównie do użytków zielonych średnich kompleksu 2z, III i IV klasy bonitacyjnej. W skład jego wchodzi gleby torfowe, mułowo-torfowe i mady. Mniejszy udział mają gleby wchodzące w skład kompleksu 3z- użytków zielonych słabych, V i VI klasy bonitacyjnej.

W wyniku naturalnego procesu obniżania powierzchni zmeliorowanych łąk na glebach pochodzenia organicznego, część użytków zielonych ulega wtórnemu zabagnieniu.

4.3 WODY POWIERZCHNIOWE

Teren gminy leży w zlewni trzech dużych rzek: Drwęcy, Pasłęki i Łyny. Do zlewni Drwęcy należy południowo-zachodni skraj gminy – faktycznie są to w większości obszary bez odpływu powierzchniowego. W zlewni Łyny znajduje się wschodnia część gminy (rejon Łupstycha, Kudyp, i Gronit). Pozostała część gminy – dominująca przestrzennie – leży w zalewni Pasłęki.

Z przeważającej części obszarów gminy wody płynące uchodzą do jezior – są to tereny zlewni pojeziernej. Poza zlewnią pojezierną położony jest jedynie dolny bieg Giławki z dopływającym do niej Kanałem Trojańskim (teren na północ od Woryt i Rentyn).

Dość duże powierzchnie zajmują tereny nie mające powierzchniowego powiązania z ogólną siecią hydrograficzną. Są to tereny bezodpływowe i występują głównie w południowo-zachodniej części gminy (m. in. zlewnia bezodpływowych jezior: Parwółki i Dłużek), a także na części terenów leśnych północnej części gminy.

A. RZEKI

Największą rzeką przepływającą przez teren gminy jest Pasłęka. Drugą co do wielkości jest rzeka Giłwa (Giławka) - prawy dopływ Pasłęki. Ponadto ciekami podstawowymi, płynącymi przez teren gminy są: Grażnica uchodząca do jez. Łęguty; Kanał Trojański – prawy dopływ Giłwy; Kanał Sząbruk i Kanał Siła – wpływające do jez. Wulpińskiego oraz Kanał Dajtki uchodzący do jez. Kortowskiego. W południowej części gminy (rejon Guzowego Młyna) znajduje się przejściowy odcinek rzeki Jemiołówki z Młynówką- uchodzącej do jez. Sarąg.

Rzeka Pasłęka

Rzeka Pasłęka to rzeka I rzędu (zlewnia Zalewu Wiślanego). Teren rzeki znajduje się w granicach rezerwatu przyrody „Ostoja bobrów na rzece Pasłęka”. Średnia z przepływów rocznych (SSQ) z wielolecia (1993r.-2003r.) na posterunku wodowskazowym w miejscowości Tomaryny wyniosła 1,05 m³/s.

W 2012r. przeprowadzono badanie jakości zlewni rzeki na odcinku: „Pasłęka od wypływu z jez. Sarąg do Marąga z jeziorem Łęguty i Isąg”. Wyniki badań przedstawiono w opracowaniu pt.: „Ocena jakości rzek badanych w 2012 roku” Delegatura w Elblągu. Elbląg 2013. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie. Jakość wód kontrolowano w zakresie monitoringu diagnostycznego w ppk „Pasłęka-Pelnik”.

W 2012r. wykonano następujące badania:

- badanie makrofitów przeprowadzono w miejscowości Pelnik (teren sąsiedniej gminy - Łukty) dnia 26.07.2012r. – klasyfikacja wód do klasy II;

- makrobezkręgowce bentosowe – klasa II; elementy hydromorfologiczne – klasa I; elementy fizykochemiczne – klasa II;
- ocena stanu chemicznego – stan dobry. Wartości wybranych wskaźników nie przekroczyły wartości granicznych podanych w przepisach. Ocena spełnienia wymagań dla obszarów chronionych - spełnia wymogi zarówno dla obszarów chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych, jak i dla obszarów ochrony gatunków ryb (wody przeznaczone do bytowania ryb).

Ocena elementów biologicznych i fizykochemicznych pozwoliła ocenić potencjał ekologiczny zlewni rzeki Pasłęki na badanym odcinku: „Pasłęka od wypływu z jez. Sarąg do Marąga z jeziorem Łęguty i Isąg” jako dobry i powyżej dobrego. Stan jednolitej części wód oceniono również jako dobry.

W opracowaniu wskazano też elementy antropogeniczne mające wpływ na jakość wód w obszarze zlewni rzeki Pasłęki:

- mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Grazymach odprowadzająca ścieki do rzeki Grażnicy uchodzącej do jez. Łęguty (51,5 m³d/d ścieków – dane własne Urzędu Gminy Gietrzwałd);
- mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia w Biesalu, z której ścieki odpływają poprzez rów melioracyjny do Pasłęki (46,5 m³d/d ścieków – dane własne Urzędu Gminy Gietrzwałd);
- mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Łęgutach wprowadzająca bezpośrednio ścieki komunalne do zlewni (24,0 m³d/d ścieków – dane własne Urzędu Gminy Gietrzwałd);
- ferma drobiu Biesal odprowadzająca ścieki technologiczne za pośrednictwem rowu melioracyjnego uchodzącego do jez. Łęguty.

Rzeka Giłwa

Giławka (Giłwa) jest prawym dopływem Pasłęki. Giłwa wypływa z jez. Wulpińskiego, przepływa przez jezioro Giłwa i na północno-zachodnim skraju gminy wpada do Pasłęki. Rzeka II rzędu.

Badanie stanu jakości wód rzeki przeprowadzone w 2008r. przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska wykazało, iż stan ekologiczny badanej jednolitej części wód jest dobry. Badanie przeprowadzono tylko w jednym punkcie - powyżej ujścia do rzeki Pasłęki. Zawartość chlorofilu „a” wskazała na bardzo dobry stan ekologiczny wód. Ponadto wartości zbadanych elementów fizykochemicznych wskazały na I-II klasę jakości wód.

Główne punktowe źródło zanieczyszczające rzekę to mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Gietrzwałdzie, która odprowadza ścieki poprzez rów melioracyjny – około 187,3 m³d/d ścieków.

Rzeka Jemiołówka.

Rzeka II rzędu, lewobrzeżny dopływ Pasłęki. W 2008r. przeprowadzono badanie jakości wód rzeki w przekroju pomiarowo-kontrolnym poniżej oczyszczalni ścieków w Olsztynku. Badania elementów biologicznych wskazały na stan ekologiczny dobry. Tylko dwa badane fizykochemiczne wskaźniki wskazały klasę I tj. temperatura wody i odczyn. Wskaźnikami obniżającymi jakość wody były m. in.: fosfor ogólny czy azot amonowy. Ogólny stan ekologiczny zbadanej jednolitej części wód rzeki wskazano na umiarkowany.

Główne punktowe źródło zanieczyszczeń rzeki powyżej badanego w 2008 roku przekroju, stanowi mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia dla Olsztyna zlokalizowana we wsi Wilkowo. Ścieki z oczyszczalni są odprowadzane do rzeki poprzez rów melioracyjny – około 2360 m³d/d ścieków.

B. JEZIORA

Istotnym elementem sieci hydrograficznej gminy są jeziora. Jeziora znajdujące się w zlewni Pasłęki: Sarąg, Łęguty, Rentyńskie (Giłwa), Naterskie, Barduny, Rapaty, Dłużeczek, Pieniążek. Jeziora znajdujące się w zlewni Drwęcy: Helgut, Guzowy Piec, Parwółki, Małe Parwółki.

Wśród jezior powierzchnią wyróżnia się jezioro Sarąg, a głębokością jez. Łęguty. Większość jezior jest pochodzenia rynnowego. Charakterystyczne jest występowanie w zachodniej części gminy niewielkich akwenów hydrologicznie zamkniętych. Podstawowe parametry jezior przedstawiono w tabeli nr 3.

Ponadto do granic gminy przylegają duże akweny jeziorne m. in.: Isąg, i Wulpińskie w zlewni Pasłęki oraz Ukiel w zlewni Pregoty.

Tabela 3.

Wykaz jezior zlokalizowanych na terenie gminy Gietrzwałd

ZESTAWIENIE JEZIOR NA TERENIE GMINY GIETRZWAŁD			
L. p.	Nazwa jeziora	Pow. [ha]	Stan jeziora
1	Sarąg	183,0	Zagrożone degradacją
2	Rentyńskie /Giłwa/	100,8	-
3	Świetajno Naterskie	73,7	-
4	Łęguty /Dłużniewo/	60,9	Wody pozaklasowe
5	Białe Błota /Helgut/	16,7	Zbiornik o umiarkowanie zakłóconym środowisku
6	Guzowy Piec	9,6	Zbiornik o umiarkowanie zakłóconym środowisku
7	Parwółki	8,4	Zagrożone degradacją
8	Barduń /Barduny/	6,8	Zagrożone degradacją
9	Dłużeczek (Dłużki II)	6,0	Zagrożone degradacją
10	Rapaty	4,6	Zagrożone degradacją
11	Pieniążek (Dłużki I)	3,7	Zagrożone degradacją
12	Parwółki Małe	3,7	Zagrożone degradacją
	SUMA	477,9	

Źródło: Program Rozwoju Lokalnego na lata 2005-2010

Jez. Świetajno Naterskie

Jezioro zlokalizowane w południowo-wschodniej części gminy Gietrzwałd na terenie obszaru chronionego krajobrazu, w granicach mezoregionu Pojezierze Olsztyńskie. Jezioro jest płytkie, muliste. Rzeźba dna jest słabo zróżnicowana. Brzegi są miejscami płaskie a linia brzegowa regularna. Bezpośrednie sąsiedztwo zbiornika stanowią pola, łąki i lasy.

Ponad 20% powierzchni zlewni bezpośredniej zajmują obszary zabudowane. Sąsiedztwo zbiornika jest zagospodarowane też pod względem rekreacyjnym, zlokalizowano m. in. budynki rekreacji indywidualnej, gospodarstwo agroturystyczne czy zabudowane działki rekreacyjne.

Badania trzeciego co do wielkości jeziora gminy Gietrzwałd przeprowadzono w 2012r. Wyniki badań przedstawiono w dokumencie Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska o tytule: „Ocena jakości wód jezior badanych w 2012 roku”. Jakość wód jeziora w oparciu o zbadane elementy przedstawia się następująco:

- elementy biologiczne: chlorofil „a” i fitoplankton – stan ekologiczny jeziora określono jako zły; fitobentos okrzemkowy – stan bardzo dobry; makrofity – stan jeziora dobry.

- elementy fizykochemiczne: średnia widzialność – wartość graniczna dla I i II klasy wód; przewodność w 20°C – spełnienie norm klasy I i II; stężenie azotu ogólnego i fosforu ogólnego – w granicach określonych dla I i II klasy wód.
- stan ekologiczny – V klasa czystości; stan zły;
- stan chemiczny – stan dobry.

Jeziora: Sarąg, Łęguty, Giłwa

W latach 90. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie przeprowadził badanie jakości wód jezior takich jak: Sarąg, Łęguty czy Giłwa. Wg. kategorii podatności wody jez. Sarąg i Łęguty zakwalifikowano do klasy II, a jez. Giłwa – klasy III.

Główną przyczyną zanieczyszczeń wód było występowanie punktowych źródeł zanieczyszczeń odprowadzających ścieki do dopływu jeziora.

4.4 WODY PODZIEMNE

Wody zwykłe (słodkie)

Podstawowym użytkowym piętrzem wodonośnym na terenie gminy jest piętro czwartorzędowe, związane z plejstocenijskimi piaskami i żwirami zalegającymi przeważnie na głębokościach od kilkunastu do ok. 80 metrów. Czwartorzędowy poziom wodonośny ma często charakter nieciągły. Ogólnie jednak warunki zaopatrzenia terenów gminy w wodę z ujęć podziemnych należy ocenić jako korzystne.

Wg. Mapy Obszarów Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) w Polsce, na terenie gminy Gietrzwałd nie znajdują się główne zbiorniki wód podziemnych.

Na wschód od gminy Gietrzwałd znajduje się natomiast GZPW nr 213 – Zbiornik międzymorenowy Olsztyn. GZWP nr 213 to wstępnie rozpoznany obszar, w obrębie którego czwartorzędowy poziom wodonośny charakteryzuje się znaczną zasobnością i wydajnością. Na terenie gminy, w jej północno-wschodniej części znajduje się fragment obszaru ochronnego GZPW nr 213 w tym obszar o zaostrzonych rygorach.

Ujmowane na terenie gminy studniami głębinowymi warstwy wodonośne na ogół charakteryzują się dobrymi lub średnimi parametrami filtracyjnymi (wydajności jednostkowe zawierają się przeważnie w przedziałach 3-10 lub 1-3 m³/godz./1m depresji zwierciadła wody). Pozwala to zwykle osiągać wydajności pojedynczych studni w wielkości kilkudziesięciu m³/godz. Zwierciadło wody w ujmowanych warstwach wodonośnych na ogół występuje pod napięciem subartezyjskim, a na południe od jez. Wulpińskiego –nawet pod ciśnieniem artezyjskim.

Trzeciorzędowe piętro wodonośne na terenie gminy nie zostało rozpoznane. Zwykle jego wydajność jest mniejsza.

W części zachodniej gminy bazą drenażową ujmowanego studniami wierconymi poziomu wodonośnego jest dolina Pasłęki. Głównym jego obszarem zasilania są najprawdopodobniej bezodpływowe tereny południowo-zachodniej gminy.

W części wschodniej gminy obraz jest bardziej skomplikowany. Generalnie można sądzić, że poziom użytkowych warstw wodonośnych na wysoczyźnie na ogół związany jest hydraulicznie z wodami powierzchniowymi dolin subglacjalnych.

Ujmowane studniami wierconymi warstwy wodonośne są przeważnie chronione od powierzchni utworami nieprzepuszczalnymi (głównie gliną zwałową) o grubości od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów. Słabszą izolację mają studnie w Łęguckim Młynie i Tomarynach. Są one narażone na zanieczyszczenia, czego wyrazem było występujące skażenie bakteriami typu fekalnego studni w Łęguckim Młynie.

Jakość wód użytkowego poziomu wodonośnego jest zróżnicowana. Dominują wody średniej jakości, które wymagają nieskomplikowanego uzdatniania ze względu na ponadnormatywne zawartości związków żelaza i manganu. Lokalnie zalegają wody dobre, nie wymagające uzdatnienia. W południowo-wschodniej części gminy, w rejonie jeziora Wulpińskiego występują wody wymagające skomplikowanego uzdatnienia.

Z wodociągów korzysta ok. 94,4 % mieszkańców gminy, a pochodząca z nich woda generalnie nadaje się do spożycia. Punkt poboru wody znajduje się w Jadaminach.

Wody mineralne

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego występują wody chlorkowo-sodowe. Część województwa, na której leży gmina Gietrzwałd określana jest jako stosunkowo perspektywiczna w występowanie wód mineralnych o znaczeniu leczniczym. Zalegania solanek o znaczeniu leczniczym i mineralizacji ogólnej rzędu 30-50 g/l można się spodziewać w piaskowcach dolnej i środkowej jury na głębokościach zbliżonych do 1km. Problematyczna jest sprawa osiągnięcia odpowiedniej wydajności ujęcia. Pod tym względem pewniejsza jest seria warmińska triasu dolnego, zalegająca na głębokości około 1,5 km, o wyższej mineralizacji - wymagającej rozcieńczenia wodą zwykłą.

Spodziewać się należy wód mineralnych pospolitych, nadających się głównie do kąpieli leczniczych i rekreacyjnych.

Wody geotermalne

Wody geotermalne, tj. wody podziemne o temperaturze powyżej 20°C zalegają w osadach mezozoiku i paleozoiku. Najwyższe temperatury posiadają wody zalegające najgłębiej w utworach kambru, na głębokości około 2 km. Temperatura tych wód może wynosić około 40°C. Są to solanki znacznie zmineralizowane - rzędu 100 - 200 g/dm³. Nieznana jest ich wydajność.

Ponadto w warstwach płytszych występuje energia niskotemperaturowa, zawarta w gruntach i wodach.

Wykorzystanie energii wód geotermalnych, występujących w rejonie gminy Gietrzwałd, wymagać będzie zastosowania pomp ciepłych. Dotyczy to prawdopodobnie również tych wód najcieplejszych - kambryjskich.

4.5 KOPALINY

Na obszarze gminy udokumentowane zostały złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej i kredy jeziornej oraz wstępnie rozpoznano złoża torfów i kruszywa naturalnego.

Zgodnie z danymi udostępnionymi na geoportalu Państwowego Instytutu Geologicznego (<http://geoportal.pgi.gov.pl/midas-web/pages/index.jsf?conversationContext=2>) - na terenie gminy Gietrzwałd nie występują tereny i obszary górnicze.

Surowce ilaste ceramiki budowlanej

Surowce ilaste ceramiki budowlanej znajdują się głównie w rejonie Łajs i Gietrzwałdu. Geologicznie udokumentowano trzy złoża:

1. "Łajsy" - w 1966r. Zasoby wynosiły 4 mln m³. Na terenie złoża ustawiono obszar górniczy. Kopaliną są mułki ilaste do produkcji wyrobów cienkościennej ceramiki budowlanej. Grubość nadkładu nad złożem wynosi średnio 1,1-1,6m, a miąższość złoża -średnio 5,5-6,3 m.

Wg. danych zawartych w opracowaniu pt.: „Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg. stanu na 31.12.2013r.” zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 3105 tys. m³ a zasoby przemysłowe - 697 tys. m³. Złoże, z którego wydobyte zostało zaniechane. Złoże objęte koncesją Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

2. "Łajsy II". Udokumentowane w 1983r. Zasoby złoża wynoszą 0,6 mln. m³, grubość nadkładu -średnio 0,5m, miąższość złoża -średnio 5,7-6,6m. Nie eksploatowane. Zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 569 tys. m³ (stan na: 31.12.2013r.). Złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo. Decyzją Marszałka GW.7422.79.2013 z dnia 08.01.2014r. zostało wykreślone z rejestru.

Złoże Łajsy i Łajsy II stanowią bazę surowcową dla cegielni w Łajsach.

3. "Pęglity" - zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 355 tys. m³, zasoby przemysłowe - 355 tys. m³. Złoże, z którego wydobyte zostało zaniechane. Objęte koncesją Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Decyzją Marszałka GW.7422.78.2013 z dnia 08.01.2014r. zostało wykreślone z rejestru.

Kreda jeziorna i kreda pisząca

Złoża kredy jeziornej występują w dolinach rzek Giławki i Pasłęki. Udokumentowano dwa złoża do celów rolniczych (wapnowania gleb):

1. "Unieszewo" - w 1988 r. szacunkową wielkość oceniono na 418 tys. ton, (w tym 134 tys. ton w filarze ochronnym rzeki Giławki. Powierzchnia złoża: 8,7 ha, miąższość od 1,0m do 6,7m. Średnia zawartość CaO w złożu wynosi 42%. Zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 194,5 tys. ton (stan na: 31.12.2013r.). Złoże, z którego wydobyte zostało zaniechane.
2. "Barwiny" - w 1985 r. szacunkową wielkość oceniono na 1975 tys. ton (w tym 330 tys. ton w filarze ochronnym rzeki Pasłęki). Złoże znajduje się w dolinie Pasłęki u ujścia do jeziora Sarąg, przy czym jego część znajduje się na terenie gminy Olsztynek. Powierzchnia złoża wynosi 30 ha, miąższość od 1,0 do 7,6m. Zawartość CaO w złożu - średnio 46%. Zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 1645,00 tys. ton (stan na: 31.12.2013r.). Złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo.

W niektórych rejonach gminy stwierdzono również możliwość występowania kolejnych złóż kredy jeziornej m. in. w dolinie rzeki Giławki oraz cieku płynącego w okolicach Sząbruka.

Kruszywa naturalne

Złoża kruszywa nie zostały jeszcze udokumentowane. Występowanie kruszywa stwierdzono w rejonie Rapat, Gietrzwałdu, Łupstycha i Unieszewa. Kruszywo nie jest obecnie eksploatowane, występuje co najwyżej wydobyte na indywidualną skalę - w okolicy Rapat, Pęglit, Unieszewa i Naterek.

Eksploatacja w przeszłości oprócz Rapat koncentrowała się w rejonie Łupstycha i Unieszewa. Obecnie wydobyte tego surowca występuje tylko na niewielką skalę. Czynne lub okresowo czynne wyrobiska (na ogół piasku) stwierdzone są w rejonie Rapat, Pęglit, Unieszewa i Naterek, Woryt. Tereny, gdzie można się spodziewać domieszki frakcji żwirowej to wzgórza ożowe w Naterkach oraz na północ od Gronit i w rejonie Unieszewa (koło byłego wysypiska). Ponadto w przeszłości eksploatacja kruszywa grubego odbywała się na północ od Rentyn (strefa czołowomorenowa) - lecz jest to teren zalesiony.

Torf

Złoża torfu na terenie gminy zostały rozpoznane tylko dokumentacjami wstępnymi o zasobach szacunkowych. Obszar gminy jest bogaty w złoża torfu. Przeważają złoża torfu niskiego. Mniej jest złóż torfu przejściowego i wysokiego. Złoża duże zalegają w rejonie Rentyn i Kudyp. Torfy ze złóż zalegających na terenie gminy mogą być przydatne do celów rolniczych, ogrodniczych, a także balneologicznych - pod warunkiem spełnienia wymagań sanitarnych.

4.6 KLIMAT

Klimat gminy Gietrzwałd, podobnie jak klimat Polski, odznacza się dużą różnorodnością i zmiennością typów pogody. Związane jest to z przemieszczaniem się frontów atmosferycznych i częstą zmiennością mas powietrza. Fluktuacje stanów pogody są nawet większe niż w pozostałych nizinnych regionach kraju, co związane jest z różnorodnością fizjograficzną podłoża: urozmaiconą rzeźbą, występowaniem dużych kompleksów leśnych, obszarów podmokłych oraz bogatej sieci wód powierzchniowych.

Mazurska dzielnica klimatyczna – do której należy gmina Gietrzwałd – jest najchłodniejsza w nizinnej części Polski, a związane jest to głównie z chłodnymi zimami i wiosnami. Warunki te kształtują bardzo krótki okres wegetacyjny, który dla rejonu Olsztyna wynosi tylko około 200 dni. Dla porównania dla Szczecina i Wrocławia sezon wegetacyjny wynosi około 230 dni.

Średnia roczna temperatura w rejonie Olsztyna wynosi około 7,1°C. Średnia liczba dni gorących (powyżej 25°C) wynosi 26. Średnia liczba dni mroźnych (poniżej 0°C) wynosi około 50.

Roczne sumy opadów wynoszą średnio około 610 mm. Największe opady są latem (w lipcu około 90 mm), a najmniejsze zimą i wczesną wiosną (styczeń – kwiecień; 32 - 26 mm). Dni z opadem jest około 160 w roku. Pokrywa śnieżna utrzymuje się średnio około 106 dni w roku. Najwięcej dni pochmurnych występuje późną jesienią (w grudniu), a najmniej późnym latem (we wrześniu). Zachmurzenie generalnie jest większe w okresie późnej jesieni i zimą, mniejsze w pozostałych porach roku.

Przeważają zdecydowanie wiatry z kierunku południowo – zachodniego (18%). Także dość znaczny udział mają wiatry z kierunku zachodniego (13%). Częstość wiania wiatrów z pozostałych kierunków wynosi średnio około 7-10%. Przeważają wiatry słabe i o średniej prędkości.

Na klimat lokalny ma wpływ rzeźba terenu. Obniżenia terenowe przyczyniają się do zalegania chłodnego, wilgotnego powietrza, dużych wahań dobowych temperatury, mniejszych prędkości wiatrów, występowania przymrozków wczesną jesienią.

Topoklimat terenów wyniesionych jest na ogół bardziej sprzyjający pobytowi ludzi. Cechą ujemną jest narażenie na działanie silnych wiatrów w kulminacjach pagórków.

4.7 HAŁAS

Największym zagrożeniem powodującym pogorszenie warunków akustycznych na terenie całego województwa warmińsko-mazurskiego jest niewątpliwie hałas komunikacyjny (głównie drogowy) i hałas przemysłowo-instalacyjny.

Hałas drogowy

W 2005r. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska przeprowadził badania hałasu i natężenia ruchu wzdłuż drogi krajowej nr 16. Wyznaczono 6 punktów pomiarowych, w tym jeden na terenie gminy Gietrzwałd, w miejscowości Rapaty. Hałas badano w odległości 1,5 m od elewacji budynku najbardziej narażonego na oddziaływanie hałasu, na wysokości 4,0 m mierzonych od poziomu gruntu.

W badanym punkcie odnotowano przekroczenie dopuszczalnego poziomu dźwięku. Poziom hałasu L_{Aeq}^4 wyniósł 73,4 dB podczas gdy wartość dopuszczalna to 60 dB. Wskazano również, iż przez miejscowość Rapaty przejeżdża 405 samochodów lekkich i 97 ciężkich na godzinę.

Nowym źródłem hałasu na terenie gminy Gietrzwałd jest obwodnica Olsztyna (fragment przebiegający na odcinku od węzła Południe do węzła Kudypy), w sąsiedztwie której należy spodziewać się przekroczenia wartości progowych dotyczących hałasu i drgań dla zabudowy mieszkaniowej. Konieczne jest monitorowanie sytuacji i przeprowadzenie badań, w szczególności dotyczących terenów położonych w miejscowości Gronity.

Hałas przemysłowy

Głównym źródłem hałasu w województwie są place budów, urządzenia obiektów handlowych, zakłady przemysłu drzewnego, imprezy na otwartym powietrzu itp. W ostatnich latach zaobserwowano trend zmniejszania negatywnego oddziaływania hałasu przemysłowego na otoczenie w daytime porze.

⁴ $L_{Aeq D}$ – Równoważny poziom dźwięku A, wyrażonego w decybelach [dB], dla pory dnia (od godz. 6:00 do godz. 22:00)

4.8 PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE NIEJONIZUJĄCE

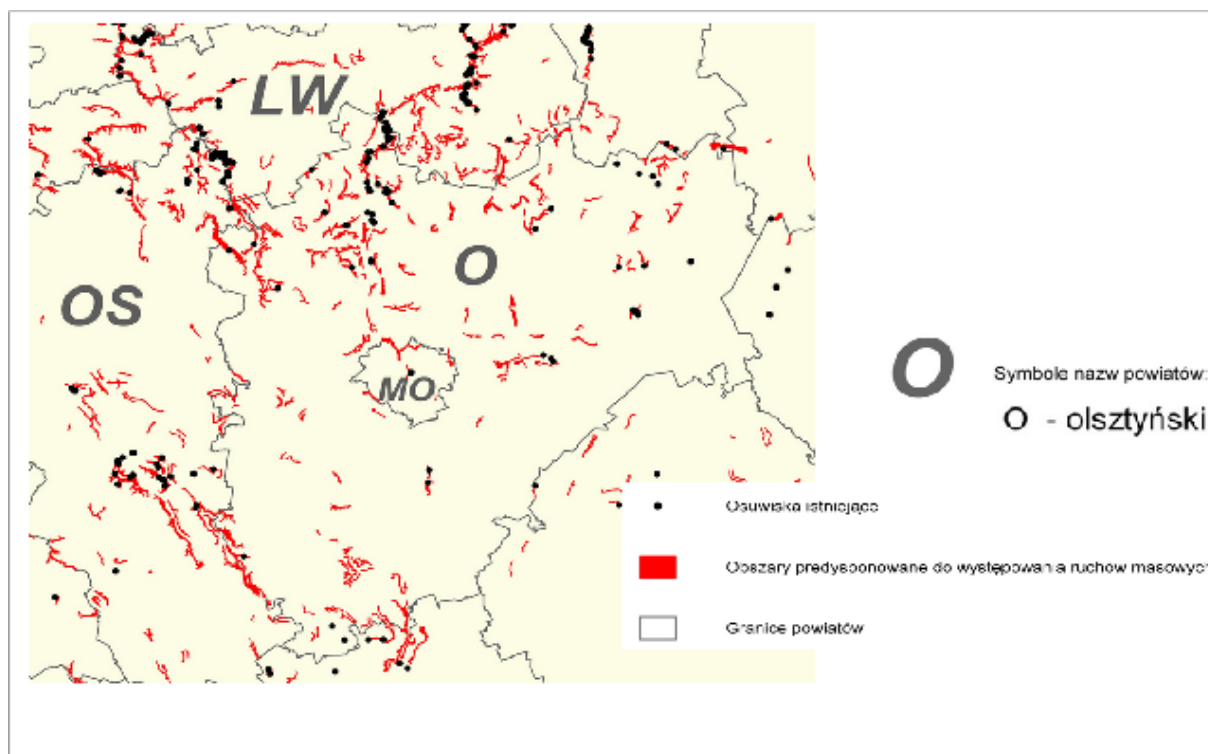
W 2011r. na terenie gminy Gietrzwałd przeprowadzono pomiary pól elektromagnetycznych. Pion pomiarowy zlokalizowany był w miejscowości Gietrzwałd i Nagłady. Wartość pomiaru wielkości fizycznej charakteryzującej promieniowanie elektromagnetyczne w Gietrzwałdzie wyniosła 0,07 V/m a w Nagładach – 0,14 V/m. Dopuszczalna wartość wskaźnika wynosi 7 V/m (V/m – jednostka pola elektrycznego tj. volt na metr). Nie została zatem przekroczona dopuszczalna norma.

4.9 OSUWISKA

Na terenie gminy Gietrzwałd zlokalizowano obszary predysponowane do występowania ruchów masowych.

Rysunek 4.

Przeglądowa mapa osuwisk i obszarów predysponowanych do występowania ruchów masowych w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: http://geoportal.pgi.gov.pl/css/sopo/mapy/woj_warm-mazurskie.jpg

4.10 POWIETRZE

Na terenie obszaru opracowania nie znajdują się stacje monitoringu jakości powietrza działające w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska wg. stanu na 2014r. Najbliższe stacje znajdują się w miastach Ostróda i Olsztyn. Pomiary są wykonywane automatycznie i mierzą miejskie tło zanieczyszczeń powietrza w rejonach dzielnic mieszkaniowych.

W 2012r. dokonano natomiast oceny jakości powietrza w województwie warmińsko-mazurskim. Analiza zebranych danych wskazała na ogół dobrą jakość powietrza. Lokalnie

występują miejsca cechujące się zwiększoną emisją zanieczyszczeń przemysłowych, samochodowych czy powstających podczas niepełnego spalania paliw stałych. Wartości średnioroczne zanieczyszczeń gazowych np. SO₂, NO₂ czy CO mają niskie notowane wartości stężeń, nie występują przekroczenia norm.

Południowo-zachodnia i zachodnia część województwa, w której zlokalizowana jest gmina Gietrzwałd, jest narażona na gorszą jakość powietrza. Główną przyczyną, która stanowi niebezpieczeństwo pogorszenia jakości powietrza jest wzrastająca ilość pojazdów mechanicznych na drogach, źle zlokalizowana funkcja przemysłowa czy spalanie paliw stałych o słabej jakości, ogrzewanie gospodarstw domowych sztucznymi tworzywami. W latach 2010-2012 zanotowano szczególnie przekroczenia norm benzo(a)pirenem i pyłem zawieszonym Pm₁₀.

Z badań stanu powietrza atmosferycznego prowadzonych na terenie województwa w kompleksach leśnych (dotyczących zawartości tlenków siarki i azotu) można wnioskować, że ich zawartość jest niższa niż średnio w Polsce. Ich stężenia średnioroczne mieszczą się w normach obowiązujących dla obszarów specjalnie chronionych, takich jak leśne kompleksy promocyjne, uzdrowiska i parki narodowe.

4.11 TERENY POWODZIOWE

Na terenie gminy Gietrzwałd występują tereny narażone na niebezpieczeństwo powodzi z prawdopodobieństwem wystąpienia 1% (raz na 100 lat) oraz tereny narażone na niebezpieczeństwo powodzi z prawdopodobieństwem wystąpienia 10 % (raz na 10 lat), stanowiące obszary szczególnego zagrożenia powodzią.

Przedmiotowe tereny zostały wskazane na mapach stanowiących załączniki graficzne nr 2 i 4 do uchwały.

4.12 MAŁA RETENCJA

Zgodnie z „Programem małej retencji dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2006-2015” na terenie gminy Gietrzwałd znajdują się jeziora i stawy do hodowli ryb:

- staw rybny w miejscowości Łajsy (zlewnia: Giłwa; powierzchnia: 17,0 ha; pojemność: 204,0 tys. m³);
- stawy rybne – 7 sztuk, w miejscowości Nagłady (zlewnia: Giłwa; powierzchnia: 0,53 ha; pojemność: 6,4 tys. m³);
- stawy rybne – 4 sztuki, w miejscowości Woryty (zlewnia: Giłwa; powierzchnia: 0,18 ha; pojemność: 2,2 tys. m³);
- staw rybny w miejscowości Śródka (zlewnia: Pasłęka; powierzchnia: 0,06 ha; pojemność: 0,7 tys. m³);
- staw rybny w miejscowości Sząbruk (zlewnia: Sząbruk; powierzchnia: 0,1 ha; pojemność: 1,2 tys. m³).

W dokumencie wskazano też projektowane jeziora i stawy do hodowli ryb - w miejscowościach takich jak: Woryty, Biesal, Śródka, Łajsy, Unieszewo, Gietrzwałd, Sząbruk.

5 OCHRONA PRZYRODY

5.1 OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Obszary chronionego krajobrazu - to największa powierzchniowo jednostka krajowego systemu obszarów chronionych, obejmująca wyróżniające się krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów i względnie niezakłóconej równowadze ekologicznej. Obszary te podlegają zagospodarowaniu w taki sposób, aby zapewnić stan względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych. Obszary chronionego krajobrazu pełnią rolę otulinową i łącznikową m.in. dla parków narodowych oraz krajobrazowych, łącząc sieć obszarów chronionych w jednolity i ciągły system.

Większość obszaru gminy Gietrzwałd objęta jest ochroną w postaci obszarów chronionego krajobrazu. Obszary te nie obejmują północno - wschodniej części gminy w okolicach miejscowości Naterki i Gronity, a także północno - zachodniej części gminy Gietrzwałd w okolicach miejscowości Biesal.

Zlokalizowane są fragmenty następujących obszarów chronionego krajobrazu:

- **Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Środkowej Łyny**, gdzie zastosowanie mają przepisy **Uchwały Nr XXVI/606/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 25 kwietnia 2017 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Środkowej Łyny**, zlokalizowany w północno-wschodniej części gminy;
- **Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Pasłęki**, gdzie zastosowanie mają przepisy **Uchwały Nr XXVI/605/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 25 kwietnia 2017 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Pasłęki**, zlokalizowany w środkowej części gminy;
- **Obszar Chronionego Krajobrazu Lasów Taborskich**, gdzie zastosowanie mają przepisy **Rozporządzenia Wojewody Warmińsko-Mazurskiego Nr 150 z dnia 13 listopada 2008r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Lasów Taborskich**; zlokalizowany w zachodniej części gminy.

Zaznacza się, że w/w przepisy zostały podane tylko informacyjnie i mogą ulec zmianie a w związku z tym, w przypadku opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy kierować się aktualnymi przepisami prawa.

5.2 OBSZARY NATURA 2000

Obszary Natura 2000 - forma ochrony o znaczeniu zarówno krajowym jak i wspólnotowym. Obszary Natura 2000 mogą w całości lub częściowo pokrywać się z obszarami objętymi innymi formami ochrony, ale mogą obejmować także obszary do tej pory nie objęte ochroną prawną. Przyjęte zasady gospodarowania na tych obszarach są odmienne od zasad określonych dla innych form ochrony przyrody, w tym także dotyczących dopuszczania do realizacji różnego typu przedsięwzięć. Głównym założeniem funkcjonowania systemu Natura 2000 jest „ochrona przez zachowanie form użytkowania ziemi sprzyjającym chronionym wartościom”.

Na terenie gminy Gietrzwałd znajdują się fragmenty obszarów Natura2000:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSOP) Natura2000:
 - o **Dolina Pasłęki** – kod obszaru: PLB280002; Obszar wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska. Obszar stanowi ptasią ostoję rangi europejskiej. Znajdują się tu zarówno gatunki ptaków wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej jak i ptaki ujęte w Polskiej Czerwonej Księdze np.: gąsiorek, zimorodek, błotniak łąkowy, orlik krzykliwy. Lokalizacja w środkowej części gminy Gietrzwałd wzdłuż rzeki Pasłęki. Zastosowanie ma: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska

w Olsztynie z dnia 2 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Pasłęki PLB280002.

- obszary mające znaczenie dla Wspólnoty (OZW) Natura2000:
 - o **Rzeka Pasłęka** – kod obszaru: PLH280006; Obszar zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej. Obszar stanowi ostoję bobra w Polsce północno-wschodniej. Rzeka Pasłęka i jej dopływy to siedlisko ryb reofilnych i tarlisko ryb wędrownych. Obszar stanowi również ostoję ptaków o randze europejskiej E78. Przykładowe ważne gatunki zwierząt: bielik, czapla biała, dzięcioł czarny, wydra, bóbr, piskorz, głowacz białopłetwy. Niektóre ważne typy siedlisk przyrodniczych to: łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe; torfowiska przejściowe i trzęsawiska; zmiennowilgotne łąki trzęślicowe. Lokalizacja w środkowej części gminy Gietrzwałd wzdłuż rzeki Pasłęki. Zastosowanie ma: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 14 maja 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Rzeka Pasłęka PLH280006.
 - o **Dolina Drwęcy** – kod obszaru: PLH280001. Obszar zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej. Na obszarze znajdują się ważne dla Europy: gatunki roślin (np.: starodub łąkowy), zwierząt (np.: wydra, bóbr europejski, bocian biały, czerwończyk nieparek) i typy siedlisk przyrodniczych (np.: naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne; żyzne buczyny; wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi). Lokalizacja w południowo-zachodniej części gminy Gietrzwałd. Zastosowanie ma: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Drwęcy PLH280001.

Zaznacza się, że w/w przepisy zostały podane tylko informacyjnie i mogą ulec zmianie a w związku z tym, w przypadku opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy kierować się aktualnymi przepisami prawa.

5.3 REZERWAT PRZYRODY

Na terenie gminy znajduje się fragment rezerwatu „**Ostoja bobrów na rzece Pasłęce**”, co do którego zastosowanie mają przepisy Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 5 stycznia 1970 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody.

Rezerwat obejmuje rzekę Pasłękę wraz z gruntami, które przylegają od źródeł rzeki do granic miasta Braniewo, wraz z trzema przepływającymi jeziorami: Sarąg (o powierzchni 183 ha), Łęguty (o powierzchni 60,90 ha) i Isąg, zaporowym Jeziorem Pierzchalskim oraz dolnymi odcinkami dopływów: Marąg, Drwęca Warmińska i Wałsza”.

Rezerwat utworzony został w celu zachowania siedlisk bobrów i charakteryzuje się zróżnicowaniem pod względem krajobrazowym. Innymi gatunkami, których obecność stwierdzono na terenie rezerwatu są: bielik, żuraw, orlik krzykliwy, wydra czy norka amerykańska. Szata roślinna rezerwatu cechuje się różnorodnością siedliskową. Spotykamy gatunki drzew takie jak m. in. sosny pospolite, jesiony wyniosłe, graby zwyczajne czy brzozy brodawkowate. Runo rezerwatu zamieszkuje wiele rzadkich i chronionych gatunków, wśród nich: lilia złotogłów, wawrzynek wilczełyko czy kopytnik pospolity.

5.4 POMNIKI PRZYRODY

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

Na terenie gminy Gietrzwałd znajdują się 32 pomniki przyrody w tym 2 głązy i 30 drzew - głównie dęby szypułkowe i lipy (tabela nr 4).

Tabela 4.

Wykaz pomników przyrody żywej i nieżywej, znajdujących się na terenie gminy Gietrzwałd

POMNIKI PRZYRODY						
L. p.	Nr ew.	Obiekt	Obwód [cm]	Wys. [m]	Lokalizacja	Rok uznania
1	95	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> - 2 szt.	425;340	25	N-ctwo Kudypy, m. Łęguty, cmentarz przy kościele ewangelickim	Rlb-16/95/52 29.12.1952 r.
2	264	głaz- granitognejs szary	800	0,8	m. Grazy, przy drodze do Rapat	R.XII.264/61 27.11.1961 r.
3	310	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	480	27	Grazy, 150m od drogi do Rapat	R-X-310/64 14.03.1964 r.
4	365	głaz	500	1	L-ctwo Łaski oddz. 93k (1971)	Nr 365/75 17.04.1975 r.
5	405	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> - 2 szt.	350	26	przy szosie Olsztyn-Ostróda, 500m od lotniska Dajtki	RGŻL-op-405/84 11.06.1984 r.
6	406	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> - 2 szt.	370, 520	26	Przy drodze Kudypy-Gronity, na skraju osady N-ctwa	RGŻL-op-406/84 11.06.1984 r.
7	442	modrzew europejski <i>Larix decidua</i>	230-340	30	L-ctwo Mielki oddz. 29a	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 z 31.12.1986r.
8	443	sosna zwyczajna <i>Pinus silvestris</i>	340	31	L-ctwo B. Błota oddz. 196f, przy drodze leśnej	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 z 31.12.1986r.
9	444	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	510	27	m. Grazy, SW część parku Domu Opieki Społecznej dla Dorosłych (za oborą)	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 z 31.12.1986r.
10	445	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	360	22	SE brzeg J. Łęguty	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 31.12.1986r.
11	446	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> - aleja dł. 700m	270-400	17-23	Od parku do lasu przy drodze z Grazy na W	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 z 31.12.1986r.
12	499	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> - 4 szt.	270-360	27	N-ctwo Kudypy, NE od wsi Kudypy, oddz. 298a	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 4 poz. 88 z 15.03.1989 r. Zarz. Nr 21 Woj. Olsztyńskiego z 08.03.1989 r.
13	536	klon pospolity <i>Acer platanoides</i> - 2 szt., dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	450,530 330	19-23	m. Biesal, przy drodze gminnej, na gruncie A. Maca	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 6, poz. 86 z 19.02.1991 r. Zarz. Nr 16 Woj. Olsztyńskiego z dnia 11.02.1991 r.
14	537	sosna pospolita <i>Pinus silvestris</i>	340	33	L-ctwo Barduń oddz. 220c	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 6, poz. 86 z 19.02.1991 r. Zarz. Nr 16 Woj. Olsztyńskiego z dnia 11.02.1991 r.

POMNIKI PRZYRODY						
L. p.	Nr ew.	Obiekt	Obwód [cm]	Wys. [m]	Lokalizacja	Rok uznania
15	553	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	440	28	m. Podleжки, skarpa przy stodole 130 m od szosy Olsztyn-Ostróda	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 7, poz. 66 z 16.04.1992 r.
16	836	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> - aleja 40 szt., w tym 6 pomnikowych	445, 324, 325, 410, 320, 317	20-25	N-ctwo Kudypy, L-ctwo Żelazowice, oddz. 104j,k, przy drodze Woryty-leśniczówka	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 20, poz. 202 z 08.09.1995 r.
17	960	sosna pospolita <i>Pinus silvestris</i> „Sosna z Gronit”	344	28	m. Gronity, N-ctwo Kudypy, L-ctwo Stary Dwór oddz. 338,	Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 152, poz. 2513 z 27.12.2001 r.
18	1199	świerk pospolity <i>Picea abies</i>	300	35	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 113m	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
19	1200	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	385	30	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 113n	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
20	1201	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	490	28	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 149d	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
21	1202	buk pospolity <i>Fagus sylvatica</i>	370	33	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 159d	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
22	1203	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	400	32	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 161c	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
23	1204	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	430	32	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 190h	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
24	1205	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	410	31	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 191a	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
25	1206	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	380	26	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Barduń oddz. 207d	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
26	1207	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	515	28	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Barduń oddz. 182x	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
27	1208	dąb bezszypułkowy <i>Quercus petraea</i>	405	35	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Barduń oddz. 207d	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
28	1209	dąb bezszypułkowy <i>Quercus petraea</i>	383	35	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Barduń oddz. 207d	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
29	1211	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	283	29	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Białe Błota oddz. 274c	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
30	1212	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	380	30	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Ostrowin oddz. 290f	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
31	1213	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	400	30	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Ostrowin oddz. 293g	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.
32	1214	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	450	30	N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Ostrowin oddz.	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.

POMNIKI PRZYRODY						
L. p.	Nr ew.	Obiekt	Obwód [cm]	Wys. [m]	Lokalizacja	Rok uznania
					312h	r.

Źródło: <http://olsztyn.rdos.gov.pl/>

5.5 LASY OCHRONNE

Część powierzchni leśnych na terenie gminy zostało uznane za lasy o szczególnych walorach przyrodniczych (klasyfikacja HCFV). Są to lasy: w rezerwachach, obszary chronionego krajobrazu, wodochronne, glebochronne i lasy kluczowe dla tożsamości kulturowej lokalnych społeczności.

Część lasów gminy Gietrzwałd objęta jest statusem ochronnym (las grupy I). Dotyczy to lasów we wschodniej części gminy - podmiejskie lasy masowego wypoczynku oraz mniejszych powierzchni lasów rezerwatowych, wodochronnych, glebochronnych, nasiennych i ostoi zwierząt. Między innymi z wymienionych względów lasy obszaru gminy wchodzi w skład większego obszaru lasów wielofunkcyjnych.

Reasumując, gmina Gietrzwałd stanowi ośrodek cechujący się wysokimi walorami przyrodniczymi. **Mnogość form ochrony przyrody wiąże się z koniecznością uwzględnienia przyjętych zapisów ochronnych jak i koniecznością wprowadzania nowych działań, ograniczających oddziaływanie człowieka na środowisko.**

6 RYS HISTORYCZNY I DZIEDZICTWO KULTUROWE

6.1 CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH MIEJSCOWOŚCI GMINY GIETRZWAŁD

Charakterystyka historyczna układu ruralistycznego

Zagadnienie kształtu wsi wysuwa się na czoło zagadnień związanych z osadnictwem i jego formami na terenie byłych Prus lub Warmii.

Sama wieś Gietrzwałd obecnie ma charakter wielodrożnicy. Wielodrożnice powstawały na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych i nierzadko stawały się osadami o charakterze handlowo - usługowym. Powstawały one dzięki rozbudowie istniejących już wsi. Podstawową formą osadniczą na Warmii były owalnice i ulicówki. Cechą charakterystyczną owalnic i ulicówek było to, że działki pod zabudowę były wydzielane z pól uprawnych i niezależne od nich. Widoczny był tu wpływ warunków geograficznych. Wsie owalnice lokowano wokół placów, stawów lub po obu stronach rzek (w tym wypadku zabudowa wsi Gietrzwałd rozmieszczona była po obu stronach rzeki Giłwy). W późniejszym okresie rozbudowana do ulicówki.

Cechą charakterystyczną zagrody chłopskiej na Warmii było oddzielenie budynku mieszkalnego od pozostałej zabudowy gospodarczej. Budynek mieszkalny zwany murowańcem lub chałupą zajmował front działki siedliskowej i zwrócony był szczytem lub ścianą frontową do drogi.

Od strony drogi znajdowała się duża izba i alkierz, od podwórza sień i komora. W pobliżu domu stawiano budynki inwentarskie: stajnie dla koni oraz chlewy i obory, natomiast w poprzek działki siedliskowej stawiano stodołę.

Na tym terenie znano jeden typ stodół. Były to trzyczęściowe budynki z klepiskiem pośrodku i dwoma sásokami. Oprócz tych budynków często na działkach lokowano wozownie, szopy na opał, szopy na narzędzia rolnicze, które często dostawiano do stodół.

Pozycja społeczna często rzutowała na wielkość i rozplanowania zagrod chłopskich, a także na ich położenie we wsi. We wszystkich zagrodach obok zabudowań, podwórza i dróg dojazdowych znajdowały się niewielkie działki przeznaczone na ogródki kwiatowe (przed domami) jak również ogrody warzywne oraz sady z tyłu lub z boku zabudowań.

Gietrzwałd

Gietrzwałd, będący „sercem” gminy, wkomponowany jest w malowniczy krajobraz. Położony jest w dolinie rzeki Giłwy płynącej leniwie licznymi meandrami przez wieś. Obszar gminy Gietrzwałd oraz samej miejscowości odznacza się wybitnymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi.

Gietrzwałd posiada zwartą zabudowę. Dominantę architektoniczną stanowi usytuowana na wzgórzu wieża Bazyliki oraz kompleks Sanktuarium Maryjnego.

Fotografia 1.

Widok z lotu ptaka na wieś Gietrzwałd

Występują cztery typy zagród:

1. w pierwszym typie budynek mieszkalny usytuowany jest prostopadle do drogi. Dwa budynki gospodarcze - jeden ustawiony prostopadle a drugi równolegle do drogi. Wejście jest od podwórza, a brama wjazdowa od szczytu budynku mieszkalnego;
2. w typie drugim, budynek gospodarczy ustawiony jest równolegle do budynku mieszkalnego i względem niego przesunięty, wejścia od budynków są od strony drogi, a brama wjazdowa od frontu;
3. w typie trzecim budynek mieszkalny i budynek gospodarczy znajdują się na jednej osi i równolegle do drogi, wejścia do budynków od strony podwórza, a budynek mieszkalny od strony drogi;
4. w typie czwartym budynek mieszkalny znajduje się od strony drogi i równolegle do niej, działka jest wydłużona. Znajdują się trzy budynki gospodarcze, wejścia do budynków znajdują się od podwórza. Występują zagrody z podwórzem gospodarczym, wokół którego zlokalizowane są budynki gospodarcze. Występuje sad i warzywniak oraz ogród ozdobny, czasami przedogródek. W ostatnich latach przybyło wiele nowych zabudowań, szczególnie wzdłuż ulic Ogrodowej i Klonowej.

Budynki mieszkalne najczęściej to przedwojenne obiekty, niestety niektóre znacznie przekształcone. Budynki murowane są z czerwonej cegły lub częściowo otynkowane. Najczęstszy kształt posesji zbliżony jest do czworokąta, w przypadku niektórych typów działka jest bardziej wydłużona.

Panoramę na wieś zapewnia wyznaczona na załączniku nr 2 „Strefa ekspozycji krajobrazowo-kulturowej z zakazem zabudowy”, która powinna stać się podstawą wyznaczenia ograniczenia zabudowy na przedpolu widokowym.

Łęguty

Łęguty są wsią Sołecką, otoczoną lasami, jeziorami i polami uprawnymi. Przez Łęguty przepływa rzeka Pasłęka. Łęguty to wieś typowo popegeerowska, z zabudową wielorodzinną wzdłuż drogi (bloki z płyty żelbetonowej, czworaki), średnio zadbana. Główne punkty wsi to kościół i boisko z placem zabaw. W okolicy znajduje się jezioro Łęguty (Dłużniewo), które podnosi atrakcyjność miejscowości.

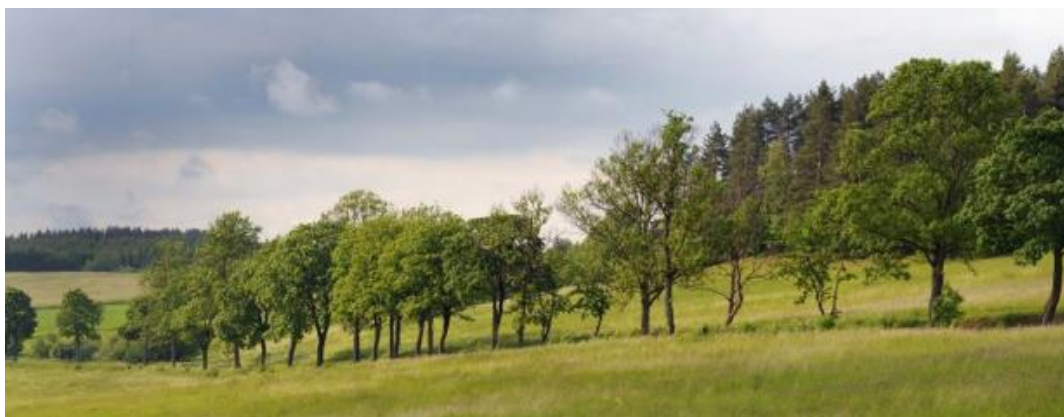
Woryty

Wieś zlokalizowana w odległości ok. 2 km od Gietrzwałdu. Atrakcyjna pod względem turystycznym i przyrodniczym, położona wśród łąk i lasów. Krajobraz urozmaicają liczne kapliczki przydrożne. Rodowici mieszkańcy prowadzą gospodarstwa rolne. We wsi nie ma kościoła i szkoły co stanowi uciążliwość dla mieszkańców Woryt.

Ciekawostką jest, iż na trasie Woryty-Gietrzwałd wzdłuż dawnej drogi powiatowej utworzono Park Kulturowy w celu ochrony przydrożnej alei drzew.

Fotografia 2.

Aleja drzew na drodze Gietrzwałd – Woryty stanowiąca park kulturowy

Wieś typu ulicówka. Budynki usytuowane po obu stronach drogi, dom mieszkalny od frontu. W miejscowości znajduje się zabudowa charakterystyczna dla regionu. Starsze budynki są zbudowane z czerwonej cegły licowej, posiadają skośne dachy o 45° kącie nachylenia połąci dachowych, dachy pokryte czerwoną dachówką. Najczęściej budynki są usytuowane główną kalenicą w przybliżeniu równolegle do drogi głównej.

Występują 3 typy zagród:

1. budynek usytuowany prostopadle do drogi. Dwa lub trzy budynki gospodarcze zlokalizowane z lewej lub prawej strony budynku mieszkalnego;
2. budynek usytuowany prostopadle lub równolegle do drogi. Budynki gospodarcze zlokalizowane prostopadle lub równolegle do budynku mieszkalnego;
3. budynek usytuowany prostopadle lub równolegle do drogi lub w niewielkim oddaleniu. Jeden lub dwa budynki gospodarcze.

Przeważają budynki mieszkalne zbudowane na planie prostokąta, dwukondygnacyjne, z dwuspadowym dachem krytym dachówką ceramiczną. Połacie boczne i szczytowe wysunięte.

Czasami występują drewniane werandy przed głównym wejściem do budynku czy wystawki w dachu na osi centralnej elewacji frontowej.

Budynki gospodarcze również na planie prostokąta. Murowane z cegły, dachy dwuspadowe kryte dachówką ceramiczną.

Naterki

Naterki to obecnie jedna z najbardziej dynamicznie rozwijających się miejscowości w gminie. Wieś można podzielić na „starą” i „nową”. Pierwszą część stanowią typowe warmińskie domy z czerwonej cegły. Druga część to osiedle z nowoczesnymi domami i eleganckimi rezydencjami a także zabudowa rekreacji indywidualnej nad jeziorem. Obecnie wieś pełni głównie funkcję mieszkalną. Większość mieszkańców dojeżdża do pracy w miastach, głównie do Olsztyna. Znaczenie ma również turystyka i rekreacyjno-wypoczynkowa funkcja wsi, którą cechują duże walory przyrodnicze i malownicze położenie. Znajduje się tu jedno z większych w Polsce jezior, skansen maszyn rolniczych a też pole golfowe.

Obecnie można zaobserwować zmianę struktury mieszkańców Naterki – osiedlają się nowi mieszkańcy, głównie z Olsztyna, i stanowią oni coraz większy procent w stosunku do dawnych mieszkańców wsi. Miejsca pracy oferuje m. in. tartak i stolarnie. Zlokalizowane są też dwa gospodarstwa rolne.

Rysunek 5.

Logo gminy Naterki

Występują dwa typy zagród:

1. pierwszy typ dzieli się na 2 podtypy: podtyp I to budynek mieszkalny usytuowany prostopadle do drogi, z prawej strony działki. Budynki gospodarcze zlokalizowane równolegle lub prostopadle do drogi, położone blisko lub w oddaleniu od drogi lub z mieszkalnym budynkiem zlokalizowanym pośrodku działki a gospodarczym z jego prawej strony, blisko drogi;
2. drugi typ dzieli się na 4 podtypy: podtyp I: mieszkalny budynek usytuowany główną kalenicą równolegle do drogi, pośrodku działki. Gospodarcze budynki równolegle do drogi, w lewej części działki. Podtyp II: mieszkalny budynek usytuowany główną kalenicą prostopadle do drogi i blisko niej. Budynki gospodarcze ustawione równolegle do drogi. Działka o wydłużonym kształcie. Podtyp III: budynek mieszkalny zlokalizowany pośrodku działki, równolegle do drogi. Budynek gospodarczy blisko domu, prostopadle do drogi. Podtyp IV: budynek mieszkalny z lewej strony działki, prostopadle do drogi. Dwa budynki gospodarcze usytuowane główną kalenicą równolegle do drogi, po przeciwnych stronach.

Kształty działek w Naterkach są zbliżone do kwadratu lub prostokąta, czasem posiadają kształt nieregularny. Budynki mieszkalne w większości murowane z czerwonej cegły, rzadziej

drewniane. Budynki gospodarcze towarzyszą zabudowaniom mieszkalnym w liczbie od jednego do trzech.

Sząbruk

Największa miejscowość gminy Gietrzwałd. Położona nieopodal jeziora Wulpińskiego. W miejscowości znajduje się szkoła, Wiejski Dom Kultury, biblioteka. Znajdziemy tu też jeden z najstarszych na Warmii kościołów: Kościół pw. św. Mikołaja.

Wieś posiada ciekawą architekturę. Budynki mieszkalne charakteryzuje dwukondygnacyjność (parter i poddasze użytkowe), ciekawe ganki, budowa z czerwonej cegły. Budynki gospodarcze również z czerwonej cegły z drewnianą górą.

Fotografia 3.

Kościół pod wezwaniem świętego Mikołaja w Sząbruku

We wsi występują 3 rodzaje zagrod:

1. budynek mieszkalny usytuowany główną kalenicą w przybliżeniu równolegle do głównej drogi, pośrodku lub z lewej strony. Budynki gospodarcze (jeden lub dwa) zlokalizowane w oddaleniu, usytuowane prostopadłe do drogi głównej. Wjazd na posesję mieści się z lewej strony działki;
2. budynek mieszkalny usytuowany główną kalenicą w przybliżeniu równolegle do głównej drogi, pośrodku działki. W niektórych przypadkach istnieją dobudówki z prawej strony budynków, prostopadłe usytuowane do drogi głównej. Budynki gospodarcze (od jednego do trzech) umieszczone równolegle lub prostopadłe do budynku mieszkalnego;
3. budynek mieszkalny usytuowany główną kalenicą w przybliżeniu równolegle do głównej drogi, pośrodku działki. Budynki gospodarcze stoją równolegle i prostopadłe do drogi głównej. Zlokalizowane pośrodku działki lub w oddaleniu od budynku mieszkalnego.

Unieszewo

Wieś składa się z dwóch części. Zabudowa jednej z nich skupia się wokół stacji PKP na linii Olsztyn - Ostróda, a druga położona jest 2 km dalej nad rzeczką Giłwą, nieopodal brzegu jeziora Wulpińskiego. Obie części wsi łączy droga powiatowa nr 1370 N.

Od strony zachodniej, pomiędzy miejscowością Łajsy i Unieszewo, znajduje się duży staw o naturalnym charakterze, który jest ostoją bardzo wielu gatunków zwierząt, w tym chronionych. Za stawem wieś opiera się o duży kompleks leśny o zróżnicowanym drzewostanie. Malownicza rzeźba terenu zachęca do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej kajakowej. Przez tereny sołectwa przepływa rzeczka Giłwa, wypływająca z jez. Wulpińskiego i wpadająca do rzeki Pasłęki, stanowiącej zachodnią granicę Warmii.

W dzisiejszej zabudowie wsi wciąż można doszukać się pierwotnego układu przestrzennego. Zabudowa usytuowana była wzdłuż dwóch łączących się przy wjeździe i wyjeździe dróg, przebiegających wokół wydłużonego, owalnego placu. Plac, pierwotnie niezabudowany, służył jako przestrzeń wspólna. W pierwszym okresie był często miejscem, gdzie spędzano bydło, tam też znajdował się z reguły niewielki, naturalny zbiornik wody. Później

budowano tam np. szkołę, remizę czy kościół. Taki układ, przekształcany i modyfikowany na przestrzeni wieków jest w Unieszewie widoczny do dziś.

Rysunek 6.

Logo miejscowości Unieszewo

W centrum,
dawnej szkoły,
prywatne
przestrzeń wspólna
Z uwagi na
przeważa

sukcesywnie modernizowana. Obok istniejących siedlisk powstaje również zabudowa
jednorodzinna
o charakterze podmiejskim.

na owalnym placu stoi budynek
która została podzielona na
mieszkania ale istnieje również
w postaci boiska i placu zabaw.
pierwotnie rolniczy charakter wsi
zabudowa zagrodowa,

Biesal

Wieś Biesal to jedna z większych osad w gminie Gietrzwałd. Zabudowa wsi ma charakter wielodrożnicy. Budynki są parterowe lub jednokondygnacyjne, pokryte w większości dachami spadzistymi. Zabudowa tworzy jednolity układ rozciągnięty wzdłuż gminnych i lokalnych dróg. Najstarsza część wsi rozpostarła się wzdłuż drogi biegnącej lekkim łukiem ze wschodu na zachód, niemal równoległe do przebiegających na południe od niej torów kolejowych. Za torami znajduje się stacja kolejowa.

Na niewielkim wzgórzu w części zachodniej został usadowiony na początku XX wieku niewielki kościółek. Obok mieści się przykościelny cmentarz, w sąsiedztwie funkcjonuje cmentarz komunalny, a w odległości około stu metrów są pozostałości cmentarza ewangelickiego. Przy drodze w okolicach tzw. drugiego przejazdu kolejowego zlokalizowany jest niewielki reliktowy stawek, za przejazdem ferma indyków. Szkoła zajmuje prawie centralne miejsce we wsi i wąską działką opiera się o wzgórze. Wieś posiada własne ujęcie wody, jest skanalizowana. Ścieki odprowadzane są do miejscowej oczyszczalni.

Rysunek 7.

Stacja kolejowa w Biesalu

Podlejski

Położone na północ od miejscowości Biesal, w odległości kilkuset metrów. W części północno-wschodniej Biesala poprzez nową zabudowę następuje stopniowe przybliżenie do Podlejskiej. Podlejskie są położone wzdłuż doliny niewielkiego okresowego dopływu Pasłęki, na skrzyżowaniu dróg Olsztyn-Ostróda i Olsztynek-Morąg. Droga nr 16 przebiega środkiem miejscowości i jest źródłem wielu uciążliwości zarówno dla kierowców jak i mieszkańców.

Występują dwa typy zagrod:

1. budynek mieszkalny zlokalizowany równolegle do drogi głównej. Budynki gospodarcze usytuowane prostopadle do drogi, w oddaleniu od budynku mieszkalnego;
2. budynek mieszkalny zlokalizowany równolegle do drogi głównej, pośrodku działki. Niektóre z budynków posiadają z prawej strony przybudówkę. Budynki gospodarcze przeważnie ustawione równolegle do budynku mieszkalnego.

Przewaga budynków mieszkalnych jednokondygnacyjnych z poddaszem użytkowanym, murowanych z czerwonej cegły. Dachy dwuspadowe, kryte dachówką ceramiczną, o nachyleniu połaci dachowych 40°-45°. Budynki gospodarcze najczęściej drewniane, na fundamentach kamiennych. Dachy dwuspadowe, kryte dachówką ceramiczną, o nachyleniu połaci dachowych 40°-45°.

W miejscowości Podlejskie zatarła się struktura ruralistyczno-przestrzenna wsi co było skutkiem przesiedleń i migracji ludności. Nie zaobserwujemy tu wyraźnych kompozycyjnych osi zakończonych dominantą. Zachowały się tylko typowe dla Warmii krzyż i przydrożna kapliczka.

Gronity

Wieś pełni głównie funkcje mieszkalną i rekreacyjną – jest miejscem spędzania wolnego czasu jej mieszkańców, pracujących głównie w sąsiednim Olsztynie. Jest również miejscem pracy i życia dla pozostałych, utrzymujących się z pracy we własnych gospodarstwach rolnych i ogrodniczych (7 gospodarstw) oraz pracy we własnych małych firmach. Ponadto – z uwagi na położenie wśród lasów – Gronity dla mieszkańców sąsiedniego Olsztyna są atrakcyjnym celem rodzinnych wycieczek rowerowych, spacerów, a okoliczne lasy miejscem polowań i zbierania runa leśnego. Funkcje wsi wynikają z korzystnego położenia – niewielkiej odległości od miasta wojewódzkiego Olsztyn (ok. 3 km.), atrakcyjnie położonych działek pod budownictwo jednorodzinne, a także niezwykle atrakcyjnych warunków krajobrazowo-przyrodniczych.

Fotografia 4.

Przestrzeń publiczna w miejscowości Gronity

Zmiany w wyglądzie tradycyjnych wsi gminy Gietrzwałd

W ostatnim okresie w regionach gminy Gietrzwałd obserwuje się rozwój jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej nie związanej z działalnością rolniczą. Zjawisko osiedlania się nowych mieszkańców ma wpływ na zmianę wyglądu tradycyjnej wsi. W większości ludność napływową stanowią osoby zatrudnione w Olsztynie, dla których dana wieś gminna stanie się „sypialnią”. Pojawiają się domy w nowoczesnym stylu, które pod względem architektonicznym nie zawsze nawiązują do architektury danej wsi. Nie występuje też typowe dla zabudowy zagrodowej podwórze gospodarcze i budynki gospodarcze. Przy budowanych budynkach jednorodzinnych powstają ogrody z elementami małej architektury o charakterze rekreacyjnym.

6.2 PRAWNE ZASADY OCHRONY WARTOŚCI KULTUROWYCH

Głównym aktem prawnym stanowiącym o ochronie zabytków jest ustawa z dnia 23 lipca 2003. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa definiuje pojęcie zabytku, zabytku archeologicznego, historycznego układu ruralistycznego, krajobrazu kulturowego itp.

Przez zabytek należy rozumieć nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Ochrona zabytków ma głównie na celu kontrolę stanu zachowania zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zapewnienie różnorodnych warunków umożliwiających trwałe zachowanie zabytków czy zapobieganie ewentualnym zagrożeniom, które mogłyby spowodować uszczerbek zabytków.

Ochronę zabytków sprawują organy administracji publicznej. Natomiast opiekę nad zabytkami sprawują właściciele lub posiadacze zabytków. Opieka w tym przypadku polega na zapewnieniu warunków do m. in. popularyzowania czy upowszechniania wiedzy o zabytku i jego znaczeniu dla historii i kultury, naukowym badaniu, dokumentowaniu zabytku, prowadzeniu prac konserwatorskich, prac restauratorskich itp.

Ochronie i opiece podlegają zabytki nieruchome, zabytki ruchome i zabytki archeologiczne.

W omówionych poniżej punktach będzie również występowało pojęcie walorów krajobrazowych, które należy rozumieć jako wartości ekologiczne, estetyczne lub kulturowe obszaru oraz związane z nim: rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka. Należy również wyjaśnić pojęcie krajobrazu kulturowego, przez który rozumie się przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

W dalszej części opracowania wskazane zostaną obiekty znajdujące się na terenie gminy Gietrzwałd, które zostały ujęte w gminnej ewidencji zabytków, wpisane do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego, stanowiące zabytki archeologiczne czy istniejący park kulturowy.

6.3 GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW

Gmina Gietrzwałd jest w trakcie sporządzania gminnej ewidencji zabytków w celu objęcia ochroną obiektów, które wykazują wartość naukową czy historyczną. Przyjęcie gminnej ewidencji zabytków będzie skutkowało ochroną obiektów w niej ujętych. W ewidencji ujęte będą m. in.: zabytkowa zabudowa mieszkaniowa, zabytkowa zabudowa gospodarcza, zabytkowa zabudowa sakralna, zespoły dworsko – parkowe i folwarki, zabytkowa zabudowa usług użyteczności publicznej, kapliczki, cmentarze czy zabytki techniki. Wykaz obiektów, które ujmie się w sporządzanej gminnej ewidencji zabytków przedstawiono w rozdziale 17 niniejszego opracowania w aneksie nr 1.

6.4 REJESTR ZABYTEKÓW WOJ. WARM.-MAZ.

Tabela 5.

Wykaz obiektów ujętych w warmińsko-mazurskim rejestrze zabytków

L. p.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru z datą wpisu
1	Barwiny	Park dworski	3724 z 30.12.1986
2	Biesal	Kaplica ewangelicko-augsburska, ob. rzym.-kat. p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP	A-2857 z 18.01.2000
3	Biesal	Zespół stacji kolejowej w tym: • budynek stacyjny, nr 9; • wieża ciśnień ze stacją pomp i magazynem; • budynek ekspedycji kolejowej; • 2 domy kolejarzy, nr 10 i 11; • 4 budynki gospodarcze	A-4592 z 02.04.2012
4	Gietrzwałd	Kościół par. p.w. NMP	268 (G/46) z 26.08.1949 oraz 994 z 27.03.1968
5	Gietrzwałd	Kapliczka	2859 z 19.03.1991
6	Gietrzwałd	Kapliczka	2860 z 19.03.1991
7	Gietrzwałd	Kapliczka	2861 z 19.03.1991
8	Gietrzwałd	Kaplica wotywna p.w. Św. Józefa, ob. kaplica pogrzebowa obok kościoła par.	A-2000 z 20.09.2002
9	Gietrzwałd	Kaplica przydrożna	269 (G/45) z 20.03.1957 oraz 991 z 27.03.1968
10	Gietrzwałd	Kaplica przydrożna, na terenie posesji nr 74	2864 z 19.03.1991
11	Gietrzwałd	Kaplica przydrożna, przy skrzyżowaniu dróg do Woryt	2863 z 19.03.1991
12	Gietrzwałd	Kaplica przydrożna, przy drodze Olsztyn - Ostróda	2903 z 19.03.1991
13	Gietrzwałd	Plebania	A-2862 z 20.09.2002
14	Gietrzwałd	Organistówka	A-1999 z 20.09.2002
15	Gietrzwałd	Dom nr 13	2866 z 04.09.1986 i 28.07.1992
16	Gietrzwałd	Dom nr 16	2867 z 25.01.1990
17	Gietrzwałd	Dom nr 31 (szkoła polska, drewniana)	3628 z 30.09.1985
18	Gietrzwałd	Dom nr 33	1412 z 10.08.1973
19	Grazymy	Pałac w zespole pałacowym	1011 z 21.02.1968
20	Grazymy	Park w zespole pałacowym	3726 z 30.12.1986
21	Guzowy Młyn	Zespół młyna - elektrowni wodnej, w tym: • młyn; • dom mieszkalny; • budowle hydrotechniczne	2868 z 16.17.1997
22	Łąjsy	Pałac w zespole pałacowym	2870 z 15.12.1997
23	Łąjsy	Spichlerz w zespole pałacowym	3753 z 11.10.1988
24	Łąjsy	Park w zespole pałacowym	3725 z 30.12.1986
25	Łęguty	Kościół ewangelicko-augsburski	96 (Ł/3) z 18.07.1949 oraz 1006 z 21.02.1968
26	Łęguty	Cmentarz	96 (Ł/3) z 18.07.1949 oraz 1006 z 21.02.1968
27	Naglady	Kapliczka	2876 z 02.03.1992
28	Naglady	Kapliczka z dzwonnniczką	2877 z 12.02.1992
29	Sząbruk	Kościół par. p.w. Św. Mikołaja i Jana Ewangelisty	1004 z 19.03.1968
30	Sząbruk	Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 19	2883 z 12.02.1992
31	Sząbruk	Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 71	4193 z 12.02.1992
32	Sząbruk	Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 73	2881 z 12.02.1992

L. p.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru z datą wpisu
33	Tomaryny	Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 11	4190 z 12.02.1992
34	Tomaryny	Wieże obronne mostu kolejowego	2885 z 23.10.1997
35	Unieszewo	Kapliczka, przy posesji nr 6	2889 z 10.03.1997
36	Unieszewo	Dom, d. szkoła polska	3631 z 30.09.1985
37	Unieszewo	Zespół stacji kolejowej, w tym: • budynek stacyjny z budynkiem ekspedycji kolejowej, nr 69; • 3 domy kolejarzy, nr 66; 67; 68; • 5 budynków gospodarczych; • d. karczma, ob. dom nr 65; • szpaler zieleni peronowej	A-4590 z 09.03.2012
38	Woryty	Kapliczka z dzwonnniczką	2895 z 02.03.1992
39	Woryty	Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 11	2896 z 19.03.1991
40	Woryty	Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 30	2897 z 12.02.1992
41	Woryty	Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 33	2898 z 2.03.1992
42	Woryty	Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 46	2899 z 10.03.1992
43	Woryty	Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 48	2900 z 12.02.1992
44	Woryty	Dom nr 11, d. Szkoła polska	3629 z 30.09.1985

Źródło: www.wuoz.olsztyn.pl/; dane pozyskane dnia 01.06.2015r.

6.5 PARK KULTUROWY

Jedną z form ochrony zabytków w rozumieniu przepisów o ochronie i opiece nad zabytkami jest utworzenie parku kulturowego. Uchwałą z dnia 26 marca 2009r. Nr XXIX/301/2009 Rada Gminy w Gietrzwałdzie utworzyła **Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty**.

Celem utworzenia Parku była ochrona wyjątkowych walorów krajobrazu kulturowego ziemi warmińskiej i wyróżniających się w nim krajobrazowo terenów, w tym historycznie ukształtowanej w wyniku działalności człowieka przestrzeni zawierającej twory cywilizacji i elementy przyrodnicze. Park obejmuje obszar dawnej drogi powiatowej nr 1423 N, biegnącej od miejscowości Gietrzwałd do Woryt. Wzdłuż dawnej drogi powiatowej nr 1423 N znajduje się aleja mieszana złożona z klonów pospolitych i jesionów wyniosłych.

Dla Parku opracowano również Plan Ochrony Parku Kulturowego stanowiący załącznik nr 1 do Uchwały Rady Gminy Gietrzwałd Nr XL/447/ 2010 z dnia 22.04.2010r.

6.6 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Zabytki archeologiczne znajdujące się na terenie gminy wskazano w poniższej tabeli:

Tabela 6.

Wykaz zabytków archeologicznych

ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE NA TERENIE GMINY GIETRZWAŁD								
L. p.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Nr działki	Nr stanowiska w miejscowości	Nr Decyzji	Obszar AZP
1	Łupstych	Gródek strażniczy	C-008	28.01.1949	3229/9	st. I	Pr.N.IV-1-7/49	24-60/27
2	Sząbruk	Osiedle obronne, wczesnożelazne	C-128	27.05.1983	209/1	st. I	26/A/83	25-60/6

Źródło: www.wuoz.olsztyn.pl/

6.7 STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Tabela 7.

Wykaz stanowisk archeologicznych

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
	Biesal	25-58	I	43	---	znalezisko luźne, epoka kamienia (dane archiwalne)
	Biesal	25-58	II	7	---	kopiec, nowożytność
	Biesal	25-58	III	8	---	1/ osada, wczesne średniowiecze; 2/ osada, pradzieje
	Biesal	25-58	IV	15	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Biesal	25-58	V	16	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ osada, późne średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Biesal	25-58	VI	17	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ osada, nowożytność
	Biesal	25-58	VII	18	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Biesal	25-58	VIII	27	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Dłużki	25-58	I	1	---	ślad osadnictwa, nowożytność
	Dłużki	25-58	II	2	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Gietrzwałd	24-59	I	1	---	grodzisko, wczesne średniowiecze (dane archiwalne)
	Gietrzwałd	24-59	II	2	---	osada, starożytność (dane archiwalne)
	Gietrzwałd	24-59	III	3	---	osada, neolit (dane archiwalne)
	Gietrzwałd	24-59	IV	4	---	znalezisko luźne, neolit (dane archiwalne)

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
	Gietrzwałd	24-59	V	5	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
	Gietrzwałd	24-59	VI	30	---	1/ ślad osadnictwa, nowożytność; 2/ ślad osadnictwa, starożytność
	Gietrzwałd	24-59	VII	29	---	osada, epoka brązu
	Gietrzwałd	25-59	VIII	4	---	śląd osadnictwa, paleolit/mezolit
	Gietrzwałd	25-59	IX	5	---	1/ osada, późne średniowiecze; 2/ osada, nowożytność
	Gietrzwałd	25-59	X	6	---	osada, późne średniowiecze
	Gietrzwałd	25-59	XI	7	---	śląd osadnictwa, starożytność
	Gietrzwałd	25-59	XII	17	---	śląd osadnictwa, nowożytność
	Gietrzwałd	25-58	XIII	19	---	śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
	Gronity	24-60	I	28	---	śląd osadnictwa, epoka brązu (dane archiwalne)
	Gronity	24-60	II	1	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Gronity	24-60	III	2	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Gronity	24-60	IV	3	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność; 3/ ślad osadnictwa, pradzieje
	Gronity	24-60	V	4	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Gronity	24-60	VI	5	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ osada, nowożytność
	Gronity	24-60	VII	6	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Gronity	24-60	VIII	7	---	śląd osadnictwa, nowożytność
	Gronity	24-60	IX	24	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
	Gronity	24-60	X	25	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa,

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
						nowożytność
	Gronity	25-60	XI	25	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Gronity	25-60	XII	26	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Gronity	24-60	XIII	29	---	1/ osada, średniowiecze; 2/ osada, nowożytność
	Guzowy Piec	26-59	I	57	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2/ ślad osadnictwa, pradzieje; 3/ osada, średniowiecze; 4/ osada, nowożytność
	Guzowy Piec	26-59	II	58	---	1/ osada, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Guzowy Piec	26-59	III	59	---	osada, nowożytność
	Guzowy Piec	26-59	IV	60	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ osada, nowożytność
	Jadaminy	25-58	I	24	---	1/ osada, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Jadaminy	25-58	II	25	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Jadaminy	25-58	III	26	---	1/ osada, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Łęguty	25-58	I	9	---	ślad osadnictwa, nowożytność
	Łęguty	25-58	II	11	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
	Łęguty	25-58	III	13	---	ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
	Łęguty	25-58	IV	14	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Łęguty	25-58	V	34	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, późne

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
						średniowiecze
	Łęguty	25-58	VI	36	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ osada, nowożytność
	Łupstych	24-60	I	27	C-008 z 28.01.49 r.	gródek strażniczy „Stary Szaniec”, wczesne średniowiecze
	Łupstych	24-60	II	18	---	ślad osadnictwa, średniowiecze
	Łupstych	24-60	III	13	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ osada, nowożytność
	Łupstych	24-60	IV	14	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ osada, nowożytność
	Łupstych	24-60	V	15	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ osada, nowożytność
	Łupstych	24-60	VI	17	---	ślad osadnictwa, średniowiecze
	Naglady	24-59	I	23	---	ślad osadnictwa, nowożytność
	Naglady	24-59	II	24	---	ślad osadnictwa, starożytność
	Naglady	24-59	III	25	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Naglady	24-59	IV	26	---	1/ osada, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Naglady	24-59	V	27	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Naglady	24-59	VI	28	---	ślad osadnictwa, starożytność
	Naterki	25-60	I	11	---	ślad osadnictwa, średniowiecze
	Naterki	25-60	II	15	---	ślad osadnictwa, nowożytność
	Naterki	24-60	III	23	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Parwółki	26-58	I	1	---	osada, późne średniowiecze
	Parwółki	26-58	II	2	---	osada, późne średniowiecze
	Parwółki	26-58	III	3	---	osada, późne średniowiecze
	Parwółki	26-58	IV	4	---	grodzisko?, późne średniowiecze
	Parwółki	26-58	V	5	---	ślad osadnictwa, nowożytność

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
	Parwówki	26-58	VI	6	---	osada, nowożytność (dane archiwalne)
	Pęglity	25-59	I	8	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Pęglity	25-59	II	12	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
	Pęglity	25-59	III	13	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
	Pęglity	25-59	IV	14	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Pęglity	25-59	V	15	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Pęglity	25-59	VI	16	---	ślad osadnictwa, nowożytność
	Podlejki	25-58	I	41	---	cmentarzysko, okres wpływów rzymskich
	Podlejki	25-58	II	42	---	znalezisko luźne, epoka brązu
	Podlejki	25-58	III	3	---	1/ osada?, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność; 3/ ślad osadnictwa, chronologia nieokreślona
	Podlejki	25-58	IV	4	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Podlejki	25-58	V	5	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Podlejki	25-58	VI	6	---	1/ cmentarzysko?, wczesna epoka żelaza; 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze
	Podlejki	25-58	VII	12	---	ślad osadnictwa, nowożytność
	Podlejki	25-58	VIII	22	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
	Podlejki	25-58	IX	23	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
	Podlejki	25-58	X	30	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Podlejki	25-58	XI	31	---	śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich
	Podlejki	25-58	XII	32	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Podlejki	25-58	XIII	33	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Podlejki	25-58	XIV	37	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ osada, nowożytność
	Podlejki	25-58	XV	38	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
	Rapaty	25-58	I	35	---	1/ osada, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Rentyny	24-59	I	7	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
	Rentyny	24-59	II	10	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
	Rentyny	24-59	III	11	---	śląd osadnictwa, wczesna epoka żelaza
	Rentyny	24-59	IV	18	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, starożytność
	Rentyny	24-59	V	19	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ osada, starożytność
	Rentyny	24-59	VI	20	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2/ ślad osadnictwa, starożytność
	Salminek	25-58	I	39	---	mielerz, chronologia nieokreślona
	Sząbruk	25-60	I	6	C-128 z 27.05.83 r.	1/ osiedle obronne, wczesna epoka żelaza; 2/ osada, wczesne średniowiecze
	Sząbruk	25-60	II	7	---	1/ ślad osadnictwa, epoka brązu;

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
						2/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Sząbruk	25-60	III	8	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ osada, średniowiecze; 3/ osada, nowożytność
	Sząbruk	25-60	IV	9	---	ślad osadnictwa, średniowiecze
	Sząbruk	25-60	V	16	---	osada, wczesne średniowiecze
	Sząbruk	25-60	VI	17	---	ślad osadnictwa, średniowiecze
	Sząbruk	25-60	VII	18	---	1/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza; 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Sząbruk	25-60	VIII	19	---	1/ ślad osadnictwa, epoka brązu' 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Sząbruk	25-60	IX	20	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Sząbruk	25-60	X	21	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Sząbruk	25-60	XI	22	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Sząbruk	25-60	XII	23	---	ślad osadnictwa, średniowiecze
	Sząbruk	25-60	XIII	24	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Sząbruk	25-60	XIV	27	---	ślad osadnictwa, średniowiecze
	Sząbruk	25-60	XV	28	---	ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
	Sząbruk	25-60	XVI	29	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Sząbruk	25-60	XVII	30	---	ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
	Sząbruk	25-60	XVIII	34	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Sząbruk	25-60	XIX	35	---	ślad osadnictwa, nowożytność
	Sząbruk	25-60	XX	36	---	ślad osadnictwa, nowożytność
	Śródka	25-59	I	11	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
	Tomaryny	25-59	I	18	---	ślad osadnictwa, nowożytność
	Tomaryny	25-59	II	9	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Tomaryny	25-59	III	10	---	1/ ślad osadnictwa, nowożytność; 2/ ślad osadnictwa, starożytność
	Tomaryny	25-58	IV	20	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 4/ osada, nowożytność
	Tomaryny	25-58	V	21	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze
	Tomaryny	25-58	VI	28	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Tomaryny	25-58	VII	29	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Unieszewo	25-60	I	31	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia (dane archiwalne)
	Unieszewo	25-59	II	1	---	ślad osadnictwa, neolit (dane archiwalne)
	Unieszewo	26-59	II	69	---	1/ ślad osadnictwa, epoka brązu; 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, pradzieje
	Unieszewo	26-60	III	18	---	ślad osadnictwa, okres nowożytny

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
	Unieszewo	25-59	IV	2	---	śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze (dane archiwalne)
	Unieszewo	25-59	V	3	---	osada, późne średniowiecze (dane archiwalne)
	Woryty	24-59	IX	6	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
	Woryty	24-59	X	8	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
	Woryty	24-59	XI	9	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
	Woryty	24-59	XII	12	---	osada, neolit
	Woryty	24-59	XIII	13	---	1/ cmentarzysko, epoka brązu; 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze
	Woryty	24-59	XIV	14	---	1/ osada, epoka brązu; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
	Woryty	24-59	XV	15	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, starożytność
	Woryty	24-59	XVI	16	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, starożytność
	Woryty	24-59	XVII	17	---	osada, średniowiecze
	Woryty	25-58	XVIII	10	---	śląd osadnictwa, epoka brązu

6.8 ALEJE TYPOWANE DO OCHRONY

Tabela 8.

Wykaz alei przydrożnych typowanych do ochrony

WALORYZACJA ALEI PRZYDROŻNYCH				
L. p.	Nr drogi	Przebieg drogi	Droga lub odcinek drogi typowany do ochrony	Uwaga
1	531	Łukta – Podlejski	Cały przebieg	Aleja typowana do ochrony jako element krajobrazu kulturowego
2	1230N	Ostróda – Lubajny – skrzyżowanie z drogą nr16 – Stare Jabłonki – Buńki – Parwółki – Tomaszyn Mańki	Odcinek od skrzyżowania z drogą nr 7 do lasu za Starymi Jabłonkami	
3	1370N	Gietrzwałd – Łajsy – Cegłowo – Unieszewo – Sząbruk – Tomaszkowo – droga kraj. nr 51	Na całej długości	
4			Odcinek dojazdowy z Unieszewa do stacji kolejowej Unieszewo. Odcinek dojazdowy z majątku ziemskiego Łajsy do przejazdu kolejowego Łajsy	Propozycja wpisu do rejestru zabytków

WALORYZACJA ALEI PRZYDROŻNYCH				
L. p.	Nr drogi	Przebieg drogi	Droga lub odcinek drogi typowany do ochrony	Uwaga
5	1425N	Podlejki – Olsztynek	Na całej długości	Aleja typowana do ochrony jako element krajobrazu kulturowego
6	1457 N	droga kraj. nr 16 (Kudypy) – Sząbruk		
7	Droga wewnętrzna gminna	Unieszewo – Kolonia Unieszewo	Na całej długości	Aleja typowana do ochrony

Źródło: Waloryzacja i program ochrony alei przydrożnych woj. warmińsko-mazurskiego oraz opracowanie własne

7 DEMOGRAFIA

Zagadnienia demograficzne

Wg. danych Głównego Urzędu Statystycznego, 31.12.2018r. gminę zamieszkiwało faktycznie 6771 mieszkańców (tabela nr 9). Gmina Gietrzwałd zajmuje powierzchnię 172 km², co przy obecnej liczbie mieszkańców daje gęstość zaludnienia około 39 osób/km².

Tabela 9.

Zmiany liczby ludności zamieszkującej gminę na przełomie lat 2008-2018

Rok/Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ludność wg faktycznego miejsca zamieszkania	5621	5734	5980	6066	6191	6348	6485	6522	6536	6638	6771
Gęstość zaludnienia [liczba osób/1km ²]	33	33	35	35	36	37	37	38	38	38	39
Liczba małżeństw na 1000 ludności	6,6	9,2	4,7	4,5	4,6	3,8	6,9	3,5	3,5	5,2	5,3

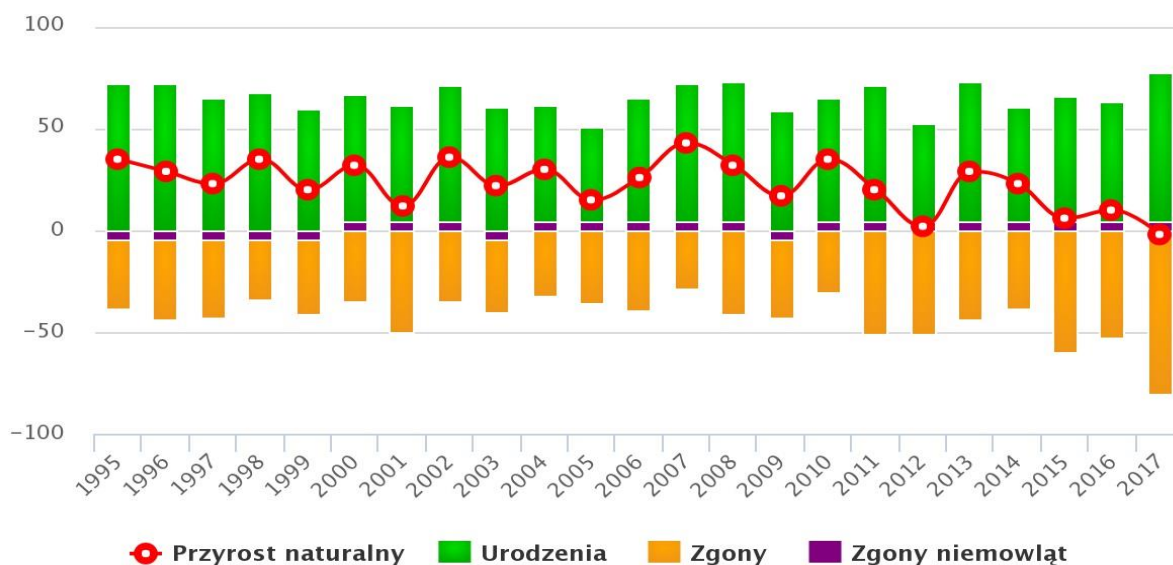
Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Z danych własnych i prowadzonych ewidencji przez Urząd Gminy w Gietrzwałdzie, na koniec 2014r. liczba ludności w wybranych miejscowościach przedstawiała się następująco: Sząbruk – 898 mieszkańców, Unieszewo – 856, Biesal – 608, Gietrzwałd – 555, Gronity – 449, Woryty – 389, Naterki – 389, Łupstych – 286, Łęguty – 254, Nagłady – 286.

Największy przyrost liczby mieszkańców pomiędzy 2009r. a 2014r. odnotowano w Sząbruku (wzrost o 156 osób), Gronitach (przyrost o 72 osoby), Unieszewie (65 osób), Nagładach (53 osoby). Zmniejszenie liczby zameldowań nastąpiło m. in. w miejscowościach: Guzowy Piec, Kudypy.

W większości wsi gminnych obserwuje się przyrost liczby mieszkańców głównie za sprawą napływu ludności z Olsztyna. Ludność odpływową z gminy stanowią zazwyczaj ludzie młodzi, którzy nie mają tu perspektyw zawodowych.

Wykres 1. Przyrost naturalny w gminie Gietrzwałd w latach 1995-2017

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Poziom przyrostu naturalnego od 2009 roku (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) dla gminy Gietrzwałd utrzymuje się na dodatnim poziomie i jest większy niż poziom przyrostu naturalnego dla województwa warmińsko-mazurskiego (tabela nr 10).

W przyszłości zgodnie z ogólną tendencją spadek liczby urodzeń może również nastąpić w gminie Gietrzwałd. Jednak w najbliższym okresie prognozuje się napływ ludności z miasta Olsztyna, szczególnie osób w wieku produkcyjnym co będzie miało wpływ na wskaźnik przyrostu naturalnego – będzie na dodatnim poziomie.

Tabela 10.

Przyrost naturalny i saldo migracji w gminie Gietrzwałd na tle województwa warmińsko-mazurskiego

PRZYROST NATURALNY I SALDO MIGRACJI W GMINIE GIETRZWAŁD I WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM				
Rok	Gmina Gietrzwałd		Województwo warmińsko-mazurskie	
	Przyrost naturalny	Saldo migracji	Przyrost naturalny	Saldo migracji
	Wskaźnik na 1000 ludności			
2009	3,0	19,5	2,3	-2,0
2010	5,9	14,7	1,9	-1,9
2011	3,3	10,9	1,2	-2,1
2012	0,3	14,8	0,6	-1,8
2013	4,6	20,0	-0,2	-2,6
2014	3,5	16,0	0,6	-2,5
2015	0,9	7,0	-0,5	-0,7
2016	1,5	5,5	-0,4	-2,1
2017	-0,3	14,7	0,1	-1,9

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

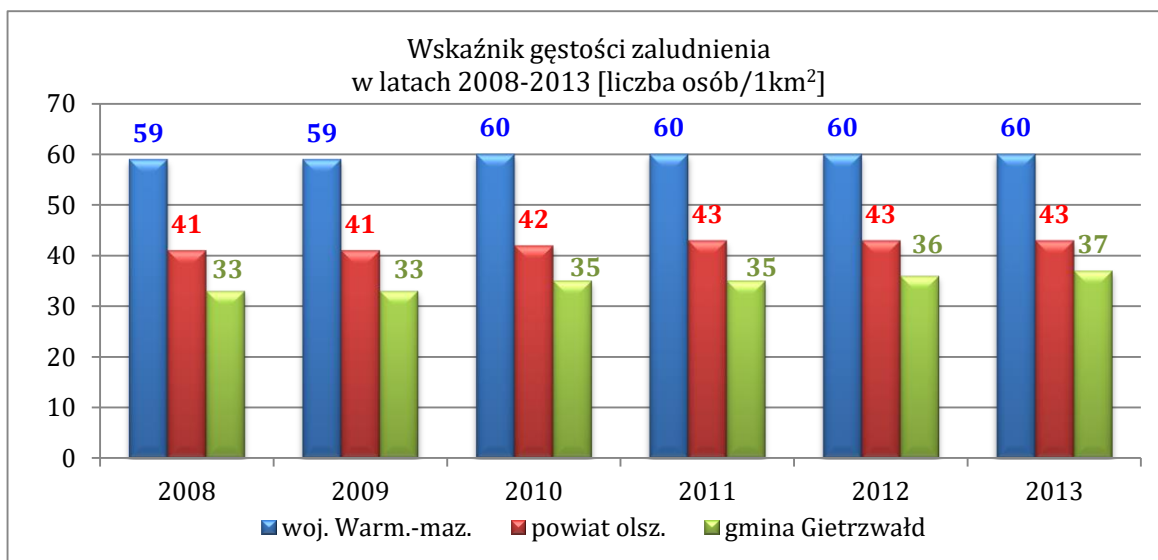
Nie bez znaczenia na wzrost liczby mieszkańców ma sąsiedztwo miasta Olsztyn. Szczególnym zainteresowaniem pod względem zamieszkania cieszą się takie miejscowości jak: Gronity, Naterki, Sząbruk, Unieszewo, Łupstych, Nagłady i Gietrzwałd. Czynnikiem

decydującymi o rozwoju demograficznym są również przyrost naturalny i saldo migracji.

Gęstość zaludnienia w gminie Gietrzwałd jest niższa niż w powiecie olsztyńskim (43 osoby/km²) i województwie warmińsko-mazurskim (60 osób/km²) (wykres nr 2). Należy jednak mieć na uwadze, iż w gminie Gietrzwałd odnotowuje się w ostatnich latach wzrost gęstości zaludnienia co wskazano na poniższym wykresie. Gęstość zaludnienia w województwie i powiecie utrzymuje się na stabilnym, niemal niezmiennym poziomie.

Wykres 2.

Zmiany wskaźnika gęstości zaludnienia w latach 2008-2013 w gminie Gietrzwałd

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Saldo migracji w województwie warmińsko-mazurskim przyjmuje natomiast ujemny poziom w analizowanych latach 2009-2017. W 2017r. saldo migracji na 1000 osób w województwie warmińsko-mazurskim **wyniosło -1,9**. Przyczyną tego zjawiska w województwie warmińsko-mazurskim jest ogólna tendencja zmniejszenia się liczby urodzeń związana ze zmianą stylu życia, a także pogarszającymi się warunkami ekonomicznymi. Jednak w gminie Gietrzwałd pod względem przyrostu naturalnego sytuacja jest korzystna, ponieważ nie osiągnął on wartości ujemnej, a jednocześnie jest on wyższy niż w województwie warmińsko-mazurskim. **W 2017r. przyrost naturalny w województwie był dodatni i wyniósł 0,1 a dla gminy Gietrzwałd – wyniósł -0,3.**

Migracje

Saldo migracji wewnętrznych (zameldowania i wymeldowania gminne) a także saldo migracji zagranicznych (wymeldowania za granicę i zameldowania z za granicy) w 2017r. było dodatnie (tabela nr 11). Liczba ludności napływowej przekroczyła liczbę ludności odpływowej. Największą różnicę liczebną pomiędzy obiema grupami stwierdzono w 2013r. – dla migracji wewnętrznych wyniosła 120 osób (saldo dodatnie w 2013r.) a dla migracji zagranicznych – 42 osoby (saldo ujemne w 2005r.).

Saldo migracji zagranicznych w przeliczeniu na 1000 osób w 2003r. było na poziomie ujemnym równym -6,4, w 2013r. na poziomie dodatnim równym 0,8, a w 2017 wyniosło -0,1.

Ludność odpływową stanowić mogą w dużej mierze ludzie młodzi, migrujący w celach ekonomicznych np. do Olsztyna lub w celach edukacyjnych. Ponadto może istnieć migracja mieszkańców wsi, sąsiadujących w miastem do danego miasta. Dotyczy to szczególnie szybko rozwijających się ośrodków miejskich. Z kolei ludność miejska przeprowadza się na tereny wiejskie w poszukiwaniu ciszy i wiejskiego krajobrazu, z dala od zgiełku dużego miasta.

Na terenie gminy wciąż występują znaczne rezerwy terenu pod budownictwo mieszkalne jednorodzinne. Szczególnie wzrost liczby mieszkańców zauważalny jest miejscowościach położonych niedaleko od miasta Olsztyn i wzdłuż drogi krajowej nr 16. Przedmiotowe wsie stają się „sypialniami” dla ludności pracującej w Olsztynie. Rosnące w ostatnim dziesięcioleciu saldo migracji wewnętrznych mogło być spowodowane właśnie napływem ludności z miasta Olsztyn w celu osadniczym.

Na rozmiary migracji w przypadku gminy Gietrzwałd ma również wpływ infrastruktura komunikacyjna (dobre skomunikowanie z Olsztynem i z gminami sąsiednimi) umożliwiającą szybkie podróżowanie czy rozbudowa infrastruktury społecznej.

Tabela 11.

Zmiany wskaźnika salda migracji w latach 2003-2013 w gminie Gietrzwałd

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Saldo migracji wewnętrznych	95	108	90	67	91	120	112	49	40	99
Saldo migracji zagranicznych	-6	3	-3	-1	0	5	-4	0	-4	-1

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Gmina Gietrzwałd jest też drugą gminą w powiecie pod względem wielkości wskaźnika migracji na pobyt stały tj. saldo migracji na 1000 osób wynosi 20. Wyższy poziom wskaźnika salda migracji (wg. danych z 2017r.) wystąpił tylko w gminie Stawiguda i wyniósł 32,8. Najniższy wskaźnik był w gminie miejsko-wiejskiej Biskupiec, na poziomie ujemnym i wyniósł minus 6,5. Dodatkowo saldo migracji na 1000 osób odnotowano również w innych gminach leżących w pobliżu Olsztyna: Dywity (14,9), Jonkowo (16,4) czy Purda (11,8). Wskaźnik przyjął ujemną wartość m. in. w gminach: Dobrze Miasto, Kolno czy Świątki.

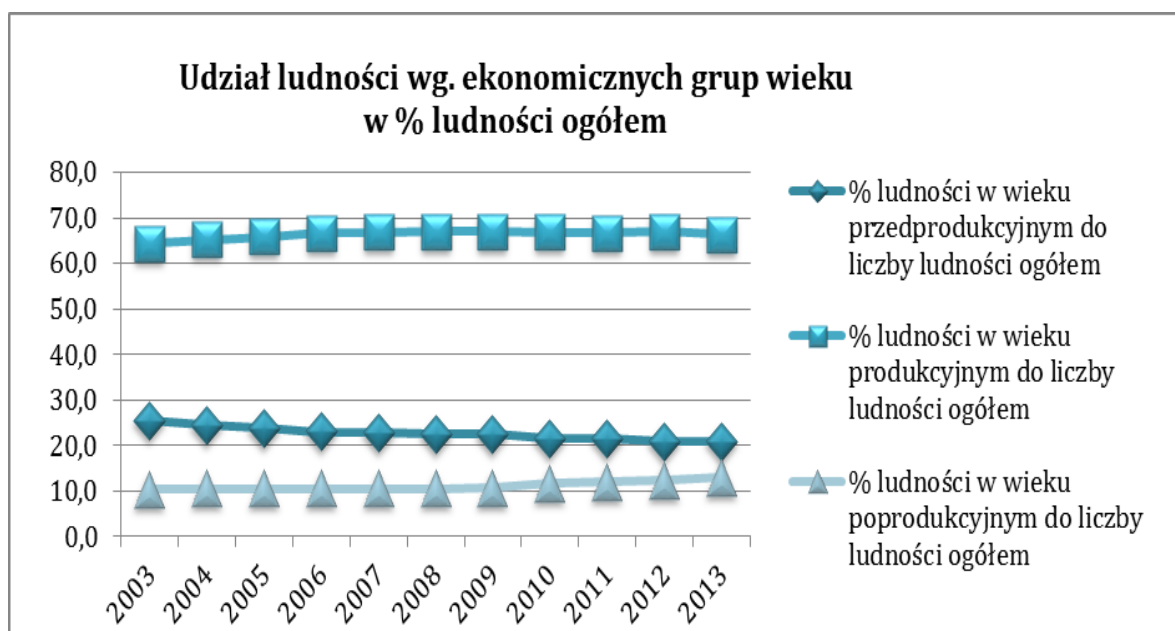
Można przypuszczać, iż zaistniały trend może oznaczać, iż ludność z terenów oddalonych od miasta Olsztyn migruje do stolicy województwa. Natomiast saldo migracji w pobliskich gminach jest dodatnie z tytułu napływu ludności z Olsztyna na tereny podmiejskie i tam się osiedlania (miejscem pracy często pozostaje Olsztyn).

Ekonomiczne grupy wieku

Zmiany liczby ludności pod względem podziału na ekonomiczne grupy wieku (ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym) w latach 2003-2013 ukazano na poniższym wykresie (wykres nr 3).

Wykres 3.

Zmiany wskaźnika udziału ludności wg. ekonomicznych grup wieku w ludności gminy ogółem, w latach 2003-2013

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W analizowanych latach 2003-2013 zaobserwowano wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym i spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. Udział procentowy liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym w 2013r. był o niemal 5 % niższy niż w 2003r. (2003r. – 25,3 %; 2013r. – 20,7%). Mniejszą dynamikę zmian wykazał wskaźnik liczby ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym.

Tabela 12.

Struktura ludności według wieku w gminie Gietrzwałd w porównaniu z sytuacją w powiecie olsztyńskim i województwie warmińsko-mazurskim

STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU W GMINIE GIETRZWAŁD, POWIECIE OLSZTYŃSKIM I WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM						
UDZIAŁ LUDNOŚCI WG. EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU W % LUDNOŚCI OGÓŁEM						
Jednostka administracyjna	Przedprodukcyjnym		Produkcyjnym		Poprodukcyjnym	
	2012r.	2013r.	2012r.	2013r.	2012r.	2013r.
Woj. warm.-maz.	19,3	19,0	65,0	64,7	15,7	16,3
Powiat olsztyński	20,0	19,8	66,4	66,0	13,7	14,3
Gmina Gietrzwałd	20,8	20,7	64,0	66,4	12,2	12,9

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Pracujący

Według danych z końca 2017r. w gminie Gietrzwałd liczba pracujących na 1000 mieszkańców wynosiła 113 osób z czego większość stanowili mężczyźni. Zatrudnienie kształtowało się następująco:

- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – 23,3%;
- przemysł i budownictwo – 37,9%;
- handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja – 11,5%;

- działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości oraz pozostałe usługi – 2,1%.

Bezrobocie

Bezrobocie jest jednym z ważniejszych problemów województwa warmińsko-mazurskiego. Problem ten dotknął szczególnie dotkliwie mieszkańców obszarów wiejskich, a jego skala świadczy o szczególnie trudnej sytuacji mieszkańców wsi na rynku pracy.

Pod koniec 2017r. w gminie Gietrzwałd bezrobocie rejestrowane wynosiło 10,9% (w tym 8,2% wśród mężczyzn i 13,8% wśród kobiet).

- udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 9,5 %;
- udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 8,3 %;
- udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 10,9 %.

Dla porównania ogólna liczba bezrobotnych w województwie warmińsko-mazurskim wynosiła 10 9181 (tabela nr 13). Niecałe 0,4 % osób bezrobotnych w województwie stanowiły osoby z gminy Gietrzwałd.

Tabela 13.

Zmiany liczby bezrobotnych w gminie Gietrzwałd w porównaniu do sytuacji w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2009-2013

ROK	GMINA GIETRZWAŁD		WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE	
	BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI [LICZBA OSÓB]	UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM [%]	BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI [LICZBA OSÓB]	UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM [%]
2009	334	8,7	10 9181	11,7
2010	364	9,1	10 5942	11,1
2011	348	8,6	10 7333	11,3
2012	388	9,4	11 3223	12,0
2013	401	9,5	11 5873	12,4

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W 2009r. w gminie Gietrzwałd zarejestrowane były 334 osoby bezrobotne. W ciągu ostatnich lat (2009-2013) odnotowuje się systematyczny wzrost liczby osób bezrobotnych, a do roku 2014 systematyczny spadek liczby bezrobotnych.

Poniżej przedstawiono zmiany stopy bezrobocia w latach 2004-2017:

Wykres 4. Szacunkowa stopa bezrobocia w gminie Gietrzwałd

Spośród osób pozostających bez pracy większość stanowią kobiety. Liczba mężczyzn zarejestrowanych jako osoby bezrobotne wzrosła z poziomu 173 w 2009r. do 187 w 2013r. Większy przyrost zanotowano w grupie kobiet – tu liczba bezrobotnych wzrosła o 53 osoby na przełomie badanych lat.

Pomimo odnotowanego wzrostu liczby osób bezrobotnych odnotowano spadek udziału osób korzystających z pomocy społecznej:

- w 2012r. 232 gospodarstwa korzystały ze środowiskowej pomocy społecznej, a w 2013r. – 228 gospodarstw;
- udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem spadł z poziomu 14,2% w 2009r. do 9,7% w 2013r;
- udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku również spadł z poziomu 43,9% w 2009r. do 30,0% w 2013

Tabela 14.

Pomoc społeczna w gminie Gietrzwałd w porównaniu do sytuacji w powiecie olsztyńskim

	BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI OGÓŁEM	GOSPODARSTWA DOMOWE KORZYSTAJĄCE ZE ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ	UDZIAŁ OSÓB W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH ZE ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ W LUDNOŚCI OGÓŁEM	UDZIAŁ DZIECI W WIEKU DO LAT 17, NA KTÓRE RODZICE OTRZYMUJĄ ZASIŁEK RODZINNY W OGÓLNEJ LICZBIE DZIECI W TYM WIEKU
2009r.				
powiat olsz.	7687	5409	12,8	47,6
gmina Gietrzwałd	334	271	14,2	43,9
2010r.				
powiat olsz.	7574	5364	12,3	44,2
gmina Gietrzwałd	364	254	12,3	37,6
2011r.				
powiat olsz.	7801	5262	11,5	41,4

	BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI OGÓŁEM	GOSPODARSTWA DOMOWE KORZYSTAJĄCE ZE ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ	UDZIAŁ OSÓB W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH ZE ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ W LUDNOŚCI OGÓŁEM	UDZIAŁ DZIECI W WIEKU DO LAT 17, NA KTÓRE RODZICE OTRZYMUJĄ ZASIŁEK RODZINNY W OGÓLNEJ LICZBIE DZIECI W TYM WIEKU
gmina Gietrzwałd	348	229	10,2	34,3
2012r.				
powiat olsz.	8488	5390	11,5	38,1
gmina Gietrzwałd	388	238	10,3	31,4
2013r.				
powiat olsz.	8949	5798	12,1	36,2
gmina Gietrzwałd	401	234	9,7	30

W latach 2009-2011 wydatki budżetu gminy Gietrzwałd na zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zmalały. W 2009r. przedmiotowe wydatki stanowiły 324 541,32 zł. W 2011r. – 165 411,73 zł.

Prognoza

Reasumując, w najbliższych latach w gminie Gietrzwałd będzie obserwowany wzrost liczby mieszkańców - co będzie związane z trendem polegającym na napływie i osiedlaniu się ludności z miasta Olsztyn.

Tereny gminy są położone w bliskiej odległości do Olsztyna, dobrze skomunikowane, działki budowlane są położone atrakcyjnie, na terenie gminy występują atrakcyjne walory przyrodnicze i krajobrazowe. Nowo wydzielone działki budowlane w atrakcyjnej okolicy będą systematycznie wyprzedawane i zabudowywane, głównie przez obecnych mieszkańców Olsztyna.

Prognozuje się stały napływ ludności na tereny gminy spowodowany m. in. znaczną liczbą działek inwestycyjnych na sprzedaż, przeznaczonych pod budownictwo jednorodzinne. Prognozuje się, iż rozwój funkcji mieszkalnej jednorodzinnej i rekreacji indywidualnej w miejscowościach takich jak: Gronity, Naterki czy Sząbruk. Nie przewiduje się takiej sytuacji w miejscowościach oddalonych od Olsztyna, oddalonych od drogi krajowej nr 16 np. w Łęgutach, Parwólkach czy Jadaminach.

Przewiduje się natomiast spadek liczby rodowitych mieszkańców gminy, szczególnie osób młodych. Migracje będą miały przyczynę zarobkową (w poszukiwaniu pracy) czy edukacyjną (wyjazd na uczelnie wyższe).

8 GOSPODARKA

Gmina Gietrzwałd ma charakter rolniczo-przemysłowy. Podstawową funkcją rozwoju jest rolnictwo oraz działalność produkcyjno-usługowa.

W ostatnich latach w gminie Gietrzwałd obserwowano coroczny wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON. Na koniec 2013r. na terenie gminy Gietrzwałd było zarejestrowanych w rejestrze REGON 611 podmiotów gospodarki narodowej. Zdecydowana większość z nich bo aż 592 należało do sektora prywatnego. Zaledwie 19 podmiotów zaliczało się do sektora publicznego. 468 osób fizycznych prowadziło działalność gospodarczą.

Liczba podmiotów z sektora publicznego w badanych latach 2009-2017 utrzymywała się na jednakowym poziomie tj. 482 podmioty w 2009r., 611 podmiotów w 2013r. i 689 w 2017 r..

Liczba podmiotów zaliczonych do sektora prywatnego wzrosła w analizowanym okresie o ponad 100. W 2017r. wzrosła również liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą o 31 w porównaniu z rokiem poprzednim.

Tabela 15.

Zmiany liczby podmiotów gospodarki narodowej w gminie Gietrzwałd w latach 2009-2013

	2009r.	2010r.	2011r.	2012r.	2013r.	2017
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	482	516	541	576	611	689
w tym sektor publiczny	18	18	18	19	19	19
w tym sektor prywatny	464	498	523	557	592	670
Podmioty wg. PKD 2007 - ogółem	482	516	541	576	611	689
w tym rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	37	41	44	49	50	42
w tym przemysł i budownictwo	105	113	130	129	137	143
w tym pozostała działalność	340	362	367	398	424	504
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg. sekcji PKD 2007	b.d.	b.d.	b.d.	437	468	653

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Jedną z przyczyn rosnącej liczby podmiotów może być obserwowany w ostatnich latach napływ ludności z Olsztyna. Wielu napływowych mieszkańców prowadzi własną działalność gospodarczą - szczególnie w miejscu zamieszkania (domu). Dodatkowo rozwój terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej stanowi bodziec do lokalizacji usług i przedsiębiorstw związanych z obsługą tych terenów.

W 2017r. w gminie Gietrzwałd 653 osób fizycznych prowadziło działalność gospodarczą (sektor prywatny) co dawało 9 miejsce gminie w klasyfikacji gmin powiatu olsztyńskiego (tabela nr 16). Największa liczba osób fizycznych prowadzących działalność była w gminach: Dywity, Barczewo i Biskupiec. Należy mieć na uwadze, iż gminy: Barczewo, Biskupiec, Dobre Miasto, Olsztynek i Jeziorany to gminy miejsko-wiejskie a przeważnie to miasto jest głównym miejscem lokalizacji działalności gospodarczej i usług, a nie teren wiejski. W miastach liczba działających podmiotów gospodarki narodowej może być większa z uwagi na większe zagęszczenie ludności a co za tym idzie większe zapotrzebowanie na punkty usługowe służące zaspokojeniu podstawowych potrzeb mieszkańców.

Tabela 16.

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w gminie Gietrzwałd w porównaniu do sytuacji w pozostałych gminach powiatu

L. P.	GMINA	OSOBY FIZYCZNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ (SEKTOR PRYWATNY)
1	Stawiguda	856
2	Dywity	1167
3	Jonkowo	586
4	Gietrzwałd	468
5	Purda	559
6	Olsztynek	833
7	Barczewo	1117
8	Dobre Miasto	805

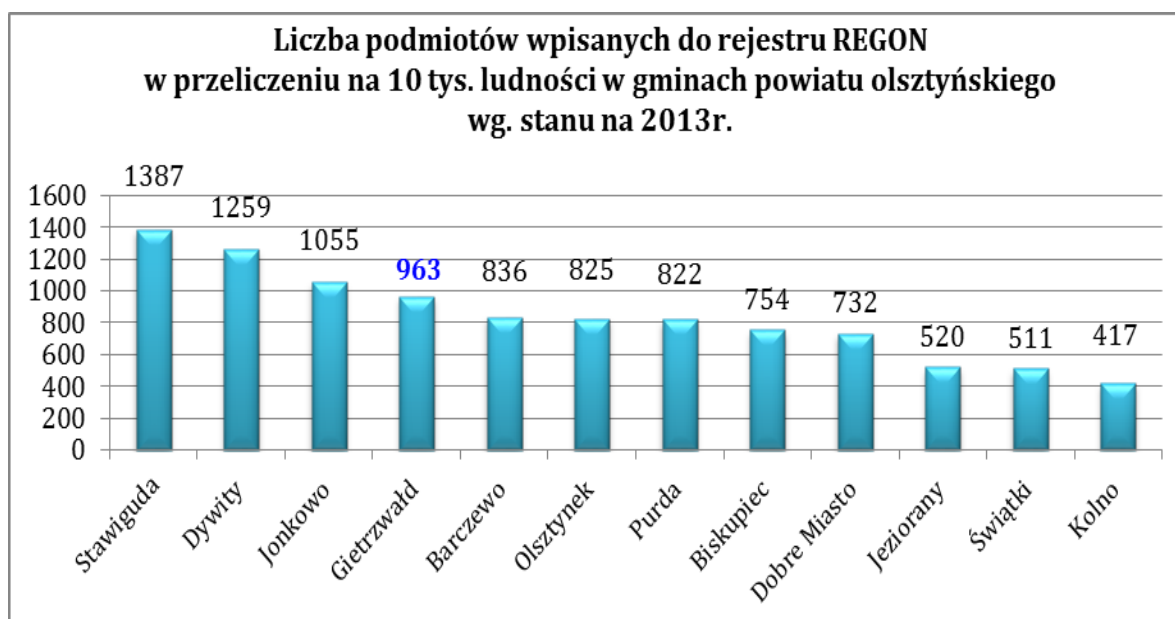
9	Biskupiec	1037
10	Świątki	167
11	Jeziorany	289
12	Kolno	96

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, stan na koniec 2013r.

Gmina Gietrzwałd zajmuje również 4. miejsce w powiecie pod względem liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności (wykres nr 5) oraz 2. miejsce w klasyfikacji pod względem liczby nowo zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (tabela nr 17).

Wykres 5.

Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminach powiatu olsztyńskiego w 2013r.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Tabela 17.

Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w gminach powiatu olsztyńskiego w 2013r.

L. P.	GMINA	NOWO ZAREJESTROWANE FUNDACJE, STOWARZYSZENIA, ORGANIZACJE SPOŁECZNE NA 10 TYS. MIESZKAŃCÓW
1	Jeziorany i Stawiguda	4
2	Gietrzwałd	3
3	Biskupiec i Purda	2
4	Barczewo, Dobre Miasto, Dywity, Jonkowo i Olsztynek	1
5	Kolno i Świątki	0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, stan na 2013r.

9 TURYSTYKA

Atrakcje turystyczne na terenie gminy Gietrzwałd

Największą atrakcją turystyczną na terenie gminy Gietrzwałd jest Sanktuarium Maryjne w Gietrzwałdzie - neogotycki kościół z XV wieku wraz z piękną drewnianą Pietą z 1425r. Najważniejsze miejsce w całym obiekcie sanktuarijnym stanowi Kapliczka Objawień. Na terenie Sanktuarium znajduje się Droga Krzyżowa usytuowana malowniczo na skraju lasu oraz Aleja Różańcowa prowadząca do Cudownego Źródełka. Obiekt posiada własną bazę noclegową - Dom Pielgrzyma i Dom Rekolekcyjny. Ciekawym przedsięwzięciem były zrealizowane w ostatnich latach Ogrody Gietrzwałdzie. Nowe tereny rekreacyjne można podzielić na kilka części. „Ogród nad rzeką”, czyli zielony pasaż, będący otoczeniem dużej pętli gietrzwałdzkiej - trasy spacerowej wyznaczonej w ramach projektu, „bulwar targowy” - placyk widokowo-targowy z ławami-kramami dla drobnych wystawców, „bulwar nad rzeką” - trakt spacerowy z zatoczką widokową oraz nowym pięknym mostem nad Giłwą oraz „ogród na wzgórzu” - czyli zbocze widokowe z amfiteatrem i zapleczem, wyposażone w miejsca postojowe. Przebudowano również jeden ze starych budynków przy ul. Spacerowej, który teraz stanie się domem pracy twórczej czyli pracownią artystyczną. Zmianom uległa również sama ulica Spacerowa: jest nowa nawierzchnia, parkan, parking.

Ponadto na gości czeka pomost dla kajaków, fontanna z wodopojem, unikalne rzeźby, plac zabaw dla małych dzieci czy miejsce na rodzinny grill. Z elementów funkcjonalnych należy wymienić ciąg komunikacyjny dla niepełnosprawnych, platformy i tarasy widokowe, nowe sanitariaty, schody, słupy na afisze, stylowe lampy i ławki parkowe oraz dodatkowe kosze na śmieci. Ogólnie inwestycja obejmuje obszar 16 tys. m².

Na turystów czekają też atrakcje zlokalizowane w innych miejscowościach. Na uwagę zasługuje również jeden z najstarszych kościołów na Warmii - Kościół pw. św. Mikołaja w Sząbruku. Kościół wybudowano pod koniec XV wieku. W kolejnych wiekach m. in. dobudowano wieżę, założono strop a też dobudowano nowy kościół trójnawowy. Strop i sufit kościoła zdobią **malowidła**, a okna witraże.

Wieża obronne w Tomarynach to kolejna atrakcja na mapie gminy Gietrzwałd. Zbudowane na przełomie **XIX i XX** wieku. Tego typu budowla miała zazwyczaj na celu ochronę strategicznych punktów typu most czy kolej. To wojskowa, ufortyfikowana budowla lub schron bojowy ze strzelnicami, który służył do samodzielnej obrony.

Pałac usytuowany na wzgórzu, w malowniczej wsi Grazyń to kolejny ciekawy obiekt turystyczny. Rezydencja zbudowana na planie prostokąta otoczona parkiem krajobrazowym z zachowanym w całości założeniem folwarczym z XIX wieku.

W Łęgutach zwiedzimy dwór z XIX wieku.

W Naterkach znajduje się zaś Skansen maszyn rolniczych o unikalnej kolekcji ponad 200 kieratów, z drewnianymi młockarniami, maszynami z początków XX wieku, czy zabytkowym wiatrakiem typu koźlak z 1899 r. Naterki to również miejscowość gdzie swą siedzibę ma klub golfowy. To luksusowy ośrodek hotelowo-golfowy, który powstał w celu stworzenia swoim gościom najlepszych warunków do nauki gry w golfa oraz wypoczynku.

Leśne Arboretum w Kudypach to ogród botaniczny zawierający kolekcję drzew i krzewów. Wielowiekowy drzewostan, około 1000 gatunków drzew i krzewów, oczka wodne, kładki, mostki i zadaszenia - to główne atuty Arboretum. Nadleśnictwo Kudypy zaprasza na ścieżki przyrodniczo-dydaktyczne oraz do Ośrodka Edukacji Leśnej „Kudypska Polana”.

Na drodze Woryty-Gietrzwałd utworzono Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd - Woryty mający na celu głównie ochronę przyrodniczą alei drzew.

Warto również zwrócić uwagę na krajobraz i zabudowę typową dla Warmii - historyczne układy ruralistyczne (opisane we wcześniejszej części przedmiotowego opracowania), przydrożne kapliczki i krzyże, aleje drzew wzdłuż dróg. Szczególną uwagę zwraca się na fakt, iż w większych wsiach występuje po kilka kapliczek warmińskich. Stanowią one

symbol Warmii, element rozpoznawczy tego regionu. W gminie znajdziemy ponad 70 kapliczek, niektóre są nawet z dzwonami.

Gmina Gietrzwałd to również tereny leśne i jeziora. W granicach administracyjnych gminy znajduje się kilkanaście jezior. Turystom jest udostępniona bogata oferta noclegowa: od zabudowy rekreacji indywidualnej, przez pola kempingowe, pola namiotowe, campingi, letniska, gospodarstwa agroturystyczne po ośrodki wypoczynkowe i hotele. Na terenie gminy istnieją też wypożyczalnie sprzętu wodnego i stadniny koni. Co roku Gminę odwiedza ok. miliona turystów. To doskonałe miejsce wypoczynku dla wędkarzy i wodniaków (jeziora, szlak kajakowy), piechurów (szlaki i rowerzystów (szlaki rowerowe)).

Fotografia 5.

Charakterystyczna warmińska kapliczka przydrożna zlokalizowana w gminie Gietrzwałd

W poniższej tabeli nr 18 podano liczbę osób korzystającą z noclegów, liczbę turystycznych obiektów noclegowych oraz liczbę miejsc noclegowych w poszczególnych gminach powiatu olsztyńskiego.

Tabela 18.

Turystyka w gminie Gietrzwałd na tle turystyki w powiecie olsztyńskim

GMINA POWIATU OLSZTYŃSKIEGO	LICZBA OSÓB KORZYSTAJĄCA Z NOCLEGÓW W OKRESIE I- XII 2013R.	LICZBA TURYSTYCZNYCH OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH W VII 2013R.	LICZBA MIEJSC NOCLEGOWYCH W VII 2013R.
Barczewo	23470	6	774
Stawiguda	15728	6	551
Olsztynek	12570	11	1249
Gietrzwałd	9513	9	630
Purda	8563	9	1044
Kolno	5014	2	260
Biskupiec	3652	6	124
Jonkowo	366	0	0
Dywity	310	1	14

Jeziorany	198	2	46
Dobre Miasto	137	1	20
Świątki	0	0	0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Region Warmii

Z Gietrzwałdu można wyjeżdżać do atrakcyjnych miejsc położonych w obrębie Warmii, Mazur i Powiśla. Zwiedzając liczne miejscowości o szczególnych walorach dziedzictwa kulturowego tej ziemi. Warto wymienić tu: Kościół Katedralny i Zamek w Olsztynie - mocno związany z wielkim astronomem Mikołajem Kopernikiem, Zamek w Lidzbarku Warmińskim i Kolegiata w Dobrym Mieście oraz pięknie wkomponowaną w krajobraz Drogę Krzyżową w Głotowie koło Dobrego Miasta, Barokowy Kościół w Świętej Lipce, Stoczek Warmiński, katedra Fromborska i Zalew Wiślan.

Piękno krainy Warmii podkreślają ciekawe obiekty architektoniczne, gotyckie kościoły, zamki obronne, urokliwe kapliczki obronne, parki i pałace. Region kusi malowniczym krajobrazem oraz unikalnym środowiskiem przyrodniczym, które w części wchodzi w skład obszaru Zielone Płuca Polski. Tutaj można poznać ciekawą roślinność i osobliwe zwyczaje jeleni, dzików, bobrów, żurawi, bocianów, łabędzi oraz szczególnie chronionych orłów bielików. Naturalne nieskażone środowisko stwarza świetne warunki przyrodolecnicze. W licznych gospodarstwach agroturystycznych regionu można spędzać czas w sposób niekonwencjonalny poprawiając zdrowie i kondycję fizyczną, a w ciszy wiejskiej odpoczywać i wzmacniać więzi rodzinne.

10 INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Usługi

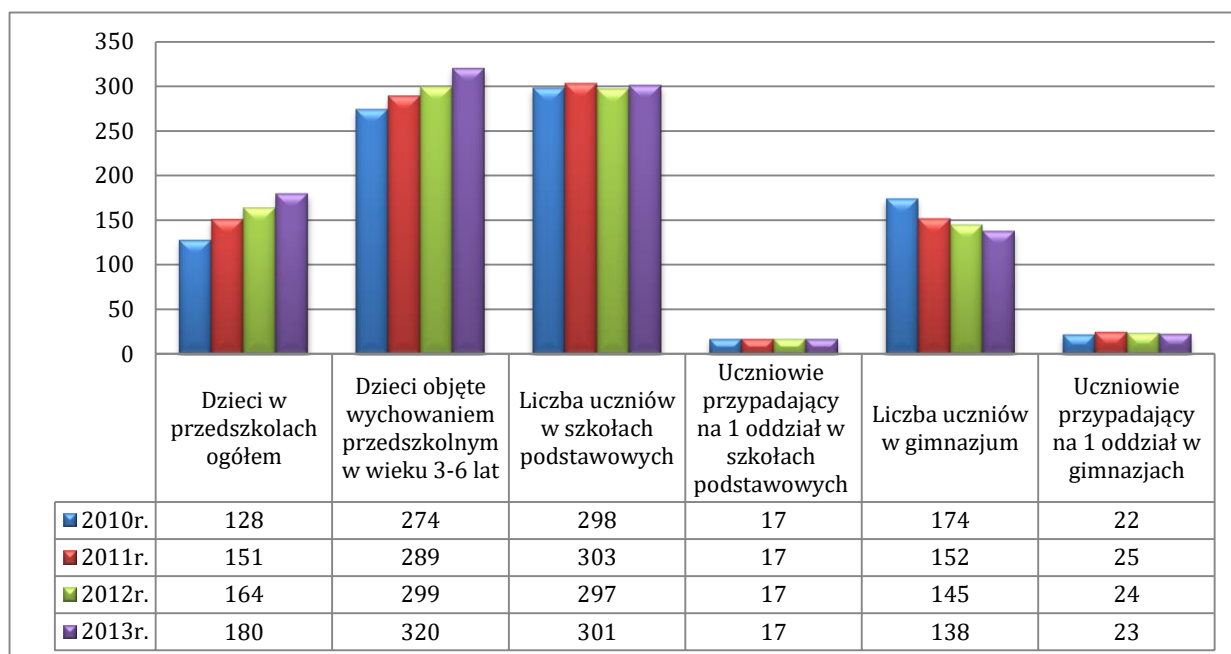
Siedziba Urzędu Gminy i Posterunek Policji znajdują się w miejscowości Gietrzwałd. Największe nagromadzenie liczby punktów usługowych (sklepy, punkty gastronomiczne, inne punkty usługowe) występuje w Gietrzwałdzie, Biesalu, Sząbruku i Unieszewie. Wymienione miejscowości są największymi sołectwami w gminie Gietrzwałd. W miejscowości Kudypy swą siedzibę ma Nadleśnictwo Kudypy.

Oświata

Na terenie Gminy funkcjonuje dobrze zorganizowana sieć szkół. Edukacja na poziomie szkolnictwa podstawowego odbywa się w trzech obwodach szkolnych. W Gminie funkcjonuje jedno Gimnazjum - w Gietrzwałdzie oraz trzy Zespoły Szkolno – Przedszkolne: w Biesalu, Gietrzwałdzie i Sząbruku. W 2011r. utworzono jeszcze jedno przedszkole - Przedszkole Niepubliczne „Jaś i Małgosia” w miejscowości Sząbruk.

Dane pokazane w poniższej tabeli odnośnie przedszkoli wykazują rosnącą stale od 2010r. liczbę dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Prognozuje się, że liczba przedszkoli w okresie perspektywnym przy zachowanym dodatnim saldzie migracji i dodatnim przyroście naturalnym, może okazać się niedostateczna w stosunku do przyszłych potrzeb.

W ostatnich 4 latach liczba uczniów szkół podstawowych utrzymywała się na stabilnym poziomie. Liczba uczniów w gimnazjum w Gietrzwałdzie wykazywała tendencję malejącą i spadła od 174 uczniów w 2010r. do 138 uczniów w 2013r. Jedną z hipotetycznych przyczyn mających wpływ na zaistniałą sytuację może być fakt dojeżdżania i odbywania nauki w gimnazjach w pobliskim Olsztynie.

Wykres 6.**Liczba dzieci w przedszkolach i uczniów w gminie Gietrzwałd w latach 2010-2013**

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Kultura i sport

Na terenie gminy funkcjonują aż trzy domy kultury: Gminny Ośrodek Kultury w Gietrzwałdzie, Wiejski Dom Kultury w Biesalu, Wiejski Dom Kultury w Sząbruku. Jest to fakt pozytywny i rzadko obecnie praktykowany przez samorządy lokalne na terenie województwa. W ramach tych instytucji działają między innymi pracownice plastyczne, teatralne, muzyczne i rytmiczne. Organizowane są różnego rodzaju zajęcia, imprezy cykliczne i okolicznościowe: wystawy, galerie, konkursy plastyczne, aukcje, bale i koncerty.

Ponadto w Gminie funkcjonuje kilkanaście organizacji (głównie stowarzyszeń i fundacji) – ich wykaz zamieszczono w poniższej tabeli nr 19:

Tabela 19.**Wykaz organizacji działających na terenie gminy Gietrzwałd**

L. p.	ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE NA TERENIE GMINY GIETRZWAŁD	SIEDZIBA
1	Stowarzyszenie Właścicieli i Współwłaścicieli „Osiedla WIDOK”	Łupstych
2	Gminny Klub Sportowy Gietrzwałd-Unieszewo	Sząbruk
3	Rentyńskie Stowarzyszenie Ekologiczne GŁWA	Renty
4	Stowarzyszenie „Garian” w Gronitach	Gronity
5	Stowarzyszenie Woryty	Woryty
6	Grupa Nieformalna U-BABKI	Unieszewo
7	Towarzystwo Unieszewian Bardzo Aktywnych	Unieszewo

8	Stowarzyszenie „Piękny Most” w Sząbruku	Sząbruk
9	Naterkowska Inicjatywa Kobiet	Naterki
10	Stowarzyszenie Kulturalno-Sportowe DIAMENT	Naterki
11	„Oczyrna Dziecka” Fundacja Pomocy Dzieciom	Woryty
12	Fundacja Przyjaciół Sanktuarium Matki Bożej Gietrzwałdzkiej	Gietrzwałd
13	Stowarzyszenie Gietrzwałd	Gietrzwałd
14	Stowarzyszenie Miłośników Łupstycha „ABISTIKS”	Łupstych
15	Stowarzyszenie Przyjaciół Biesala	Biesal
16	Stowarzyszenie Guzowy Piec	Guzowy Piec
17	Fundacja Pomocy Dzieciom – Hipoterapia „Galopem po zdrowie”	Olsztyn-Gietrzwałd

Źródło: Dane własne Urzędu Gminy Gietrzwałd

Cztery z wymienionych w tabeli organizacji posiada siedziby poza granicami gminy, ale działalność prowadzą na terenie gminy Gietrzwałd.

Większość organizacji stanowią organizacje opierające się na pracy własnej swoich członków i wolontariuszy. Pracownicy są zatrudniani sporadycznie i zazwyczaj okresowo w celu realizacji jednego, danego projektu. Głównymi kierunkami działań są:

- rozwój społeczny gminy i poszczególnych miejscowości;
- edukacja (zajęcia świetlicowe, szkolne grupy teatralne, warsztaty dla dorosłych);
- zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, tradycji Warmii i Mazur (organizacja lokalnych festynów, świąt wsi, tradycyjnego spotkania byłych i obecnych mieszkańców Warmii - czego przykładem może być mecz Polska-Niemcy rozgrywany w Naterkach);
- współpraca z innymi społecznościami;
- sport, rekreacja i turystyka i ekologia (udział w rozgrywkach ligowych piłki nożnej od juniora po seniora, rajdy piesze, spływy kajakowe).

Podstawowym źródłem finansowania działań, które realizują organizacje są dotacje z budżetu lokalnego samorządu lub innych źródeł, zbiórki publiczne, środki pozyskiwane od sponsorów oraz składki członkowskie.

Warto wspomnieć, iż współpraca odbywa się również z organizacjami zlokalizowanymi na terenie innych gmin:

- Fundacja Albatros – Bukwałd, gmina Dywity;
- Fundacja Rozwoju Regionu Łukta – Łukta, gmina Łukta;
- Olsztyńskie Centrum Organizacji Pozarządowych – Olsztyn;
- Stowarzyszenie ESWIP – Elbląg;
- Związek Stowarzyszeń „Kraina Drwący i Pasłęki” – gmina Łukta (gmina Gietrzwałd jest członkiem zarządu związku);
- Ostródzkie Stowarzyszenie Kulturowe „Sasina”.

Wszystkie wydarzenia i osiągnięcia Gminy opisywane są w „Gazecie Gietrzwałdzkiej”, dwutygodniku ukazującym się w nakładzie 550 egzemplarzy. Dwutygodnik zamieszcza artykuły, komentarze, wywiady, reportaże, ogłoszenia oraz wszelkie zaproszenia na imprezy kulturalne i sportowe na terenie Gminy. Od 12 lat działa amatorski teatr o nazwie „Wspaniały teatr bez nazwy”, który mieszkańcom Gminy w ciągłej działalności zapewnia dobrą zabawę i sztukę aktorską na właściwym poziomie.

Urządzenia sportowe (stadion, boisko) znajdują się we wszystkich większych miejscowościach. Obiekty te są w średnim stanie technicznym, wymagają prac urządzeniowych (ogrodzenia, budowy zaplecza i odpowiednich urządzeń). Na terenie gminy funkcjonują dwa boiska orliki: Sząbrucki Orlik i Biesalski Orlik.

Niezadawalający jest stan sanitarny i porządkowy plaży i kąpieliska w Rentynach. Na terenie gminy znajdują się również plaże wiejskie i place zabaw.

Pomoc społeczna

W Grazymach funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej, podlegający Starostwu Powiatowemu. Jest to placówka opiekuńcza przeznaczona dla upośledzonych mężczyzn i dysponuje 94 miejscami. W ramach zadań zleconych Gminie w dziedzinie pomocy społecznej udziela pomocy w formie: zasiłków stałych, zasiłków okresowych i składek na ubezpieczenie zdrowotne.

W Biesalu znajduje się Dom Seniora – Mazury „Młodzi Duchem”. Dom Opieki zapewnia miejsca dla osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych. Udzielane są świadczenia w zakresie opieki, pielęgnacji czy rehabilitacji.

W 2013r. ze środowiskowej pomocy społecznej korzystało 228 gospodarstw domowych. Oznacza to spadek w porównaniu z 2012r. kiedy to liczba przedmiotowych gospodarstw kształtowała się na poziomie 232. W 2013 r. 193 rodziny z terenu gminy Gietrzwałd otrzymywały zasiłki rodzinne na dzieci.

W odniesieniu do sytuacji w innych gminach powiatu olsztyńskiego – sytuacja w gminie Gietrzwałd przedstawia się dobrze.

Opieka zdrowotna

W 2012r. na terenie gminy funkcjonowały 3 przychodnie świadczące ambulatoryjną opiekę zdrowotną. Znajdowały się w miejscowościach: Gietrzwałd, Sząbruk i Biesal.

Bezpieczeństwo publiczne

Gmina Gietrzwałd ma obowiązek do zapewnienia porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego. W ramach tej ustawy Gmina nawiązała współpracę z lokalnymi służbami (Policja) oraz wspiera działalność OSP i zabezpiecza niezbędną infrastrukturę techniczną poprzez Zarząd Oddziału Gminnego OSP w swojej strukturze.

W Gietrzwałdzie znajduje się Posterunek Policji Komisariatu Policji z Olsztynku, KMP w Olsztynie.

Dokonując oceny zagrożeń występujących na terenie działania Komisariatu Policji w Gietrzwałdzie należy stwierdzić, że nie odnotowano tu szczególnego zagrożenia przestępczością zorganizowaną. Współpraca w zakresie zadań policji układa się z Urzędem Gminy Gietrzwałd bardzo dobrze.

Na terenie Gminy współpracuje z nią sześć jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej w: Sząbruku, Unieszewie, Nagładach, Gietrzwałdzie, Worytach, Biesalu.

Zagrożenie pożarami dotyczy przede wszystkim kompleksów leśnych, zajmujących blisko 50,0% obszaru Gminy. Głównym elementem działalności operacyjnej jednostek gaśniczych jest skuteczny udział w gaszeniu pożarów, usuwaniu miejscowych zagrożeń, skutków wypadków drogowych, a także uczestnictwo w ćwiczeniach taktyczno - bojowych. Środki finansowe na ochronę przeciwpożarową w Gminie przyznawane są ze środków budżetowych Gminy.

Strażnice Ochotniczej Straży Pożarnej zlokalizowane są w miejscowościach: Gietrzwałd, Biesal, Sząbruk, Woryty, Nagłady i Unieszewo.

Cmentarze

W zarządzie gminy są trzy cmentarze komunalne: w Rapatach, BiFesalu i Guzowym Piecu. Są też 4 cmentarze parafialne: w Gietrzwałdzie, Biesalu, Sząbruku i Łęgutach. Cmentarze parafialne dysponują rezerwą terenową.

Tabela 20.**Wykaz cmentarzy zlokalizowanych w gminie**

CMENTARZE NA TERENIE GMINY GIETRZWAŁD			
L. p.	Miejscowość	Nazwa	Charakterystyka
1	Biesal	ewangelicki	Na płaskim terenie w centrum wsi, cmentarz komunalny
2	Biesal	katolicki/ d. ewangelicki	W centrum wsi na wzniesieniu koło kościoła, cmentarz komunalny
3	Barduń	ewangelicki	W głębi lasu
4	Gietrzwałd	katolicki/ d. ewangelicki	Na wzgórzu poza wsią, z kościołem połączony drogą asfaltową i polną
5	Guzowy Piec	ewangelicki	We wsi na wzniesieniu, cmentarz komunalny, czynny
6	Łęguty	ewangelicki	Na wzniesieniu, we wsi koło kościoła, przy drodze asfaltowej
7	Łęguty	ewangelicki	Przy kościele ewangelickim
8	Parwółki	ewangelicki	W środku lasu na polance
9	Rapaty	ewangelicki	Na stoku, za wsią, cmentarz komunalny działka o nr ew. 94, cmentarz czynny
10	Śródka	ewangelicki	Ewangelicki, cmentarz komunalny działka o nr ew. 57, cmentarz nieczynny – zakaz pochówku
11	Sząbruk	katolicki	Na wzniesieniu we wsi

Źródło: Dane Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i dane własne Urzędu gminy Gietrzwałd

11 ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

Na terenie gminy Gietrzwałd funkcjonują 543 gospodarstwa rolne (tabela nr 21). Około 60 % ogólnej liczby wszystkich gospodarstw stanowią gospodarstwa o powierzchni do 5 ha. Prawie 20 % stanowią te o powierzchni wynoszącej minimum 10 ha.

Tabela 21.**Liczba gospodarstw rolnych w gminie Gietrzwałd**

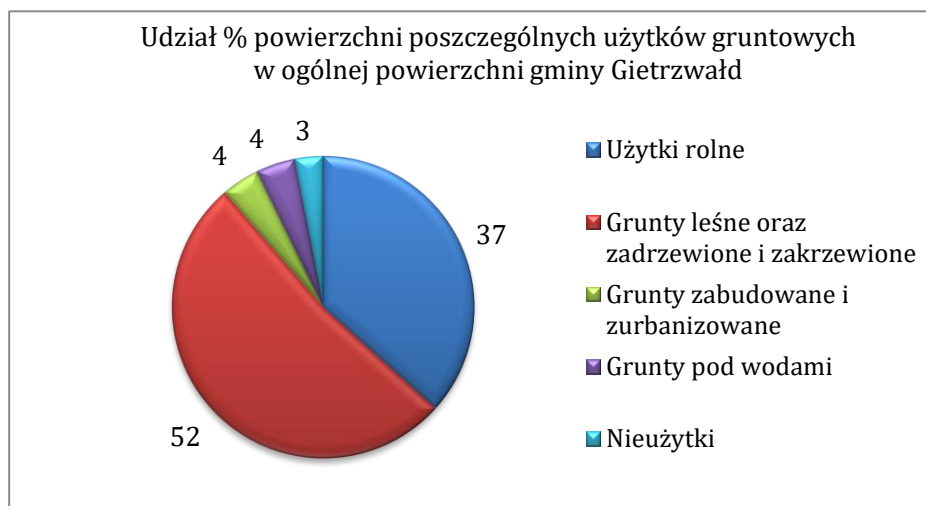
LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH W GMINIE GIETRZWAŁD	
Liczba gospodarstw rolnych ogółem	543
Podział na grupy obszarowe:	
gospodarstwa do 1 ha włącznie	19
gospodarstwa 1 ha - 5 ha	315
gospodarstwa 5 ha - 10 ha	107
gospodarstwa 10 ha - 15 ha	34
gospodarstwa 15 ha i więcej	68

Źródło: Dane własne Urzędu gminy Gietrzwałd, stan na XII 2014r.

Udział procentowy poszczególnych grup użytków gruntowych w gminie Gietrzwałd prezentuje poniższy wykres nr 7:

Wykres 7.

Udział procentowy poszczególnych użytków gruntowych w ogólnej powierzchni gminy

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Charakterystyka funkcji rolniczej wybranych miejscowościach

Najkorzystniejsze warunki do rozwoju rolnictwa występują w środkowej części gminy. Dobre gleby (kompleks pszeniczny dobry, z szerokim wachlarzem doboru roślin uprawnych jak pszenica, buraki cukrowe, rzepak i inne), mniejsza niż na pozostałym obszarze gminy wrażliwość terenu na antropopresję, oraz korzystne warunki ekonomiczne (dobre powiązanie komunikacyjne oraz niewielka odległość terenu gminy od miasta Olsztyna - to zespół cech, który sprzyja rozwojowi rolnictwa.

Na obszarze tym występują korzystne warunki do powstawania gospodarstw farmerskich o powierzchni 100 ha i więcej lub specjalistycznych na mniejszych arealach. Jest to obszar obrębów geodezyjnych: Łajsy, Sząbruk, Biesal, Gietrzwałd, Nagłady, Unieszewo, Łęguty.

Na pozostałym obszarze gminy gospodarstwa rolne będą uzupełnieniem funkcji turystycznej lub odwrotnie - w zależności od lokalnych warunków.

W miejscowości Łęguty głównym lokalnym pracodawcą jest firma BGW HOLDING Sp. z o.o. Gospodarstwo Rolne, które przejęło obiekty i grunty po byłym PGR i zajmuje się wyłącznie produkcją roślinną oraz firma „KLAR” Sp. z o.o. Wskazane Gospodarstwo Rolne zajmuje się tylko produkcją roślinną - 316 ha jest obsadzone orzechem włoskim a pozostała część to pola uprawne.

Rolniczy charakter ma wieś Unieszewo. Na terenie miejscowości przeważają gleby brunatne wytworzone z glin, średnio zwarte i ciężkie. Rolnictwem zajmuje się 11 indywidualnych gospodarstw rolnych. Średnia wielkość gospodarstwa wynosi 25 ha. W uprawach rolnych przeważają zboża (pszenżyto, owies, mieszanki zbożowe), ziemniaki, rzepak. Płody rolne dostarczane są na giełdy lub targowiska miejskie. Chowem zwierząt gospodarskich (drobiu, bydła mlecznego, oraz trzody chlewnej) zajmuje się niewiele gospodarstw.

Na terenie miejscowości Biesal nie ma indywidualnych gospodarstw rolnych a grunty orne są dzierżawione przez Gospodarstwo Rolne „Rolajsy”. Funkcjonuje też zakład hodowli indyków, który jest filią zakładu „Indykpol” z siedzibą w Olsztynie.

Wieś Naterki utraciła charakter rolniczy. Rolnictwo nie jest mocno rozwiniętą gałęzią sektora produkcyjno-usługowego. Pojedyncze gospodarstwa rolne służą raczej zaspokajaniu

potrzeb mieszkańców niż dużej działalności gospodarczej. Obecnie Naterki pełnią funkcję mieszkalną i wypoczynkowo-rekreacyjną.

Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju rolnictwa w gminie i prognoza zmian

Położenie gminy Gietrzwałd w tzw. „strefie żywicielskiej” aglomeracji miejskiej Olsztyna ukierunkowało większość gospodarstw na produkcję wielokierunkową ze specjalizacją wynikającą z istniejących rynków zbytu. Ponadto na obszarze gminy wytworzyły się ośrodki produkcji rolnej z wyspecjalizowanymi gospodarstwami rolnymi.

Największe gospodarstwa rolne funkcjonujące na terenie gminy Gietrzwałd specjalizują się głównie w hodowli indyków i produkcji zbóż paszowych.

Kierunek drobiarski związany jest w dużej mierze z silnym oddziaływaniem miasta na kierunki rozwoju funkcji gospodarczych na obszarze przyległym. Jest to zjawisko korzystne, gdyż świadczy o dostosowaniu się obszaru gminy do gospodarki rynkowej, w której decydujące znaczenie ma rynek zbytu, a nie system nakazowo rozdzielczy.

Analiza powyższych uwarunkowań rozwoju rolnictwa na obszarze gminy pozwala na wyodrębnienie na jej obszarze terenów o preferencjach do rozwoju gospodarstw o charakterze farmerskim. Jest to obszar położony w środkowej części gminy. Na obszarze tym znajdują się znaczne rezerwy gruntów rolnych do zagospodarowania, będące w zasobach AWRSP. Jest to także obszar o najkorzystniejszych w gminie warunkach przyrodniczo rolniczych i stosunkowo najmniejszych ograniczeniach ze względu na wrażliwość terenu na antropopresję.

Na pozostałym obszarze gminy uwarunkowania przyrodnicze stwarzają szereg ograniczeń do produkcji rolnej wynikających z wrażliwości obszaru na antropopresję oraz z funkcji ochronnych terenu. Obszar ten preferowany jest do rozwoju rolnictwa ekologicznego (zintegrowanego).

Gietrzwałd to gmina o bardzo wysokiej lesistości, dużej jeziorności oraz niskim udziale użytków rolnych. Mało korzystna sytuacja jest w udziale użytków zielonych w powierzchni użytków rolnych. Jest to ograniczenie do hodowli przeżuwaczy oraz wymusza większy udział roślin pastewnych w strukturze zasiewów. Innym ograniczeniem rozwoju produkcji zwierzęcej (niska obsada w hodowli bydła) są nieuregulowane stosunki wodne. Znaczna ilość użytków rolnych wymagająca uregulowania stosunków wodnych (zmeliorowania).

Rolnictwo

Funkcja rolnicza w gospodarstwach małych (tj. o powierzchni wynoszącej maksymalnie 5 ha) będzie miała perspektywy rozwoju jedynie w powiązaniu z funkcją turystyczną (agroturystyka). W innych przypadkach istnienie i funkcjonowanie gospodarstw o tak małym areale gruntów jest nieekonomiczne.

Gmina Gietrzwałd posiada predyspozycje do rozwoju funkcji agroturystycznej: walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe czy Sanktuarium Maryjne z miejscem Objawień będące krajowym miejscem kultu religijnego.

12 LEŚNA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

Lesistość

Lesistość gminy jest wysoka. Według Rocznika Statystycznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego za rok 2013 (wg. stanu na 31.12.2012r.) grunty leśne zajmują 49,9 % jej powierzchni (tabela nr 22). Dla porównania lesistość województwa warmińsko-mazurskiego wynosi 30,9 %. Grunty leśne w gminie Gietrzwałd zajmują 8901,1 ha z czego 8605,7 ha zajmują lasy. Właścicielem ponad 96 % ogólnej powierzchni lasów jest Skarb Państwa. Powierzchnia lasów zwiększa się corocznie - ulegają bowiem zalesieniu nieużytki rolne, jak również prowadzi się odnawianie lasu na wyrębach. Dla porównania - na początku 2014r. lasy zajmowały już 8 897 ha a grunty zadrzewione i zakrzewione – 76 ha.

Tabela 22.

Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Gietrzwałd

Dane wg. stanu na 31.12.2012r.	Gmina Gietrzwałd
Grunty leśne [ha]	8901,1
W tym lasy [ha]	8605,7
Grunty leśne – własność prywatna [ha]	601,7
Grunty leśne – własność Skarbu Państwa [ha]	8296,8
Grunty leśne – własność gmin [ha]	2,6
Lesistość w %	49,9
Powierzchnia gruntów nieleśnych przeznaczonych do zalesienia [ha]	17,8

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego – 2013

Powierzchnia lasów to w większości zwarty kompleks leśny, ciągnący się z północno-wschodniej części Gminy w stronę Jonkowa, a w południowo-zachodniej w stronę Ostródy i Olsztyńska.

Lasy Gminy są pozostałością historycznej puszczy galindzkiej, charakteryzują się wielopiętrowością, oraz różnorodnością drzewostanu. Dominującym gatunkiem jest sosna, zajmująca około 88% powierzchni lasów. Inne gatunki drzew - w kolejności występowania- to: brzoza, olcha, świerk, dąb, buk. Średni wiek drzewostanów wynosi około 55 lat.

Wśród siedlisk leśnych zdecydowaną przewagę mają siedliska borowe, a wśród nich bór mieszany świeży. Siedliska boru świeżego występują na dużych powierzchniach na północ od Woryt, w rejonie Guzowego Pieca i Nagład, a także w okolicach Naterek i Łupstycha.

Siedliska lasowe – występujące w mniejszości- koncentrują się głównie w południowo-zachodniej części gminy (na zachód od Biesala i Jadamin). Wśród nich dominuje las mieszany świeży. Las świeży zajmuje niewielkie powierzchnie.

Siedliska wilgotne i bagienne zalegają na niewielkich powierzchniach, zwykle na zagłębieniach i obniżeniach terenu.

Tereny leśne gminy znajdują się w gospodarczej gestii trzech nadleśnictw: Kudypy (część wschodnia gminy), Stare Jabłonki (część zachodnia gminy), Jagiełek (południowy fragment gminy).

Część lasów objętych jest statusem ochronnym (lasy grupy I). Dotyczy to przede wszystkim dużej części lasów wschodniej części gminy (rejon Łupstycha, Kudyp, Gronit i Naterek). Są to podmiejskie lasy masowego wypoczynku. Ponadto mniejsze powierzchnie leśne na terenie gminy zostały uznane za lasy o szczególnych walorach przyrodniczych (klasyfikacja HCFV). Są to lasy: w rezerwach, obszary chronionego krajobrazu, wodochronne, glebochronne i lasy kluczowe dla tożsamości kulturowej lokalnych społeczności.

Na terenie Nadleśnictwa Kudypy utworzono na powierzchni około 7 ha Leśne Arboretum Warmii i Mazur w Kudypach im. Polskiego Towarzystwa Leśnego, będące formą dendrologicznego ogrodu botanicznego. W skład ogrodu wchodzi m. in. dział flory polskiej z drzewami i krzewami rodzimych odmian czy las naturalny (wiekowy las naturalny z drzewami uznanymi za pomniki przyrody).

Lasy terenu gminy wchodzi w skład obszaru lasów wielofunkcyjnych, tj. spełniających funkcje: ochrony przyrody, rekreacji i turystyki, produkcji drewna oraz zachowania bazy genetycznej ekotypów sosny.

Struktura siedliskowa oraz w części wiekowa i status prawny lasów na terenie gminy są na ogół bardzo sprzyjające dla rozwoju turystyki.

Przemysł leśny

Przemysł rozwinięty na terenie gminy oparty jest o przetwórstwo surowców lokalnych to jest: produkty rolne, drewno i surowce mineralne. Istniejące uwarunkowania do rozwoju rolnictwa, duża ilość lasów, oraz istniejące złoża surowców mineralnych pozwalają prognozować, że dalszy rozwój tej funkcji gospodarczej oparty będzie na tych samych zasadach.

Na terenie gminy funkcjonują liczne tartaki i zakłady stolarskie.

Leśnictwo na terenie gminy jest funkcją, w której oprócz zadań związanych z gospodarką leśną duże znaczenie mają zadania ochronno – hodowlane. Wysoki pozysk drewna wynika głównie z uintensywnienia zabiegów hodowlanych. Średnio roczne pozyskania grubizny z terenu gminy jest to wielkość zarówno zabezpieczająca nieszkodliwość i trwałość użytkowania jak i konieczność gospodarczą. Występujące bezrobocie na terenie gminy stwarza możliwości uzyskania dodatkowo pracowników do prac pielęgnacyjnych w drzewostanach porolnych wymagających stałej interwencji.

13 STRUKTURA WŁASNOŚCI

Struktura użytkowania w gminie Gietrzwałd

Powierzchnia geodezyjna gminy Gietrzwałd wg. danych na 2017r. wynosiła 17 233 ha (powierzchnia ewidencyjna: 17 254 ha).

Ze względu na grupy rejestrowe wyróżniono następujące grunty:

1. Skarbu Państwa:
 - z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste (powierzchnia ewidencyjna: 9 946 ha);
 - przekazane w użytkowanie wieczyste (pow. ew.: 130 ha);
2. spółek Skarbu Państwa, przedstawicieli państwowych i innych państwowych osób prawnych (pow. ew.: 1 ha);
3. gmin i związków międzygminnych:
 - z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie (pow. ew.: 348 ha);
 - przekazane w użytkowanie wieczyste (pow. ew.: 8 ha);
4. będące własnością samorządowych osób prawnych oraz grunty, których właściciele nie są znani (pow. ew.: 0 ha);
5. osób fizycznych (pow. ew.: 5 040 ha);
6. spółdzielni (pow. ew.: 2 ha);
7. kościołów i związków wyznaniowych (pow. ew.: 64 ha);
8. wspólnot gruntowych (pow. ew.: 0 ha);

9. powiatów:
 - z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste (pow. ew.: 70 ha);
 - przekazane w użytkowanie wieczyste (pow. ew.: 0 ha);
10. województw:
 - z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste (pow. ew.: 10 ha);
 - przekazane w użytkowanie wieczyste (pow. ew.: ha);
11. będące przedmiotem własności i władania osób niewymienionych w pkt. 1-14 (pow. ew.: 1 635 ha).

Tabela 23.

Wykaz użytków gruntowych gminy Gietrzwałd

UŻYTKI GRUNTOWE WYKAZYWANE W EWIDENCJI GRUNTÓW I BUDYNKÓW		
Podział		Pow. ew. (ha)
1. Użytki rolne	Grunty orne - R	4 413
	Sady - S-R, S-Ł, S-Ps itd.	8
	Łąki trwałe - Ł	764
	Pastwiska trwałe - Ps	951
	Grunty rolne zabudowane - B-R, B-Ł, B-Ps itd.	133
	Grunty pod stawami - Wsr	4
	Grunty pod rowami - W	48
2. Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	Lasy - Ls	8 897
	Grunty zadrzewione i zakrzewione - Lz-R, Lz-Ł itd.	76
3. Grunty zabudowane i zurbanizowane	Tereny mieszkaniowe - B	163
	Tereny przemysłowe - Ba	23
	Inne tereny zabudowane - Bi	63
	Zurbanizowane tereny niezabudowane - Bp	22
	Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe - Bz	17
	Tereny komunikacyjne	Drogi - dr
		Tereny kolejowe - Tk
		Inne - Ti
	Użytki kopalne - K	7
4. Grunty pod wodami	Morskimi wewnętrznymi - Wm	0
	Powierzchniowymi płynącymi - Wp	551
	Powierzchniowymi stojącymi - Ws	172
5. Użytki ekologiczne - E-Ws, E-Wp, E-Ls itd.		0
6. Nieużytki - N		526
7. Tereny różne - Tr		16

Grunty komunalne

Na koniec 2017r. w gminie Gietrzwałd 352,9 ha jej powierzchni stanowiły grunty komunalne. Ponad 97 % z nich stanowiły grunty tworzące gminny zasób nieruchomości (343,9 ha). Grunty przekazane w użytkowanie wieczyste zajmowały powierzchnię 9 ha (w tym grunty przekazane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym – 2,1 ha).

Mieszkaniowy zasób gminy Gietrzwałd

Mieszkaniowy zasób gminy stanowią lokale mieszkalne stanowiące własność gminy Gietrzwałd albo gminnych osób prawnych a także lokale pozostające w posiadaniu samoistnym tych podmiotów.

Zasób komunalny gminy Gietrzwałd przedstawia się następująco:

1. 29 budynków:
 - a) 17 budynków jest w całości własnością gminy (zamieszkuje je 249 osób);
 - b) 12 budynków nie będących w całości własnością gminy np. budynki stanowiące własność wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy;
2. 67 mieszkań o łącznej powierzchni wynoszącej 2447,57m² (167 izb):
 - a) lokale w budynkach gminnych – w liczbie 45;
 - b) lokale w budynkach, których właścicielem jest po części gmina i osoba prywatna – 22;
3. 48 lokali komunalnych i 16 socjalnych, 5 pomieszczeń tymczasowych.

Gminny zasób mieszkaniowy gminy Gietrzwałd wymaga nakładów pieniężnych na wykonanie remontów czy wyposażenie lokali w instalacje techniczne. Budynki charakteryzujące się zużyciem technicznym, gdzie remont byłby nieopłacalny należy zakwalifikować do rozbiórki lub wykreślić lokale z zasobu.

Innym rozwiązaniem jest sprzedaż niektórych budynków, dla których przeprowadzenie remontu również jest nieopłacalne co pozwoliłoby za uzyskane ze sprzedaży środki nabyć inne nieruchomości, w których wydzielono by lokale zamienne i socjalne.

Prognozuje się, iż w 2016r. w gminnym zasobie mieszkaniowym znajdą się 54 lokale i 6 pomieszczeń tymczasowych z tzw. Gminnego Zasobu Pomieszczeń Tymczasowych.

14 SYSTEM KOMUNIKACJI

14.1 TRANSPORT DROGOWY

W niniejszym podrozdziale zamieszczono wykaz dróg krajowych przebiegających przez gminę, dróg wojewódzkich, dróg powiatowych i dróg gminnych o statusie drogi publicznym (tabele nr: 24-27).

Tabela 24.

Wykaz dróg krajowych na terenie gminy Gietrzwałd

DROGI KRAJOWE		
L. p.	Nr drogi	Przebieg drogi krajowej
1	16	granica województwa warmińsko-mazurskiego – Kisielice – Iława – Ostróda – Olsztyn – Barczewo – Biskupiec – Mrągowo – Mikołajki – Orzysz – Ełk – granica województwa

Źródło: Wykaz dróg krajowych zgodny z zarządzeniem Nr 73 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 02.12.2008r.

Tabela 25.

Wykaz dróg wojewódzkich na terenie gminy Gietrzwałd

DROGI WOJEWÓDZKIE		
L. p.	Nr drogi	Przebieg drogi wojewódzkiej
1	531	Łukta - Podlejski

Źródło: <http://www.zdw.olsztyn.pl/>

Tabela 26.**Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Gietrzwałd**

DROGI POWIATOWE					
L. p.	Nr drogi	Przebieg drogi powiatowej	Przebieg - gminy	Kategoria	Standard ZUD ⁵
1	1230N	Ostróda - Lubajny - Stare Jabłonki - Mańki	gm. Gietrzwałd gm. Olsztynek	L	VI
2	1370N	Gietrzwałd - Sząbruk - Tomaszkowo - dr. krajowa nr 51	gm. Gietrzwałd gm. Stawiguda	Z	V
3	1425N	Podlejki - Olsztynek	gm. Gietrzwałd gm. Olsztynek	Z	VI
4	1457N	dr. krajowa nr 16 (Kudypy) - Sząbruk	gm. Gietrzwałd	L	V

Źródło: Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 10/54/08/III Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 lutego 2008r.

Tabela 27.**Wykaz dróg gminnych publicznych na terenie gminy Gietrzwałd**

DROGI GMINNE PUBLICZNE		
L. p.	Nr drogi	Przebieg drogi gminnej
1	158001 N	Grazymy – gr. gm.
2	158002 N	gr. gm. - Rapaty
3	158003 N	Łęguty – gr. gm.
4	158004 N	gr. gm. - Rapaty
5	158005 N	gr. gm. (Pelnik) - Woryty
6	158006 N	Woryty – dr. kraj. nr. 16
7	158007 N	Podlejki - Biesal
8	158008 N	dr. kraj. nr. 16 - Tomaryny
9	158009 N	Biesal – Jadaminy – Salminek – Guzowy Piec
10	158010 N	Parwółki – Guzowy Piec
11	158011 N	dr. pow. nr. 1425 N - Salminek
12	158012 N	dr. pow. nr. 1425 N (Biesal) - Śródka
13	158013 N	gr. gm. (Wrzesina) - Gietrzwałd
14	158014 N	dr. gm. nr. 158013 N - Nagłady
15	158015 N	Nagłady – Unieszewo (stacja PKP)
16	158016 N	dr. pow. nr. 1372 N (Unieszewo) – gr. gm.
17	158017 N	gr. gm. – Łupstych – dr. kraj. nr. 16
18	158018 N	Łupstych – dr. kraj. nr. 16
19	158019 N	dr. pow. nr. 1457 N (Kudypy) - Gronity
20	158020 N	Gronity – gr. gm.
21	158021 N	Gronity – gr. gm.

⁵ Standardy zimowego utrzymania dróg powiatowych na terenie powiatu olsztyńskiego. Załącznik nr 1 do umowy Nr 29/ZP/2010

DROGI GMINNE PUBLICZNE		
L. p.	Nr drogi	Przebieg drogi gminnej
22	158022 N	dr. gm. nr. 158020 N (Gronity) – Naterki – gr. gm.
23	158068 N	Dłużki, dr. kr. nr 16 – Dłużki (dz. nr 56)
24	158069 N	Dłużki, dr. kr. nr 16 – Dłużki (dz. nr 64 i 63/2)
25	158070 N	Dłużki, dr. kr. nr 16 – Dłużki – kolonia (dz. nr 62/2)
26	158071 N	Dłużki, dr. kr. nr 16 – Dłużki – kolonia (dz. nr 33/12 i 61/5)
27	158072 N	Naglady, dr. kr. nr 16 – dr. leśna w kier. gm. Jonkowo (dz. nr 180)
28	158073 N	Naglady, dr. kr. nr 16 – Naglady – kolonia (dz. nr 77/2)
29	158074 N	Naglady, dr. kr. nr 16 – Naglady (dz. nr 89/5)
30	158075 N	Naglady, dr. kr. nr 16 – Naglady – kolonia (dz. nr 136/2)
31	158076 N	Naglady, dr. kr. nr 16 – Naglady (dz. nr 180/5)
32	158077 N	Naglady, dr. kr. nr 16 – Naglady (dz. nr 77/3)
33	158079 N	Gietrzwałd, dr. kr. nr 16 – Gietrzwałd – kolonia (dz. nr 419/3)
34	158081 N	Gietrzwałd, ul. Polna (dz. nr 410/3)
35	158082 N	Gietrzwałd, dr. kr. nr 16 – Gietrzwałd – kolonia (dz. nr 406)
36	158084 N	Podlejki, dr. kr. nr 16 – Podlejki – kolonia (dz. nr 11/6)
37	158085 N	Podlejki, dr. kr. nr 16 – Podlejki (dz. nr 73/1 i 72/1)
38	158086 N	Podlejki, dr. kr. nr 16 – Podlejki (dz. nr 70)
39	158087 N	Podlejki, dr. kr. nr 16 – Podlejki – kolonia (dz. nr 17/9)
40	158088 N	Rapaty, dr. kr. nr 16 – dr. gm. nr 158004 N (dz. nr 101)
41	158089 N	Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty – kolonia (dz. nr 122/3 i 122/4)
42	158090 N	Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 148)
43	158091 N	Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 162)
44	158092 N	Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty – kolonia (dz. nr 4)
45	158093 N	Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 60/1 i 60/2)
46	158095 N	Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 11)
47	158096 N	Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 135)
48	158097 N	Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 154/1)
49	158098 N	Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 17/7 i 17/4)
50	158099 N	Gietrzwałd, dr. nr. nr 16 – Gietrzwałd – kolonia (dz. nr 419/5)
51	158100 N	Gietrzwałd, dr. nr. nr 16 – Gietrzwałd – kolonia (dz. nr 150/3)
52	158101 N	Naterki, dr. gm. nr 158022 – Naterki (dz. nr 24/2)
53	158102 N	Sząbruk, dr. pow. nr 1457 N – Sząbruk (dz. nr 127/25)
54	158103 N	Dawna dr. powiat. – Guzowy Młyn – Łajsy
55	158104 N	Dawna dr. powiat. – Unieszewo – do gr. gm.
56	158105 N	dr. pow. 1370 N – granica gminy (Rentyny)
57	158106 N	dz. nr 499/7 i 74

Źródło: Dane własne Urzędu Gminy Gietrzwałd

14.2 TRANSPORT KOLEJOWY

Przez gminę Gietrzwałd przebiega linia kolejowa nr 353 Poznań- Iława – Ostróda- Olsztyn – Korsze – Skandawa znaczenia państwowego, I rzędna, w większości zelektryfikowana. Linia ta wiąże przejścia graniczne na północy i zachodzie Polski. Na terenie gminy znajdują się trzy stacje kolejowe: Biesal, Naterki, Unieszewo. We wsi Unieszewo znajduje się również bocznicza kolejowa.

14.3 TRANSPORT ZBIOROWY

Obecnie podstawową formą przewozów zbiorowych na terenie Gminy jest komunikacja autobusowa, obsługiwana przez autobusy Państwowej Komunikacji Samochodowej (PKS) i „minibusy” przewoźników prywatnych. Realizowane przewozy są jednak niewystarczające z punktu widzenia potrzeb mieszkańców, gdyż wiele miejscowości na terenie Gminy pozostaje poza zasięgiem komunikacji zbiorowej.

Do miejscowości Łupstych kursuje autobus miejski z miasta Olsztyn.

14.4 SZLAKI ROWEROWE

Na terenie gminy Gietrzwałd znajduje się sieć atrakcyjnych ścieżek rowerowych. Trasy wiodą przez lasy, nad jeziorami i przez tereny posiadające wartości kulturowo-krajobrazowe. Gminna Rada Sportu organizuje także bezpłatne rowerowe rajdy.

- **Szlak niebieski** - długość: 19,6 km. Trasa przebiega następująco: Gietrzwałd - Woryty - Nowy Młyn - Stękiń Porbady - Wrzesina - Gietrzwałd.
- **Szlak żółty** - długość: 11,8 km. Trasa przebiega następująco: Gietrzwałd - Rentyny - Gietrzwałd.
- **Szlak czarny** - długość: 15,6 km. Trasa przebiega następująco: Biesal - Tomaryny - Śródka - Guzowy Piec - Salminek - Jadaminy - Biesal.

Na załączniku graficznym pt.: „Diagnoza uwarunkowań rozwoju gminy Gietrzwałd” wskazano również przebieg innych szlaków rowerowych przebiegających przez gminę.

Przez obszar gminy Gietrzwałd przebiega również projektowana międzynarodowa trasa rowerowa **Tysiąca Jezior Północnych** – wiąże ona Pojezierze Pomorskie z Pojezierzem Mazurskim. Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego prowadzi przez Iławę, Ostródę, Olsztyn, Lidzbark Warmiński, Kętrzyn, Węgorzewo, Gołdap w kierunku Litwy i Białorusi.

14.5 SZLAKI PIESZE

Szlak św. Jakuba – słynny europejski szlak pielgrzymkowy. Pierwotnie szlak zaczynał się w Estonii i biegł do Hiszpanii do grobu św. Jakuba Apostoła. Obecnie szlak w dużym stopniu utracił religijny charakter i stał się szlakiem trekkingowym.

14.6 SZLAKI WODNE

Na rzece Pasłęce znajduje się szlak kajakowy. Spływ kajakowy rzeką na jej odcinku przebiegającym na terenie gminy Gietrzwałd wymaga uprzedniego uzyskania zgody na spływ. Zgodę wydaje Zastępca Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie.

15 SYSTEM INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

15.1 SYSTEM SIECI WODOCIĄGOWEJ

Z sieci wodociągowej korzysta **97,4 %** ogólnej liczby mieszkańców gminy Gietrzwałd. Wg. stanu na **31.12.2017r.** długość sieci wodociągowej wynosiła 150,0 km. Liczba przyłączy do budynków mieszkalnych była równa 1418.

Większość miejscowości na terenie Gminy posiada sieć wodociągową podłączoną do Stacji Uzdatniania Wody. Wodociągi wiejskie posiadają miejscowości: Łupstych, Kudypy, Gronity, Naterki, Sząbruk, Siła, Unieszewo, Barwiny, Cegłowo, Łajsy, Pęglity, Gietrzwałd, Nagłady, Woryty, Rentyny, Podleжки, Łęguty, Biesal, Tomaryny, Tomarynki, Rapaty, Dłużki, Śródka, Smoleń, Guzowy Młyn.

Jedynie południowo-zachodni rejon gminy - Sołectwa: Jadaminy, Parwółki i Guzowy Piec obecnie nie posiadają sieci wodociągowej.

Wodę w Gminie pozyskuje się ze studni głębinowych pobierających wodę z utworów czwartorzędowych.

Charakterystyka stacji uzdatniania wody w Gminie

- a) **SUW w Gietrzwałdzie** - obsługuje miejscowości: Gietrzwałd, Woryty, Rentyny, Nagłady, Łajsy, Pęglity. Parametry poboru: $Q = 40 \text{ m}^3/\text{h}$. Wody popłuczne odprowadzane są krytym rurociągiem podziemnym do rowu mającego połączenie z jez. Giłwa.
- b) **SUW w Sząbruku** - obsługuje miejscowości: Sząbruk, Siła, Naterki, Gronity, Kudypy. Parametry poboru: $Q = 82 \text{ m}^3/\text{h}$. Wody popłuczne odprowadzane są rurociągiem podziemnym do rowu melioracyjnego uchodzącego do jeziora Świętajno - Naterskie.
- c) **SUW w Unieszewie** - obsługuje miejscowość Unieszewo, Cegłowo. Parametry poboru: $Q = 10 \text{ m}^3/\text{h}$. Wody popłuczne odprowadzane są do naturalnego zbiornika wodnego.
- d) **SUW w Biesalu** - obsługuje miejscowości: Biesal, Tomaryny, Podleжки, Tomarynki, Rapaty, Dłużki, Śródka, Zdrojek. Parametry poboru: $Q = 28,3 \text{ m}^3/\text{h}$. Wody popłuczne odprowadzane są kanałem krytym do stawu.
- e) **SUW w Łęgutach** - obsługuje miejscowość Łęguty. Parametry poboru: $Q = 15 \text{ m}^3/\text{h}$. Wody popłuczne odprowadzane są siecią kanalizacyjną do rzeki Pasłęki.
- f) **SUW w Jadaminach** - kontenerowa lokalna stacja uzdatniania wraz z siecią wodociągów. Uruchomiona w 2010r. Planuje się, po wybudowaniu wodociągu Biesal - Jadaminy (w związku z planowanym zwodociągowaniem kolonii Biesal, m.in. terenów inwestycyjnych gminy i budynku socjalnego) przeniesienie stacji uzdatniania do miejscowości Parwółki. Zaistniała by wówczas możliwość włączenia do stacji zakładowej sieci wodociągowej LP w celu zaopatrzenia mieszkańców w wodę.

Woda podawana do sieci ze stacji uzdatniania wody w Gietrzwałdzie, Biesalu, Sząbruku, Łęgutach i Unieszewie pod względem fizyko-chemicznym i mikrobiologicznym odpowiada wymaganiom sanitarnym określonym w załączniku nr 1-2 do Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 19 listopada 2002 r. w sprawie wymagań dotyczących jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Potwierdzeniem tego są przeprowadzane przez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną badania wody. Jakości nie spełnia woda tylko w ujęciu gospodarczym w Jadaminach.

Na terenie gminy istnieją możliwości ujmowania wód użytkowych wgłębnych (brak deficytu wody) - w perspektywie nie będzie to stanowiło bariery rozwojowej.

Ponadto na terenie Gminy działa szereg ujęć i sieci wodociągowych obsługujących konkretne budynki lub zespoły budynków eksploatowanych przez osoby prywatne i przedsiębiorstwa. Na terenie gminy występują również małe zakładowe stacje wodociągowe jak: INDYKPOL Biesal, Zaskwierki, Obiekt „Romantyka” w Łęguckim Młynie, Pensjonacik „Iza” w Łopkajnach, Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Sp. z o.o. „Rollajsy” w Łajsach, Wienenberger w Unieszewie.

15.2 SYSTEM SIECI KANALIZACJI SANITARNEJ

Gospodarka ściekowa Gminy obejmuje dwa obszary:

- wschodnia część gminy, sąsiadująca z miastem Olsztynem skierowuje ścieki do systemu kanalizacji sanitarnej miasta. Olsztyn obejmuje miejscowości: Kudypy, Naterki, Sząbruk, Gronity, Łupstych, Unieszewo, Barwiny. Teren ten objęty jest wyznaczoną Aglomeracją Olsztyn gdzie zastosowanie ma Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych, który wyznacza realizację w/w założeń aglomeracji do 31 grudnia 2015r.;
- zachodnia część gminy posiada trzy oczyszczalnie ścieków: w Gietrzwałdzie, Biesalu i Łęgutach obsługujące miejscowości: Gietrzwałd, Łajsy, Rentyny, Biesal, Podlejski, Łęguty Nagłady, Woryty i Pęglity.

Funkcjonuje też mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Grazymach. Jest to zakładowa oczyszczalnia Domu Pomocy Społecznej.

Tabela 28.

Wykaz oczyszczalni ścieków na terenie gminy Gietrzwałd

ISTNIEJĄCE OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW				
L. p.	Wieś	Przepływ [m ³ /d]	Lokalizacja, nr działki ew.	Odbiornik
1	Gietrzwałd	$Q_{dśr} = 400$ $Q_{dmax}=500$	52, 49, 51/2, 32 Obręb Gietrzwałd	Rów melioracyjny uchodzący do rzeki Giłwy
2	Łęguty	$Q_{dśr} = 23$	5/20 obręb Łęguty	Rzeka Pasłęka
3	Biesal	$Q_{dśr} = 173$	10/5 obręb Biesal	Rów melioracyjny uchodzący do rzeki Pasłęki

Źródło: Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych gminy Gietrzwałd na lata 2012-2016

Gospodarka ściekowa na pozostałym terenie Gminy oparta jest w głównej mierze o zbiorniki bezodpływowe. W 2014r. na terenie gminy znajdowało się 160 szczelnych zbiorników bezodpływowych na nieczystości ciekłe (szamb), 10 przydomowych oczyszczalni ścieków oraz 1 stacja zlewna.

Istniejące, często nieszczelne szamba stanowią potencjalne źródła trwałych zanieczyszczeń użytkowych warstw wodonośnych. Na tych terenach zaleca się realizację sieci kanalizacji sanitarnej i to zadanie powinno stanowić priorytet.

Do osiągnięcia 100% skanalizowania gminy pozostały miejscowości: Cegłowo, Tomarynki, Tomaryny, Śródką, Salminek, Jadaminy, Parwółki, Barduń, Zaskwierki, Łęgucki Młyn, Łobkajny, Zdrojek, Rapaty, Dłużki oraz zabudowa kolonijna w miejscowościach: Biesal, Gietrzwałd, Gronity, Sząbruk, Unieszewo.

Z sieci kanalizacji sanitarnej korzysta 93 % ogólnej liczby mieszkańców gminy Gietrzwałd. Wg. stanu na 31.12.2017r. długość sieci kanalizacji sanitarnej wynosiła 128,4 km. Liczba przyłączy była równa 1331.

15.3 SYSTEM SIECI GAZOWEJ

Przez Gietrzwałd przebiega też sieć gazowa niskiego i średniego ciśnienia. Z zaopatrzenia w gaz z sieci gazowej korzysta część mieszkańców Gietrzwałdu, Naterki, Unieszewa i Sząbruka t.j. 12,4 % ogólnej liczby ludności. Jedynie wieś Naterki, kompleks zabudowy rekreacji indywidualnej Sząbruk – Siła, wieś Sząbruk oraz stacja PKP w Unieszewie posiadają sieć gazową rozdzielczą.

Na terenie miejscowości Gietrzwałd gaz jest doprowadzony jedynie do budynku gimnazjum.

15.4 SYSTEM ELEKTROENERGETYCZNY

Obszar Gminy Gietrzwałd usytuowany jest na terenie działania Zakładu Energetycznego S.A. w Olsztynie w Rejonach Energetycznych Ostróda i Olsztyn. Zaopatrzenie w energię elektryczną Gminy odbywa się ze stacji GPZ Gietrzwałd 110/15 kV pracującej w relacji linii 110 kV MĄTKI – OSTRÓDA. W GPZ Gietrzwałd pracującym w układzie H4 zainstalowane są dwa transformatory 110/15 kV o mocy 10 MVA i 16 MVA. Stacja ta po stronie 15 kV wyposażona jest w 32 polową rozdzielnię, z której wyprowadzone są linie rozdzielcze 15 kV przebiegające przez teren gminy, drugostronnie włączone do:

- GPZ 110/15 Olsztyn;
- GPZ 110/15 kV Ostróda;
- GPZ 110/15 Olsztynek;
- do stacji 15/15 kV PZ Mostkowo, 15/15 kV PZ ŁUKTA;
- oraz dwie linie SN 15 kV zasilające stacje przekształtnikową zasilającą trakcję PKP w Biesalu.

Energia elektryczna do odbiorców doprowadzona jest, w większości poprzez stacje transformatorowe 15/0,4 kV promieniowo podłączone do sieci rozdzielczej 15 kV. Przez teren Gminy przebiega dwutorowa linia napowietrzna wysokiego napięcia 110 kV stanowiąca ważny element Sieci Rozdzielczej 110 kV, relacji Mątki – Olsztynek i Mątki – Olsztyn. Ważnym elementem sieci energetycznej przesyłowej krajowego systemu elektroenergetycznego jest też elektrownia wodna w Gietrzwałdzie.

Wszystkie miejscowości poprzez linie energetyczne 15 kV i stacje transformatorowe zasilane są w energię elektryczną.

15.5 SYSTEM CIEPŁOWNICZY

Wsie w Gminie nie posiadają centralnego zaopatrzenia w ciepło. Obecnie zaopatrzenie w ciepło odbywa się w sposób indywidualny poprzez małe lokalne kotłownie zaopatrujące w ciepło poszczególne obiekty. Do celów grzewczych w gospodarstwach domowych wykorzystywane jest głównie paliwo stałe.

15.6 GOSPODARKA ODPADAMI

Na terenie gminy Gietrzwałd obowiązuje „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Gietrzwałd” stanowiący Załącznik do Uchwały Rady Gminy Gietrzwałd Nr XXX /290/ 2013 z dnia 7 marca 2013 r. W gminie funkcjonuje Zakład Gospodarki Komunalnej przy ul. Olsztyńskiej 2 w Gietrzwałdzie.

Zgodnie z opracowaniem pn. „Wykaz firm które uzyskały wpis do rejestru działalności regulowanej w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości na terenie gminy Gietrzwałd” na terenie gminy działają następujące przedsiębiorstwa posiadające zezwolenia na świadczenie usług związanych z utrzymaniem czystości i porządku w gminie: Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych RUDNO Sp. z o.o., REMONDIS OLSZTYN Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością S.K.A., KOMA Usługi Komunalne Jakub Maniak, „KRYSTAN” Stanisław Szczerba, Olsztyński Zakład Komunalny Sp. z o.o., M P K Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowo-Handlowe „CZYŚCIOCH” Sp. z o.o., Zakład Usług Transportowych i Komunalnych s.c. Dariusz Jastrzębski Edwarda Jastrzębska oraz Błysk-Bis Sp. z o.o.

Gmina Gietrzwałd jest jedną z gmin ujętych w programie pn. „System zagospodarowania odpadów komunalnych w Olsztynie. Budowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów.” Zakładu Gospodarki Odpadami Komunalnymi Sp. z o. o. w Olsztynie. Program ma na celu rozwiązanie

problemu gospodarki odpadami na terenie 37 gmin województwa warmińsko-mazurskiego. W ramach realizacji inwestycji jest przewidziana m. in. budowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Olsztynie, Stacji Przeladunkowych wraz z Punktami Dobrowolnego Gromadzenia Odpadów czy rekultywacja 8 składowisk odpadów przeznaczonych do zamknięcia.

15.7 ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

W obrębie Łęguty zlokalizowana jest elektrownia biogazowa zlokalizowana w południowo-zachodniej części działki o nr ew. 4/110. Moc nominalna – 1,052 MW. Biogazownia wykorzystuje odpady organiczne takie jak: kiszonki z kukurydzy, gnojownicy, gliceryny itp.

Ponadto na terenie gminy zaobserwować można mikroinstalacje solarne. Instalacja lamp solarnych jest szczególnie opłacalna pod względem ekonomicznym na terenach odległych od istniejącej zabudowy miejscowości. Doprowadzenie linii energetycznych do odległych miejsc generuje większe koszty finansowe. Lampy solarne w stosunku do tradycyjnego oświetlenia generują większe oszczędności.

Ponadto na terenie gminy znajdują się obiekty małej energetyki wodnej:

- Łęgucki Młyn –jaz, w zlewni Pasłęki km 137+250, o mocy 70 kW;
- Łęguty – jaz, w zlewni Pasłęki km 138+650, o mocy 20 kW;
- Gietrzwałd w zlewni Giłwy km 10+890, o mocy 20 kW;
- Gietrzwałd w zlewni Giłwy, o mocy 10 kW.

16 PODSUMOWANIE

Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe

Gmina Gietrzwałd jest niezwykle zróżnicowaną jednostką. Charakteryzuje się różnorodnością przyrodniczo-kulturową. Na jej terenie występują trzy fragmenty obszarów chronionego krajobrazu, trzy fragmenty obszarów Natura 2000, ponad 30 pomników przyrody i rezerwat przyrody. Niewątpliwie mnogość form ochrony przyrody wiąże się również z aspektem negatywnym – tj. reżimami w zakresie wprowadzania funkcji przemysłowych i produkcyjnych.

Równie bogate jest dziedzictwo kulturowe gminy Gietrzwałd – zaczynając od Sanktuarium Maryjnego w miejscowości Gietrzwałd (stanowiącego miejsce kultu religijnego o znaczeniu krajowym) a kończąc na szeregu obiektów zabytkowych i parku kulturowym. Wiele miejscowości gminy posiada tradycyjną, warmińską zabudowę wsi. Układy ruralistyczne wybranych miejscowości powinny zostać poddane ochronie. Na terenie gminy znajdziemy również mnóstwo kapliczek warmińskich, krzyży i przydrożnych alei drzew.

Gospodarka i turystyka

Głównymi funkcjami, jakie rozwijają się w gminie są: rolnictwo, usługi i przemysł. Miejsca pracy oferują np. ферmy drobiu czy tartaki. Rozwój funkcji leśnej ma związek z dużą lesistością – lasy zajmują około połowę ogólnej powierzchni gminy. Najkorzystniejsze warunki przyrodniczo – rolnicze do uprawy rolnictwa występują w obrębach geodezyjnych: Podlejski, Gietrzwałd, Łęguty i Pęglity. Korzystne - w obrębach: Biesal, Gronity, Naterki, Woryty, Sząbruk, Tomaryny, Unieszewo. Najłabsze w obrębach: Dłużki, Łupstych, Guzowy Piec, Parwółki, Śródka. W pozostałych obrębach geodezyjnych (Gronity, Jadaminy, Nagłady, Rapaty, Salminek) występują przeciętne warunki przyrodniczo – rolnicze do rozwoju funkcji rolnej.

Gmina cechuje się też dużym potencjałem turystycznym – znajdziemy tu lasy, kilkanaście jezior a także inne atrakcje turystyczne jak choćby wymienione wcześniej Sanktuarium Maryjne w Gietrzwałdzie, ogród botaniczny w Kudypach czy pole golfowe w Naterkach. Gmina jest jedną z najchętniej odwiedzanych przez turystów gmin powiatu olsztyńskiego. Miejsca noclegowe oferują hotele, pola kempingowe czy gospodarstwa agroturystyczne. Ofertę turystyczną gminy Gietrzwałd mogą wzbogacić m. in. regionalna kuchnia, kultywowanie i promowanie ludowych tradycji i obrzędów oraz rękodzielnictwo.

Wpływ Olsztyna na rozwój gminy Gietrzwałd

Gmina znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie Olsztyna, stolicy województwa. Wpływ ośrodka miejskiego na gminę jest szczególnie widoczny w miejscowościach zlokalizowanych we wschodniej części gminy – Sząbruku, Worytach, Naterkach, Unieszewie i Gronitach. W wymienionych wsiach obserwuje się stopniowy zanik funkcji rolniczych a rozwój funkcji mieszkalnej jednorodzinnej. Dobre połączenie komunikacyjne z Olsztynem wpływa na napływ ludności miejskiej na tereny wiejskie w gminie Gietrzwałd. Większość osiedleńców dojeżdża do pracy w mieście. Napływ ludności miejskiej ma wpływ również na architekturę wsi warmińskiej. Nierzadko powstają bogate rezydencje a nie każda swym wyglądem nawiązuje do tradycyjnej zabudowy wsi warmińskiej. Innym problemem, na jaki należy zwrócić uwagę jest aspekt integracji ludności „starej” (rdzenna ludność, często biedniejsza) z „nową” (ludność napływowa z Olsztyna, zazwyczaj o wyższym statusie majątkowym, często nieintegrującą się z miejscowością, w której mieszka czy gminą Gietrzwałd).

Zachodnia część gminy rozwija się z mniejszą dynamiką. W tamtejszych miejscowościach obserwuje się mniejsze przyrosty ludności w porównaniu z rokiem poprzednim. Nie wszystkie miejscowości są ponadto zwodociągowane i skanalizowane.

Prognoza demograficzna

Gmina Gietrzwałd to również gmina, którą cechuje dodatni przyrost naturalny i dodatnie saldo migracji. Liczba ludności w ostatnich latach wzrasta systematycznie. Prognozuje się, że liczba ludności w okresie perspektywicznym będzie rosła, głównie z powodu napływu ludności miejskiej. W gminie występuje podaż działek budowlanych na sprzedaż, wydzielonych geodezyjnie głównie pod budownictwo mieszkalne jednorodzinne. Liczba ludności „rdzennej”, będzie malała – głównie młode osoby będą migrowały do miast w celu zarobkowym i edukacyjnym.

W porównaniu do pozostałych gmin z powiatu olsztyńskiego, gmina Gietrzwałd zalicza się do grupy gmin gdzie zauważa się dużą dynamikę zmian i potencjał rozwoju. W związku z powyższym istotne jest określenie w części Studium dotyczącej Kierunków zasad polityki przestrzennej i kierunków rozwoju, które umożliwią dalszy rozwój gminy Gietrzwałd i będą oparte na rzeczywistych możliwościach gminy i uwarunkowaniach jej rozwoju. Szczególną uwagę należy zwrócić na opracowywane w przyszłości miejscowe plany zagospodarowania terenu przy sporządzaniu których należy mieć na uwadze chłonność projektowanej zabudowy, ruchy migracyjne i prognozy demograficzne.

17 ANEKSY

1. GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
	Barduń , dz. geod. nr 3227/1	cmentarz ewangelicki, dawny z żeliwnym krzyżem nagrobnym oraz żeliwnymi ogrodzeniami kwater	XIX w.	---
	Barduń 1	budynek mieszkalny, murowany, ob. leśnictwo	koniec XIX – początek XX w.	---
	Barduń 3	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Barwiny , dz. geod. nr 6/18	park krajobrazowy	początek XX w.	A-1746 z 30.12.1986 r.
	Biesal , dz. geod. nr 18	kaplica ewangelicka, ob. kościół rzymskokatolicki, parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP	1924 r.	A-4138 z 18.01.2000 r.
	Biesal, dz. geod. nr 18	cmentarz ewangelicki, przykościelny, ob. parafialny	początek XX w.	A-4138 z 18.01.2000r.
	Biesal, dz. geod. nr 21	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
	Biesal, dz. geod. nr 140	zespół stacji kolejowej wraz z historyczną zabudową w postaci siedmiu obiektów, z brukowanym dojazdem oraz z zielenią urządzoną	1871 – 1873 r.	A-4592 z 02.04.2012 r.
	Biesal 3	budynek mieszkalny, murowany z budynkiem gospodarczym	początek XX w.	---
	Biesal, przy Straży Pożarnej	kapliczka przydrożna		---
	Biesal 18	budynek mieszkalny, murowany	1910 r.	---
	Biesal 26	budynek mieszkalny, drewniany	koniec XIX - początek XX w.	---
	Biesal 30	zespół dworsko-folwarczny: - dwór - stajnia - obora/chlew	początek XX w.	---
	Biesal 39	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
	Biesal 46	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Biesal 47	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Biesal 49	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Biesal 51	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Biesal 56	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Biesal 57	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Biesal 62	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Biesal 63	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Biesal 64	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
	Biesal 66	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Biesal 74	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Biesal, koło 82	kapliczka	koniec XIX – początek XX w.	---
	Biesal 83	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Dłużki 1	budynek mieszkalny, murowany	1928 r.	---
	Dłużki 9	budynek mieszkalny, murowany	1918 r.	---
	Dłużki 15	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Dłużki 19	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Gietrzwałd , ul. Drzewna	kapliczka przydrożna	koniec XIX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Klasztorna 1	organistówka, ob. budynek administracyjny Sanktuarium Matki Bożej Gietrzwałdzkiej	1884 r.	A-4234 z 20.09.2002 r.

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
	Gietrzwałd, ul. Klasztorna 2 (d. 17)	budynek klasztorny, ob. seminarium	przełom XIX i XX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Klasztorna 2	kapliczka przy budynku Domu Rekolekcyjnego	po 1884 r.	A-3127 z 19.03.1991 r.
	Gietrzwałd, ul. Kościelna 3	budynek mieszkalny, murowany, tzw. dom Samulowskich	2. połowa XIX w.	A-1198 z 19.09.1973 r.
	Gietrzwałd, ul. Kościelna 4	kościół p.w. Narodzenia NMP oraz dwa barokowe obrazy i gotycka, drewniana pieta	XV w., 1878 – 1884 r.	A-221 z 26.08.1949 r.
	Gietrzwałd, ul. Kościelna 4	kaplica wotywna p.w. św. Józefa, ob. kaplica pogrzebowa	ok. 1880 r.	A-4235 z 20.09.2002 r.
	Gietrzwałd, ul. Kościelna 4	kapliczka na cmentarzu przykościelnym, tzw. kapliczka objawienia	po 1884 r.	A-3103 z 19.02.1991 r.
	Gietrzwałd, ul. Kościelna 4	kapliczka na cmentarzu przykościelnym	po 1884 r.	A-3133 z 19.03.1991 r.
	Gietrzwałd, ul. Kościelna 4	ogrodzenie kwatery na cmentarzu przykościelnym	2. połowa XIX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Kościelna 4	plebania, ob. dom zakonny Zakonu Kanoników Regularnych Laterańskich	1915 r.	A-4236 z 20.09.2002 r.
	Gietrzwałd, ul. Kościelna 5	budynek mieszkalny, murowany, dawniej budynek szkoły polskiej	2. połowa XIX w.	A-1596 z 30.09.1985 r.
	Gietrzwałd, skrzyżowanie ulic: Kościelnej, Olsztyńskiej, Ostródzkiej i Szkolnej	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3128 z 19.03.1991 r.
	Gietrzwałd, skrzyżowanie ulicy Kościelnej i Stadionowej	kapliczka przydrożna	koniec XVIII w.	A-222 z 20.03.1957 r.
	Gietrzwałd, ul. Kwiatowa 1 (d. nr 55)	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Kwiatowa 5 (d. nr 56)	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Łąkowa, koło nr 2 (d. nr 109)	krzyż przydrożny, żelazny	1914 r.	---
	Gietrzwałd, ul. Olsztyńska 9 (d. 16)	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	koniec XIX w.	A-3002 z 25.01.1990 r.
	Gietrzwałd, ul. Olsztyńska 16 (d. nr 14)	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	koniec XIX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Olsztyńska 27 (d. 2)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Olsztyńska 75 (d. nr 106)	zespół: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	koniec XIX – początek XX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Ostródzka 1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Ostródzka 8 (d. nr 44)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Ostródzka, obok nr 15 (d. nr 43)	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3132 z 19.03.1991 r.
	Gietrzwałd, ul. Ostródzka, obok nr 32	kapliczka przydrożna	koniec XIX w.	---

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
	Gietrzwałd, ul. Spacerowa 9 (d. nr 68)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Spacerowa 32 i 34 (d. 74)	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3129 z 19.03.1991 r.
	Gietrzwałd, ul. Stadionowa	cmentarz katolicki, parafialny	XIX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Szkolna	krzyż przydrożny, drewniany	1868 r.	---
	Gietrzwałd, ul. Szkolna 8 (d. nr 103)	budynek szkolny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Szkolna 13 (d. nr 101)	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - obora murowana	koniec XIX – początek XX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Szkolna, koło nr 17/17A (d. nr 100)	kapliczka przydrożna	koniec XIX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Świętego Jakuba 10 (d. nr 87)	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Gietrzwałd, ul. Zakonna 1 (d. 13)	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	2. połowa XIX w.	A-1708 z 4.09.1986 r.
	Grazymy , dz. geod. nr 2	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
	Grazymy 1	budynek pałacu w zespole pałacowo-folwarcznym	1924 r., na wcześniejszych fundamentach	A-767 z 21.02.1968 r.
	Grazymy, dz. geod. nr 1/1, nr budynków 2 i 2a	zabudowa gospodarcza zespołu pałacowo-folwarcznego: - stajnia - budynek gospodarczy - suszarnia owoców - mur - szklarnia - oficyna	początek XX w.	---
	Grazymy, dz. geod. nr 3 i 1/3	park krajobrazowy w zespole pałacowo-folwarcznym	początek XX w.	A-1754 z 30.12.1986 r.
	Grazymy 3	budynek mieszkalny, murowany w zespole folwarcznym (pieciorak)	początek XX w.	---
	Grazymy 4	budynek mieszkalny, murowany w zespole folwarcznym (trojak)	początek XX w.	---
	Grazymy 5	budynek mieszkalny, murowany w zespole folwarcznym (czworak)	początek XX w.	---
	Gronity	wiadukt kolejowy kamienny	lata 80. XIX w.	---
	Gronity, ul. Gietrzwałdzka 3 (d. 2)	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Gronity, ul. Olsztyńska 4 (d. 16)	budynek mieszkalno-gospodarczy, murowano-drewniany	koniec XIX w.	---
	Gronity, ul. Olsztyńska 17 (d. 25)	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	koniec XIX w.	---
	Gronity, ul. Olsztyńska 19 (d. 24)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Gronity, koło , ul. Olsztyńska 19 (d. 24)	kapliczka przydrożna	koniec XIX w.	---

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
	Gronity, ul. Olsztyńska, koło nr 36	kapliczka przydrożna	koniec XIX w.	---
	Guzowy Młyn 33	zespół młyna i elektrowni wodnej	początek XX w.	A-4030 z 16.12.1997 r.
	Guzowy Piec , dz. geod. nr 33	cmntarz ewangelicki, ob. katolicki	XIX w.	---
	Guzowy Piec 2	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Guzowy Piec 3	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Guzowy Piec 4	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	koniec XIX – początek XX w.	---
	Guzowy Piec 5	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	koniec XIX – początek XX w.	---
	Guzowy Piec 6	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	koniec XIX – początek XX w.	---
	Guzowy Piec 9	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Guzowy Piec 12	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Guzowy Piec 14	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Guzowy Piec 15	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	początek XX w.	---
	Guzowy Piec 17	budynek szkolny, murowany, ob. pensjonat	koniec XIX – początek XX w.	---
	Guzowy Piec 18	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Guzowy Piec 20	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	koniec XIX w.	---
	Guzowy Piec 21	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Jadaminy 2	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	koniec XIX w.	---
	Jadaminy 4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Jadaminy, koło nr 4	kapliczka przydrożna	koniec XIX w.	---
	Jadaminy 6	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Kudypy , plac na rozdrożu drogi Olsztyn-Sząbruk-Unieszewo	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	
	Kudypy 4	budynek mieszkalny, murowany (Nadleśnictwo)	koniec XIX – początek XX w.	---
	Łajsy 1	budynek szkolny, murowany	początek XX w.	---
	Łajsy 14	budynek dróżnicówki, murowany	koniec XIX w.	---
	Łajsy 2	dwór murowany w zespole dworsko-folwarcznym	1881 – 1882 r.	A-4027 z 15.12.1997 r.
	Łajsy, dz. geod. nr 23/23	zabudowa gospodarcza zespołu dworsko-folwarcznego: obora, stajnia, stodoła, chlew	koniec XIX w.	A-1751 z 30.12.1986 r.
	Łajsy, dz. geod. nr 23/23	spichlerz murowany w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX w.	A-2518 z 11.10.1988 r.
	Łajsy, dz. geod. nr 12/23	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX w.	A-1751 z 30.12.1986 r.
	Łęgucki Młyn 1	młyn i tartak – elektrownia wodna	początek XX w.	---
	Łęguty , dz. geod. nr 4/4	cmntarz ewangelicki	XVIII w.	---
	Łęguty , dz. geod. nr 4/4	kościół ewangelicki wraz z wyposażeniem wnętrza oraz otaczającymi drzewami i cmentarzem	1737 – 1738 r.	A-3 z 18.07.1949 r.
	Łęguty, dz. geod. nr 1/4, 1/6, 1/7, 1/22	zabudowa gospodarcza zespołu folwarcznego (rządówka, obora/stajnia/spichlerz, cegielnia, chlewnia I, chlewnia II, stodoła I, stodoła II oraz pozostałości parku)	początek XX w.	---
	Łęguty, dz. geod. nr	elektrownia wodna	początek XX w.	---

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
	23/4			
	Łęguty 3	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Łęguty 7a/7b	budynki mieszkalne, murowane (szkolne)	początek XX w. – lata 20.-30. XX w.	---
	Łupstych, koło nr 39a	kapliczka „z trzema dębami”	koniec XIX w.	---
	Łupstych 44	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Łupstych 46	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Naglady , ul. Wiejska 11	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3286 z 2.03.1992 r.
	Naglady 35	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Naglady 38	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Naglady 40	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Naglady, ul. Brzozowa 9 (d. nr 34)	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Naglady, skrzyżowanie ulic Unieszewskiej i Śródleśnej	krzyż przydrożny	1915 r.	---
	Naglady, ul. Wiejska 11 (d. 28)	kapliczka z dzwonnniczką	2. połowa XIX w.	A-3274 z 12.02.1992 r.
	Naglady, ul. Wiejska 17 (d. nr 25)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Naglady, ul. Wiejska, koło nr 27 (d. nr 22)	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Naglady, ul. Wiejska 34 (d. nr 17)	budynek mieszkalny, murowany	1935 r.	---
	Naglady, ul. Wiejska 38 (d. nr 19)	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - obora	początek XX w.	---
	Naglady, ul. Żurawia, koło nr 18 (d. nr 45)	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Naglady, ul. Żurawia 34 (d. nr 41)	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - obora	początek XX w.	---
	Naterki , ul. Bursztynowa 13 (d. nr 22)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
	Naterki, ul. Bursztynowa 14 (d. nr 20)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
	Naterki, ul. Bursztynowa 15 (d. nr 23)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
	Naterki, ul. Bursztynowa, przy nr 16	kapliczka z dzwonnniczką	2. połowa XIX w.	---
	Naterki, ul. Bursztynowa 25 (d. nr 11)	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Naterki, ul. Bursztynowa 33 (d. 9)	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
	Naterki, ul. Bursztynowa 37 (d. 8)	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Naterki, ul. Diamentowa 3 (d. nr 41)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Naterki, ul. Diamentowa 10 (d. 40)	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Naterki, koło , ul. Hestii 7 (d. 6)	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Naterki, ul. Golfowa 17 (d. 14)	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany (z facjata i balkonem) - budynek gospodarczy	lata 20. XX w.	---
	Naterki, ul. Golfowa 21 (d. 12)	zespół szkolny: - szkoła - budynek gospodarczy I - budynek gospodarczy II	początek XX w.	---
	Naterki, ul. Rubinowa	zespół kolejowy: - budynek strażnicy kolejowej - nastawnia	lata 80. XIX w.	---
	Naterki, Plac na Rozdrożu	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Nowy Młyn , dz. geod. nr 406	kaplica filialna	1874 r.	---
	Nowy Młyn 84	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
	Parwółki , dz. geod. nr 3253/4	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
	Parwółki 4	budynek szkolny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Parwółki 7	budynek mieszkalny, murowany	1932 r.	---
	Pęglity 3	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - obora	początek XX w.	---
	Pęglity 4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Pęglity, koło nr 5	krzyż drewniany	początek XX w.	---
	Pęglity 9	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy - stodoła	koniec XIX – początek XX w.	---
	Pęglity, koło nr 10	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Pęglity 13	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany (dworek) - obora	początek XX w.	---
	Pęglity 15	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Pęglity, koło nr 15	krzyż metalowy	koniec XIX – początek XX w.	---
	Pęglity 19	budynek szkolny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Pęglity 20	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	początek XX w.	---
	Podlejki 6	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Podlejki, koło nr 6	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Podlejki 7	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	koniec XIX w.	---
	Podlejki 9	obora murowana	początek XX w.	---
	Podlejki 10	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
	Podlejki – Łukta (w	aleja przydrożna	początek XX w.	---

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
	granicach Gminy Gietrzwałd)			
	Rapaty , dz. geod. nr 94	cmentarz ewangelicki, ob. komunalny	XIX w.	---
	Rapaty 2	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Rapaty 8	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Rapaty 11	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - obora	początek XX w.	---
	Rapaty 12	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Rapaty, koło nr 18	dzwonnica murowana	początek XX w.	---
	Rapaty 19	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Rapaty 24	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
	Rapaty 31	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.---	---
	Rapaty 32	budynek mieszkalny, murowany	1925 r.	---
	Rentyny , dz. geod. nr 3188/4	krzyż żelazny	początek XX w.	---
	Rentyny 2	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	2. połowa XIX w.	---
	Rentyny, koło nr 4	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Rentyny 5	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	koniec XIX – początek XX w.	---
	Rentyny, koło nr 5	kapliczka przydrożna	koniec XIX w.	---
	Rentyny 6	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	koniec XIX – początek XX w.	---
	Rentyny 7	budynek mieszkalny, murowany (dworek)	początek XX w.	---
	Salminek 3	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
	Sząbruk , dz. geod. nr 96	cmentarz katolicki, dawny, ob. parafialny	XIX w.	---
	Sząbruk, skrzyżowanie ulic: Steffena, Samulowskiego i Kopernika	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Sząbruk, skrzyżowanie ulic: Hermana i Samulowskiego	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Sząbruk, ul. Jagodowa 13 (d. nr 53)	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	początek XX w.	---
	Sząbruk, ul. Jagodowa 15 (d. nr 52)	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - wozownia	koniec XIX – początek XX w.	---
	Sząbruk, ul. Jagodowa 44 (d. nr 55)	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Sząbruk, ul. Poziomkowa 7 (d. nr 68)	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	początek XX w.	---
	Sząbruk, ul. Promienna 2 (d. nr 71)	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
	Sząbruk, ul. Promienna 2 (d. 71)	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3270 z 12.02.1992 r.
	Sząbruk, ul. Ptasia	kapliczka przydrożna	początek XX w.	---

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
	Aleja, przy nr 3			
	Sząbruk, ul. Ptasia Aleja 5 (d. nr 61)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Sząbruk, ul. Ptasia Aleja 7 (d. nr 59)	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - obora	początek XX w.	---
	Sząbruk, ul. Samulowskiego 8 (d. 19)	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3271 z 12.02.1992 r.
	Sząbruk, ul. Sportowa 1	budynek mieszkalny, murowany (organistówka)	koniec XIX – początek XX w.	---
	Sząbruk, ul. Steffena 5 (d. nr 9)	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Sząbruk, ul. Steffena, przy nr 5	krzyż przydrożny, drewniany z figurą Chrystusa	początek XX w.	---
	Sząbruk, ul. Steffena 9/11 (d. nr 5)	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Sząbruk, ul. Steffena 12 (d. nr 3)	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	lata 20. XX w.	---
	Sząbruk, ul. Steffena 19 (d. nr 73)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Sząbruk, ul. Steffena 19 (d. 73)	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3278 z 12.02.1992 r.
	Sząbruk, ul. Św. Anny 1 (d. 28)	kościół parafialny p.w. św. Mikołaja i Anny	koniec XV w.	A-832 z 19.03.1968 r.
	Sząbruk, ul. Św. Anny 1 (d. nr 28)	plebania	koniec XIX – początek XX w.	---
	Sząbruk, ul. Św. Anny 1 (d. nr 28)	kaplica św. Antoniego	1932 r.	---
	Sząbruk, ul. Św. Anny 1 (d. nr 28)	ogrodzenie cmentarza	koniec XIX w.	---
	Sząbruk, ul. Św. Anny	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Sząbruk, ul. Św. Brunona 1 (d. nr 43)	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Sząbruk, ul. Św. Brunona 12 (d. nr 40)	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	2. połowa XIX w.	---
	Sząbruk, ul. Św. Huberta 118 (d. nr 88)	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy - obora	koniec XIX – początek XX w.	---
	Śródka, dz. geod. nr 57	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
	Śródka 9	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Śródka 18	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Tomaryny, dz. geod. nr 241/2	wieża obronna mostu kolejowego na Pasłęce	1897 – 1902 r.	A-4013 z 23.10.1997 r.
	Tomaryny 86	zagroda: - dom ryglowy	początek XX w.	---

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
		- budynek gospodarczy - stodoła - piwnice (przy drodze dojazdowej do gospodarstwa)		
	Tomaryny 1	budynek zajazdu, murowany	lata 20. XX w.	---
	Tomaryny 5	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Tomaryny 11	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3276 z 12.02.1992 r.
	Tomaryny 18	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	2. połowa XIX w.	---
	Tomaryny 19	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Tomaryny 21	dróżnicówka	koniec XIX w.	---
	Tomaryny 23	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	1921 r.	---
	Unieszewo, za wsią, przy szosie w kierunku Sząbruka	krzyż przydrożny, metalowy	początek XX w.	---
	Unieszewo, we wsi, przy kościele	krzyż przydrożny, metalowy	początek XX w.	---
	Unieszewo, w centrum wsi	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Unieszewo, przy szosie, pomiędzy północną i południową częścią wsi	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Unieszewo 4	budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)	2. połowa XIX w.	---
	Unieszewo 6	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy - obora	początek XX w.	---
	Unieszewo 6	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3299 z 10.03.1992 r.
	Unieszewo 7	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
	Unieszewo, koło nr 15	kapliczka z dzwonniceką	2. połowa XIX w.	---
	Unieszewo 18	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Unieszewo 36	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Unieszewo 37	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Unieszewo 41	budynek dawnej szkoły polskiej, ob. mieszkalny	1931 r.	A-1597 z 30.09.1985 r.
	Unieszewo 42	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
	Unieszewo 51	budynek szkolny, murowany	początek XX w.	---
	Unieszewo 54	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Unieszewo 56	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Unieszewo 65, 66, 67, 68, 69	zespół stacji kolejowej wraz z historyczną zabudową w postaci dziesięciu budynków oraz zielenią urządzoną	1873 r.	A-4590 z 9.03.2012 r.
	Unieszewo 70	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Unieszewo 75	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Unieszewo 77	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Unieszewo 78	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
	Unieszewo 84	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - obora	początek XX w.	---
	Unieszewo 88a	zespół dworsko-folwarczny: - dwór - trzy budynki gospodarcze - stodoła	koniec XIX w.	---
	Unieszewo, przy nr 88a	kaplica przydrożna	koniec XIX w.	---
	Unieszewo	aleja przydrożna: Gietrzwałd – Łajsy – Cegłowo – Unieszewo – Sząbruk – Tomaszkowo - odcinek dojazdowy z Unieszewa do stacji kolejowej Unieszewo	początek XX w.	---
	Unieszewo	aleja przydrożna: Gietrzwałd – Łajsy – Cegłowo – Unieszewo – Sząbruk – Tomaszkowo - odcinek dojazdowy z majątku ziemskiego Łajsy do przejazdu kolejowego Łajsy	początek XX w.	---
	Woryty , dz. geod. nr 154/1, w centrum wsi	kapliczka z dzwonnicyką	2. połowa XIX w.	A-3285 z 2.03.1992 r.
	Woryty, dz. geod. nr 154/1, przy drodze do Gietrzwałdu	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Woryty 3	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	lata 30. XX w.	---
	Woryty 11	budynek szkoły polskiej, ob. mieszkalny	koniec XIX – początek XX w.	A-1594 z 30.09.1985 r.
	Woryty 11	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3130 z 19.03.1991 r.
	Woryty 12	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Woryty, naprzeciwko nr 12	obora ze stodołą	początek XX w.	---
	Woryty 20	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - spichlerz - stodoła	początek XX w.	---
	Woryty 21	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Woryty 25	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany (dwór) - budynek gospodarczy I - budynek gospodarczy II	koniec XIX – początek XX w.	---
	Woryty 30	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - stodoła	koniec XIX – początek XX w.	---
	Woryty 30	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3279 z 12.02.1992 r.
	Woryty 33	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Woryty 33	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3293 z 2.03.1992 r.
	Woryty 43	budynek szkolny, murowany	początek XX w.	---
	Woryty 46	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3300 z 10.03.1992 r.
	Woryty 48	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	A-3277 z 12.02.1992 r.
	Woryty 51	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
	Woryty 52	zagroda:	koniec XIX –	---

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
		- budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy I - budynek gospodarczy II	początek XX w.	
	Woryty 59	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Woryty 61	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
	Woryty 67e	budynek mieszkalny, murowany (dworek)	koniec XIX w.	---
	Woryty, koło nr 67e	kapliczka przydrożna z dzwonnniczką	2. połowa XIX w.	---
	Woryty 70	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - obora	koniec XIX – początek XX w.	---
	Woryty 71	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - obora	początek XX w.	---
	Woryty, koło nr 71	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Woryty 77	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - obora	koniec XIX – początek XX w.	---
	Woryty, koło nr 77	kapliczka przydrożna	2. połowa XIX w.	---
	Zaskwierki (Dorotowo)	zespół dworsko-folwarczny	koniec XIX w.	---
	Zaskwierki (Dorotowo) 13	stodoła ryglowa	koniec XIX w.	---
	Zaskwierki (Dorotowo) 14	obora murowana	koniec XIX w.	---
	Zaskwierki (Dorotowo) 14	obora murowana	koniec XIX w.	---
	Zdrojek 36	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	
	Gietrzwałd – Łajsy – Cegłowo – Unieszewo – Sząbruk – Tomaszkowo – droga kraj. nr 51	aleja przydrożna w granicach Gminy Gietrzwałd	początek XX w.	---
	Gietrzwałd (droga kraj. nr 16) – Woryty – Rentyny – droga woj. nr 527	aleja przydrożna na odcinku Gietrzwałd - Woryty	początek XX w.	---
	Droga kraj. nr 16 (Kudypy) – Sząbruk	aleja przydrożna	początek XX w.	---

18 WYKAZ TABEL, RYSUNKÓW, FOTOGRAFII I WYKRESÓW

WYKAZ

TABEL

Tabela 1.

Wykaz obowiązujących miejscowych planów dla terenów gminy Gietrzwałd

Tabela 2.

Fizjograficzne jednostki strukturalne gminy Gietrzwałd

Tabela 3.

Wykaz jezior zlokalizowanych na terenie gminy Gietrzwałd

Tabela 4.

Wykaz pomników przyrody ożywionej i nieożywionej, znajdujących się na terenie gminy Gietrzwałd³²

Tabela 5.

Wykaz obiektów ujętych w warmińsko-mazurskim rejestrze zabytków

Tabela 6.

Wykaz zabytków archeologicznych

Tabela 7.

Wykaz stanowisk archeologicznych

Tabela 8.

Wykaz alei przydrożnych typowanych do ochrony

Tabela 9.

Zmiany liczby ludności zamieszkującej gminę na przełomie lat 2003-2013

Tabela 10.

Przyrost naturalny i saldo migracji w gminie Gietrzwałd na tle województwa warmińsko-mazurskiego⁵⁴

Tabela 11.

Zmiany wskaźnika salda migracji w latach 2003-2013 w gminie Gietrzwałd

Tabela 12.

Struktura ludności według wieku w gminie Gietrzwałd w porównaniu z sytuacją w powiecie olsztyńskim i województwie warmińsko-mazurskim

Tabela 13.

Zmiany liczby bezrobotnych w gminie Gietrzwałd w porównaniu do sytuacji w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2009-2013

Tabela 14.

Pomoc społeczna w gminie Gietrzwałd w porównaniu do sytuacji w powiecie olsztyńskim

Tabela 15.

Zmiany liczby podmiotów gospodarki narodowej w gminie Gietrzwałd w latach 2009-2013

Tabela 16.

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w gminie Gietrzwałd w porównaniu do sytuacji w pozostałych gminach powiatu

Tabela 17.

Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w gminach powiatu olsztyńskiego w 2013r.

Tabela 18.

Turystyka w gminie Gietrzwałd na tle turystyki w powiecie olsztyńskim

Tabela 19.

Wykaz organizacji działających na terenie gminy Gietrzwałd

Tabela 20.

Wykaz cmentarzy zlokalizowanych w gminie

Tabela 21.

Liczba gospodarstw rolnych w gminie Gietrzwałd

Tabela 22.

Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Gietrzwałd

Tabela 23.

Wykaz użytków gruntowych gminy Gietrzwałd

Tabela 24.

Wykaz dróg krajowych na terenie gminy Gietrzwałd

Tabela 25.

Wykaz dróg wojewódzkich na terenie gminy Gietrzwałd

Tabela 26.

Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Gietrzwałd

Tabela 27.

Wykaz dróg gminnych publicznych na terenie gminy Gietrzwałd

Tabela 28.

Wykaz oczyszczalni ścieków na terenie gminy Gietrzwałd

WYKAZ FOTOGRAFII

Fotografia 1.

Widok z lotu ptaka na wieś Gietrzwałd

Fotografia 2.

Aleja drzew na drodze Gietrzwałd – Woryty stanowiąca park kulturowy

Fotografia 3.

Kościół pod wezwaniem świętego Mikołaja w Sząbruku

Fotografia 4.

Przestrzeń publiczna w miejscowości Gronity

Fotografia 5.

Charakterystyczna warmińska kapliczka przydrożna zlokalizowana w gminie Gietrzwałd

WYKAZ RYSUNKÓW

Rysunek 1.

Podział gminy Gietrzwałd na obręby geodezyjne

Rysunek 2.

Przestrzenne rozmieszczenie terenów, dla których obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

Rysunek 3.

Rozmieszczenie fizjograficznych jednostek strukturalnych na terenie gminy Gietrzwałd

Rysunek 4.

Przeglądowa mapa osuwisk i obszarów predysponowanych do występowania ruchów masowych w województwie warmińsko-mazurskim

Rysunek 5.

Logo gminy Naterki

Rysunek 6.

Logo miejscowości Unieszewo

Rysunek 7.

Stacja kolejowa w Biesalu

WYKAZ WYKRESÓW

Wykres 1.

Dynamika zmian liczby urodzeń i liczby zgonów w gminie Gietrzwałd w latach 2003-2013

Wykres 2.

Zmiany wskaźnika gęstości zaludnienia w latach 2008-2013 w gminie Gietrzwałd

Wykres 3.

Zmiany wskaźnika udziału ludności wg. ekonomicznych grup wieku w ludności gminy ogółem, w latach 2003-2013

Wykres 4.

Liczba osób bezrobotnych w latach 2009-2013 w gminie Gietrzwałd

Wykres 5.

Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminach powiatu olsztyńskiego w 2013r.

Wykres 6.

Liczba dzieci w przedszkolach i uczniów w gminie Gietrzwałd w latach 2010-2013

Wykres 7.

Udział procentowy poszczególnych użytków gruntowych w ogólnej powierzchni gminy

19 BIBLIOGRAFIA

A. Opracowania:

1. *Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg. stanu na 31.12.2013r.* Państwowy Instytut Geologiczny. Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa 2014
2. Decyzja Nr 3 Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 24 marca 2014r. w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe, jako terenów zamkniętych
3. Dokumentacja określająca warunki hydrogeologiczne dla ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód podziemnych Olsztyn (GZWP nr 213), Państwowy Instytut Geologiczny i Hydroconsult Sp. z o. o., Warszawa 2007
4. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030; 13.12.2011r.
5. Lokalna Strategia Rozwoju „Krainy Drwęcy i Pasłęki”. Związek Stowarzyszeń. Łukta 2013
6. Migracje ludności. Materiały dydaktyczne. Zakład Demografii i Gerontologii Społecznej. Uniwersytet Łódzki.
7. Numeracja Dróg Gminnych Woj. Warm. – Mazurskiego. Tekst Jednolity Uchwały nr 62/290/04/II Zarządu Województwa Warmińsko – Mazurskiego z dn. 14 grudnia 2004 r. Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr 10/55/08/III Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 lutego 2008r.
8. Ocena jakości rzek badanych w 2012 roku. Delegatura w Elblągu. Elbląg 2013. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
9. Ocena roczna jakości powietrza w województwie warmińsko-mazurskim za rok 2013. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska. Olsztyn 2014
10. Ocena jakości wód jezior badanych w 2012 roku. Olsztyn 2013. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
11. Plan Gospodarki Odpadami dla gminy Gietrzwałd. Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXXIII/317/06 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 20 kwietnia 2006r.
12. Plan Ochrony Parku Kulturowego Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd – Woryty
13. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego; 2015r.
14. Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Gietrzwałd na lata 2012-2016
15. Program małej retencji dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2006-2015
16. Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2004 roku. Olsztyn 2005. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
17. Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2005 roku. Olsztyn 2006. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
18. Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2006 roku. Olsztyn 2007. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
19. Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2008 roku. Olsztyn 2009. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
20. Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2013
21. Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków
22. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku
23. Rozporządzenie Nr 31 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego zmieniające rozporządzenie w sprawie wyznaczenia aglomeracji Olsztyn

24. Rozporządzenie Nr 43 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w sprawie wyznaczenia aglomeracji Olsztyn
25. Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna, stan na 01.04.2014r.
26. Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku; Załącznik do Uchwały Nr XIV/253/12 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 21 lutego 2012 r.
27. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025; 25.06.2002r.
28. Studium obszaru problemowego strefy podmiejskiej miasta Olsztyna. Projekt. Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn 2008.
29. Tabela inwentaryzacyjna drogi nr 1423 wykonana w ramach opracowania Waloryzacja i program ochrony alei przydrożnych woj. warmińsko-mazurskiego. Regionalny Ośrodek Badan Dokumentacji Zabytków w Olsztynie
30. Uchwała Nr XXIII/215/2005 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 17 lutego 2005r. w sprawie Programu Rozwoju Lokalnego na lata 2005-2010
31. Uchwała Nr XX/194/2008 rady Gminy Gietrzwałd z dnia 29 maja 2008 roku w sprawie Planu Odnowy i Rozwoju Wsi Naterki
32. Uchwała Nr XXIX/301/2009 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 26 marca 2009r. w sprawie utworzenia Parku Kulturowego Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty w gminie Gietrzwałd
33. Uchwała Nr XXXIV / 341 / 2009 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 03 września 2009 roku w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy miejscowości Łęguty
34. Uchwała Nr XXXIX / 422 / 2010 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 25 marca 2010 roku zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy miejscowości Łęguty
35. Uchwała Nr XLIV/483/2010 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 2 września 2010 roku w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Gietrzwałd
36. Uchwała Nr IX/64/2011 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 30 czerwca 2011 roku zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Biesal
37. Uchwała Nr XXXII/314/2013 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 25 kwietnia 2013 roku w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Unieszewo
38. Uchwała Rady Gminy Gietrzwałd Nr XXXIX/392/2013 z dnia 30 grudnia 2013r. w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Gietrzwałd na lata 2014–2021
39. Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
40. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody.
41. Waloryzacja i program ochrony alei przydrożnych woj. warmińsko-mazurskiego. Stowarzyszenie na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego Mazur SADYBA. Krzysztof Worobiec. Regionalny Ośrodek Badan Dokumentacji Zabytków w Olsztynie
42. Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych Gminy Gietrzwałd na lata 2012 – 2016
43. Wykaz dróg krajowych zgodny z zarządzeniem Nr 73 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 02.12.2008 r.
44. Wykaz firm które uzyskały wpis do rejestru działalności regulowanej w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości na terenie gminy Gietrzwałd
45. Wyznaczenie granic bezpośredniego zagrożenia powodzią w celu uzasadnionego odtworzenia terenów zalewowych, etap II. Pasłęka. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Oddział Morski Gdynia. 2004/2005.
46. Załącznik do Uchwały Nr XXXIII/317/06 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 20 kwietnia 2006r. - Plan gospodarki odpadami dla gminy Gietrzwałd; lata: 2004-2007 z perspektywą obowiązywania w latach 2008-2011.

47. Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 10/54/08/III Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 lutego 2008r. Numeracja dróg powiatowych woj. warm. – mazurskiego, tekst jednolity Uchwały nr 62/289/04/II Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dn. 14 grudnia 2004 r.
48. Załącznik nr 1 do uchwały Rady Gminy Gietrzwałd Nr XL/447/ 2010 z dnia 22.04.2010r.
49. Załącznik do uchwały Rady Gminy Gietrzwałd Nr XLVII/514/10 z dn. 09.11.2010r. - Plan Odnowy Miejscowości Gronity
50. Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 5 stycznia 1970 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody

B. Serwisy internetowe:

1. Arboretum w Kudypach: <http://www.kudypy.olsztyn.lasy.gov.pl/>
2. Biuletyn Informacji Publicznej Regionalnego Portalu Informacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego: http://bip.warmia.mazury.pl/gietrzwald_gmina_wiejska/
3. Geoportal Powiatu Olsztyńskiego: <http://powiatolsztynski.geoportal2.pl/>
4. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska: <http://powietrze.gios.gov.pl/>
5. Główny Urząd Statystyczny: <http://stat.gov.pl/>
6. Gmina Gietrzwałd: <http://gietrzwald.pl/>
7. Informacja Turystyczna Gminy Gietrzwałd: <http://www.it.gokgietrzwald.pl/>
8. Lasy Państwowe: <http://www.bdl.lasy.gov.pl/portal/mapy>
9. Naterki: <http://www.naterki.com/>
10. Obszary Natura2000: <http://natura2000.gdos.gov.pl/>
11. Obszary Natura2000: <http://obszary.natura2000.org.pl/>
12. Państwowa Służba Hydrogeologiczna: <http://epsh.pgi.gov.pl/epsh/>
13. Państwowy Instytut Geologiczny: <http://geoportal.pgi.gov.pl/>
14. Państwowy Instytut Geologiczny: http://geoportal.pgi.gov.pl/css/sopo/mapy/woj_warm-mazurskie.jpg
15. Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych: <http://rdlpolsztyn.gisnet.pl/>
16. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Olsztynie: <http://olsztyn.rdos.gov.pl/>
17. Regionalny Portal Informacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego: <http://portal.warmia.mazury.pl/>
18. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku: <http://www.rzgw.gda.pl/>
19. Wojewódzki Konserwator Zabytków w Olsztynie: <http://www.wuoz.olsztyn.pl/>
20. Zakład Gospodarki Odpadami Komunalnymi Sp. z o. o. Olsztyn: <http://www.zgok.olsztyn.pl/>
21. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Olsztynie: <http://www.zdw.olsztyn.pl/>
22. Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych: <http://start.geomeliportal.pl/>
23. Związek Stowarzyszeń „Kraina Drwęcy i Pastęki”: <http://www.leader.frri.org.pl/>
24. <http://biogaziennergia.pl/aktualnosci/25/url>
25. <http://www.domwarminski.pl/>
26. <http://mapy.geoportal.gov.pl/imap/>
27. <http://www.konsultacje.olsztyn.eu/>
28. <http://stawiguda.wm.pl/184979,Ameryka-tez-oszczedza.html#axzz3RKq4aI9M>
29. <http://www.szlaki.mazury.pl/>